

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

34

23 August 1944 — 23 August 1989

ADUNAREA SOLEMNĂ

organizată de Comitetul Central al Partidului Comunist Român,
Marea Adunare Națională și Consiliul Național al Frontului Democrației
și Unității Socialiste cu prilejul celei de-a 45-a aniversări a revoluției
de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Poporul român sărbătorește anul acesta, la 23 August, împlinirea a 45 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă și a deschis calea marilor transformări revoluționare, asigurării depline a independenței, suveranității și libertății României. (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează: „23 August, libertate ne-a adus!”).

Aniversăm marea noastră sărbătoare națională cu realizări remarcabile în îndeplinirea planurilor de dezvoltare economico-socială, cu hotărârea fermă de a înlăuntrii neabătut Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre înaltele piscuri ale civilizației comuniste. (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung: „Ceașescu — P.C.R.!” „Ceașescu și poporul!”).

Cu prilejul marii noastre sărbători naționale, adresez, în numele Comitetului Central al partidului, al Consiliului de Stat și al meu personal, cele mai calde felicitări revoluționare eroicei noastre clase muncitoare, țărânilor, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului nostru popor, care, sub conducerea glorioșului nostru partid comunist, își făurește liber și demn destinul de bunăstare și fericire, înălțând tot mai sus, prin muncă entuziastă, plină de abnegație, edificiul luminos al socialismului și comunismului în România. (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung: „Ceașescu și poporul, România — viitorul!” „Ceașescu — P.C.R.!”).

Stimați tovarăși,

În existența milenară a poporului nostru, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 reprezintă, s-ar putea spune, cel mai important eveniment, deschizând pentru prima oară calea unei adevărate libertăți și independențe, a trecerii puterii în mâinile poporului, care a asigurat înlăuntrii, sub conducerea Partidului Comunist Român, a năzuințelor întregii națiuni, făurirea celei mai drepte ordini — orinduirea socialistă pe pământul patriei noastre. (Aplauze și urale puternice; se scandează: „Ceașescu — România, stima noastră și mindria!”).

Tot în vara acestui an se împlinesc 50 de ani de la începerea, de fapt, a celui de-al doilea război mondial, de la agresiunea Germaniei hitleriste împotriva diferitelor state europene, până la declanșarea războiului împotriva Uniunii Sovietice.

Este bine cunoscut că instaurarea hitlerismului în Germania, a dictaturilor fasciste în diferite țări, politica revanșardă, aspirația la dominația mondială a Germaniei naziste, au avut un rol determinant în declanșarea celui mai groaznic război din cîte a cunoscut pînă atunci omenirea.

Istoria este plină de învățăminte. Este bine cunoscut că cedările și compromisurile în fața fascismului și a Germaniei hitleriste nu au oprit, ci au încurajat agresiunile și războiul.

De altfel, sînt bine cunoscute acordul de la Munchen, sub patronajul imperialismului englez, și agresiunea împotriva Cehoslovaciei, ocuparea Austriei și a Poloniei, precum și dictatul de la Viena, prin care o parte a teritoriului național al României a fost predată Ungariei horthyste.

Este bine de reamintit, în actualele împrejurări politice, despre faptul că marile puteri nu și-au respectat angajamentele asumate și au mers pe calea cedării și compromisului cu Germania hitleristă.

De asemenea, pactul Molotov-Ribbentrop nu a oprit agresiunea — și acum se poate spune, fără teamă de a

(Continuare în pagina 2)

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

(Urmare din pagina 1)

greși, că de fapt el a avut un rol negativ, a ușurat realizarea planurilor agresive ale Germaniei hitleriste.

În aceste împrejurări, au existat în România cercuri conducătoare realiste, care s-au opus politicii Germaniei hitleriste, unii platind cu viața lor aceste atitudini.

Trebuie să spunem, însă, deschis că cercurile cele mai reacționare, fasciste, legionare s-au pus în slujba Germaniei hitleriste, trădând interesele propriului popor, iar monarhia străină a sprijinit și încurajat trădarea intereselor naționale, fiind în serviciul, cind al unei mari puteri, cind al alteia.

În aceste condiții, Partidul Comunist Român, împreună cu alte forțe muncitorești și patriotice naționale, au acționat pentru apărarea intereselor naționale, s-au ridicat cu hotărâre împotriva fascismului și războiului, au acordat sprijin, au protestat și și-au exprimat solidaritatea cu poporul austriac, cu poporul cehoslovac, au acordat un sprijin activ luptei împotriva războiului și fascismului. **(Vii și puternice aplauze).**

De altfel, este bine cunoscut că poporul polonez a rămas singur în fața agresiunii hitleriste. Țările occidentale, care promisese sprijin și ajutor, nu au acționat în nici un fel, demonstrând ceea ce se spune în unele țări, că „apa de departe nu stinge focul”, că trebuie să te bizui pe forțele proprii, sau pe vecinii cei mai apropiați.

După cum este cunoscut, în situația grea de atunci, România a acordat sprijin prietenesc poporului polonez neținând seama de presiunile și amenințările Germaniei hitleriste și ale altora.

Este bine să nu se uite toate aceste împrejurări, pentru că ele demonstrează cu putere că țările mici și mijlocii din Europa pot conta în dezvoltarea lor economico-socială, în asigurarea independenței, nu pe promisiuni abstracte de departe, ci pe forțele proprii, pe solidaritatea — repet — a vecinilor și tovarășilor lor de luptă și idei. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Cred că veți fi de acord cu mine să adresăm comuniștilor, poporului prieten polonez, care trece prin împrejurări grele, deplina solidaritate a comuniștilor, a poporului român, împreună cu urarea de a depăși greutățile, de a asigura ferm construcția socialismului, independența și suveranitatea deplină a Poloniei! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu, România — pacea și prietenia!”).**

După cum este bine cunoscut, la 1 Mai 1939 partidul nostru a organizat o puternică manifestare în sprijinul Cehoslovaciei, împotriva fascismului, a Germaniei hitleriste. Cred că este de datoria noastră să exprimăm și cu acest prilej deplina solidaritate cu Partidul Comunist din Cehoslovacia, cu poporul cehoslovac, în lupta pentru socialism, pentru deplina independență și suveranitate a Cehoslovaciei! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu, România — pacea și prietenia!”).**

Aș dori și cu acest prilej să adresez comuniștilor din Republica Democrată Germană, poporului Republicii Democrate Germane, deplina noastră solidaritate și să le urăm mult succes în realizarea socialismului în această parte a Germaniei, ca o dovadă că urmează neabătut învățămintele lui Marx și Engels. **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu, România — pacea și prietenia!”).**

Adresăm, de asemenea, sentimentele noastre de solidaritate comuniștilor iugoslavi, popoarelor iugoslavi care în 1941 s-au ridicat cu arma în mână împotriva fascismului, pentru apărarea independenței și integrității lor. Le urăm succes deplin în făurirea socialismului, în întărirea independenței și suveranității. Le exprimăm deplina noastră solidaritate! **(Aplauze puternice, prelungite, urale; se scandează „Ceașescu, România — pacea și prietenia!”).**

Adresăm, de asemenea, sentimentele noastre de solidaritate comuniștilor și poporului bulgar, împreună cu urarea de succese depline în făurirea socialismului, în dezvoltarea continuă a Bulgariei prietene pe calea noii orinduirii, în întărirea independenței și suveranității! **(Aplauze și urale îndelungate; se scandează „Ceașescu, România — pacea și prietenia!”).**

Adresăm, de asemenea, sentimentele noastre de solidaritate comuniștilor și poporului vecin maghiar, împreună cu urarea de a depăși unele greutăți și de a asigura dezvoltarea socialistă a Ungariei, întărirea continuă a independenței și suveranității țării. **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu, România — pacea și prietenia!”).**

Am lăsat la sfîrșit un mare vecin al nostru tocmai pentru a sublinia mai mult deosebita însemnătate a victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Dorim să adresăm cele mai calde sentimente de solidaritate comuniștilor Uniunii Sovietice, popoarelor sovietice, împreună cu urarea de noi și noi realizări în dezvoltarea socialistă, în crearea condițiilor pentru trecerea spre comunism. **(Urale și aplauze puternice; se scandează îndelung „Ceașescu, România — pacea și prietenia!”).**

Doresc, de asemenea, să adresez sentimentele noastre de solidaritate comuniștilor și poporului prieten albanez, împreună cu urarea de noi succese în dezvoltarea socialistă, în întărirea independenței și suveranității sale. **(Aplauze și urale puternice; se scandează „Ceașescu, România — pacea și prietenia!”).**

Cred că veți fi de acord cu mine să adresăm celorlalte partide comuniste și muncitorești din țările socialiste, popoarelor acestora, sentimentele noastre de solidaritate și urările de succese în întreaga activitate de construcție socialistă, de ridicare a nivelului de trai material și spiritual, de întărire a independenței și suveranității lor. **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu, România — pacea și prietenia!”).**

Stimați tovarăși,

Îndeplinindu-și misiunea istorică de a apăra interesele naționale ale întregului popor, Partidul Comunist Român a acționat, cu întreaga forță și capacitate, pentru realizarea unității clasei muncitoare, a Frontului Patriotic Anti-hitlerist și a unui larg front democratic, de apărare a intereselor vitale, a existenței și viitorului patriei noastre.

În condițiile grele ale războiului, Partidul Comunist Român a trecut la organizarea luptei împotriva dictaturii militar-fasciste și a ocupațiilor hitleriste, a organizat mișcările de rezistență și de partizani, înfruptând — așa cum am menționat — o largă unitate a tuturor forțelor realiste, patriotice, naționale, în frunte cu clasa muncitoare.

Merită de subliniat faptul că, în procesul luptei de apărare a intereselor naționale, s-a dezvoltat o largă colaborare între partidul nostru și alte forțe democratice împreună cu armata, cu ofițerii patrioți, inclusiv din Comandamentul suprem, care au înțeles că interesele poporului român, ale viitorului său sînt strîns legate de lichidarea politicii antinaționale, a dictaturii fasciste, de ieși-

rea din războiul antisovietic și asigurarea deplinei independențe a țării. **(Vii și puternice aplauze).**

În aceste împrejurări interne, s-au realizat condițiile pentru trecerea la îndeplinirea actului istoric de la 23 August. La acestea trebuie să adăugăm condițiile internaționale favorabile, determinate de înfrîngerile suferite de Germania hitleristă — în primul rînd din partea glorioasei armate a Uniunii Sovietice — puternica mișcare de partizani și de eliberare națională din diferite țări și intrarea în acțiune, împotriva Germaniei hitleriste, a țărilor din coaliția antihitleristă.

Folosind condițiile favorabile, forțele patriotice naționale au trecut la răsturnarea dictaturii militar-fasciste și formarea unui guvern în care se găseau și reprezentanții Partidului Comunist Român.

Este bine cunoscut că aceasta s-a realizat pe calea insurjecției naționale armate, în care găzile patriotice, muncitorimea, împreună cu armata, au luptat alături, în interesul național, al viitorului liber al României! **(Vii aplauze).**

Sînt cunoscute încercările disperate ale armatei hitleriste de a înăbuși revoluția de la 23 August, prin acțiunile militare, bombardamentele asupra Capitalei și a altor localități.

În aceste împrejurări, repet, unitățile militare, împreună cu găzile muncitorești și patriotice, au desfășurat lupte aprige, au înfrînt și lichidat forțele militare ale Germaniei hitleriste.

Este bine să subliniem această problemă pentru că revoluția și răsturnarea forțelor imperialiste nu s-au realizat de bunăvoie, ci prin luptă, și istoria demonstrează că popoarele trebuie să fie gata să lupte pentru a-și cuceri independența, pentru a apăra viitorul lor, socialismul, viața liberă și independentă! **(Urale și aplauze puternice. Se scandează: „România — comunism, Ceașescu — eroism”).**

Despre rolul important al Partidului Comunist Român în realizarea revoluției sociale și naționale, antifasciste și antiimperialiste, vorbesc nu numai luptele găzilor patriotice, organizate de partidul comunist, cu arma în mână, dar și faptul că guvernul de dictatură militar-fascistă răsturnat de la putere a fost preluat, din primele ore, de către găzile muncitorești patriotice, care au înălțat orice încercare ce s-ar fi putut face, de eliberare a lor, și au asigurat, în acest fel, victoria deplină a revoluției. **(Vii și puternice aplauze).**

Se poate spune, fără teama de a greși, că revoluția din 23 August 1944 a reprezentat un act de voință al întregii națiuni române, o strălucită afirmare a hotărîrii forțelor patriotice naționale de a înlătura definitiv dominația străină, de a apăra independența și integritatea patriei, de a asigura eliberarea deplină a întregului teritoriu al României și trecerea la făurirea noii orinduirii sociale, în care poporul să fie pe deplin stăpîn pe destinele sale. **(Vii și puternice urale; se scandează: „Ceașescu și poporul, patria și tricolorul”).**

Începînd de la 23 August 1944, România a participat cu întregul său potențial economic, militar și uman, cu toate forțele, la lupta pentru eliberarea deplină a patriei noastre, la războiul dus alături de Uniunea Sovietică, de celelalte forțe ale coaliției Națiunilor Unite, pentru eliberarea întregului teritoriu național și, apoi, la războiul pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, a unei părți din Austria, pînă la înfrîngerea totală a Germaniei hitleriste.

Este bine cunoscut — după aprecierile țărilor din coaliția antihitleristă — că România a contribuit în ultima parte a războiului antifascist, timp de circa 9 luni, cu efective militare de peste 500 de mii de ostași, înscriindu-se ca a patra putere militară în lupta împotriva Germaniei hitleriste.

Multe sînt actele de vitejie demonstrate de armata și poporul român, care au arătat că nu au avut nimic comun cu războiul dus alături de Germania hitleristă, că interesele întregului nostru popor au fost întotdeauna de a lupta împotriva cîmpurilor străine, pentru apărarea libertății și independenței proprii și a altor popoare, pentru independența și adevărată libertate a popoarelor. **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează: „Ceașescu — România, pacea și prietenia!”).**

Iată de ce acum, cînd evocăm marea victorie de la 23 August, ne îndreptăm gîndurile și aducem cel mai călduros omagiu și cea mai înaltă cinstire eroilor comuniști și antifasciști, tuturor democraților și patrioților care au făcut totul pentru libertatea patriei noastre, pentru înaintarea ei spre progres și socialism! **(Vii și puternice aplauze).**

Aducem un cald omagiu și o înaltă cinstire ostașilor și ofițerilor români, tuturor acelor care s-au jertfit pentru înfrîngerea fascismului și eliberarea patriei străbune, pentru victoria marilor idealuri de dreptate socială și națională, pentru cauza libertății și independenței tuturor popoarelor! **(Aplauze puternice, urale; se scandează „Ceașescu—România, pacea și prietenia!”).**

Cinstim și aducem un cald omagiu memoriei ostașilor armatei sovietice — care au dat cele mai mari jertfe în lupta împotriva hitlerismului —, precum și ostașilor celorlalte armate ale coaliției antifasciste, partizanilor și luptătorilor din mișcarea de rezistență, tuturor celor care, sub o formă sau alta, și-au adus contribuția la victoria asupra fascismului, la cauza libertății și independenței tuturor națiunilor! **(Vii și puternice aplauze; se scandează îndelung „Ceașescu—România, pacea și prietenia!”).**

Stimați tovarăși,

Concentrînd toate forțele pentru participarea la războiul de eliberare a țării și împotriva Germaniei hitleriste, partidul nostru, împreună cu celelalte forțe muncitorești, patriotice, a desfășurat, din primele zile ale revoluției de eliberare socială și națională, o intensă activitate politico-organizatorică, de organizare pe baze legale a partidului, a Uniunii Tineretului Comunist, a sindicatelor, a organizațiilor de femei și altor organizații patriotice și democratice, punînd pe primul plan întărirea legăturilor cu clasa muncitoare, cu țărînimea, cu intelectualitatea.

Sînt bine cunoscute marile acțiuni organizate în această perioadă în apărarea intereselor oamenilor muncii, ale întregului popor, marile manifestări din toamna anului 1944, din iarnă și primăvara anului 1945, încercările reacțiunii de a înăbuși luptele maselor populare, acțiunile forțelor celor mai reacționare, inclusiv deschiderea focului împotriva marii demonstrații din februarie 1945, în care au căzut victime mulți luptători patrioți și comuniști.

În același timp, s-a desfășurat o intensă activitate pentru organizarea țărînimii și trecerea la îndeplinirea reformei agrare de către țărîni înșiși, pentru preluarea conducerii diferitelor organe de stat, a primăriilor și deosebi a prefecturilor.

Toate acestea au culminat cu instaurarea, la 6 martie 1945, a primului guvern cu adevărat democratic, muncitoresc-țărînesc, în care partidul comunist avea un rol important.

Se poate afirma că în întreaga perioadă de la 23 August 1944 pînă la 30 decembrie 1947 s-a desfășurat un amplu

proces revoluționar de organizare a partidului și a forțelor populare democratice, de apărare continuă a intereselor clasei muncitoare, ale țărînimii, ale intelectualității.

Toate acestea au asigurat marea victorie în alegerile din 1946, întărirea forțelor democratice și crearea condițiilor pentru trecerea la înlăturarea monarhiei de Hohenzollern, care, timp de 80 de ani, a reprezentat în România un corp străin, o agentură, de fapt, a monopolurilor imperialiste străine.

În amplul proces revoluționar, un rol important l-a avut realizarea partidului muncitoresc unit al clasei muncitoare, prin unirea Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat, asigurînd astfel deplina unitate a clasei muncitoare — condiție primordială pentru făurirea cu succes a socialismului și a înaintării spre comunism. **(Vii și puternice aplauze; se scandează îndelung: „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu — eroism, România — comunism!”).**

În 1948 s-a trecut la naționalizarea principalelor mijloace de producție, care a dus la lichidarea pentru totdeauna a orînduirii capitaliste, a asigurării și înalțării, iar în 1949 s-a trecut la cooperativizarea agriculturii.

După cum este bine cunoscut, într-o perioadă de aproape 15 ani s-a desfășurat o intensă activitate de organizare pe baze socialiste a agriculturii, a celorlalte sectoare, a întregii economii naționale.

Stimați tovarăși,

În desfășurarea vastului proces revoluționar din țara noastră, Congresul al IX-lea al partidului a reprezentat un moment hotărîtor pentru făurirea cu succes a socialismului în România! **(Aplauze și urale puternice).**

Pornind de la analiza științifică a primei etape a construcției socialiste, Congresul al IX-lea a pus capăt dogmatismului și conservatorismului, atitudinii de ploconire față de tot ce era străin, a modelului unic și altor concepții anacronice, care reprezentau o frînă pentru dezvoltarea socialismului în patria noastră, și a pus problema acționării continue în spirit revoluționar, înlăturării formalismului, a atitudinii iresponsabile sau de șovăire în îndeplinirea politicii partidului. Iată de ce partidul și poporul nostru consideră că Congresul al IX-lea a constituit un jalon care a dinamizat întreaga activitate de transformare revoluționară a României, fără de care nu am fi putut obține marile realizări de astăzi! **(Se scandează: „Ceașescu — P.C.R.”, „Ceașescu — eroism, România — comunism!”).**

Se poate afirma cu deplină temei că al IX-lea Congres al partidului a deschis calea unei gîndiri noi, revoluționare, redînd partidului și poporului sentimentul de demnitate și încredere în forțele proprii, înarmînd partidul cu linia politică generală, cu strategia revoluționară, în concordanță cu legile obiective, universal-valabile, cu principiile socialismului științific, care au fost și sînt aplicate în mod creator la condițiile și realitățile din România. **(Vii și puternice aplauze).**

Acum, la marea noastră sărbătoare națională, putem afirma cu îndreptățită mîndrie că, în anii construcției socialiste și mai cu seamă în anii de după Congresul al IX-lea al partidului, poporul român a obținut realizări remarcabile în toate domeniile de activitate.

Într-o perioadă istorică scurtă, de numai 45 de ani, poporul nostru a străbătut, sub conducerea Partidului Comunist Român, mai multe etape istorice — de la orînduirea burghezo-moșierească, în care existau încă puternice forme feudale, la orînduirea socialistă, la etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. **(Vii și puternice aplauze. Se scandează: „Ceașescu și poporul!”).**

În această perioadă, România s-a transformat dintr-o țară agrar-industrială slab dezvoltată, într-o țară industrial-agrară cu o puternică industrie modernă organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu o agricultură socialistă avansată, în plin progres.

Am creat, în această perioadă, o puternică bază tehnico-materială, fondurile fixe productive fiind astăzi de circa 3 600 miliarde lei, față de numai 160 miliarde lei în 1945. Cu această dotare tehnică, industria românească produce astăzi de 135 de ori mai mult decît în 1945, din care de 120 de ori după Congresul al IX-lea al partidului. **(Vii și puternice aplauze).**

O puternică dezvoltare a cunoscut agricultura, a cărei producție este astăzi de 10 ori mai mare decît în 1945, din care de 6 ori după Congresul al IX-lea al partidului. **(Aplauze puternice).**

S-au dezvoltat puternic știința, învățămîntul, cultura, factori hotărîtori pentru progresul general, pentru făurirea cu succes a socialismului și comunismului. **(Aplauze puternice).**

Sînt bine cunoscute marile realizări obținute în dezvoltarea generală a patriei noastre, amplasarea pe întregul teritoriu a forțelor de producție, noile cetăți industriale, unitățile agricole, construcțiile sociale, începînd cu locuințele, cu școlile, unitățile de asistență sanitară, centrele de educație și cultură, care au transformat radical înfățișarea orașelor și comunelor, înfățișarea generală a patriei noastre socialiste.

Pe baza dezvoltării puternice a forțelor de producție și amplasării lor raționale, a vaselor lucrări industriale, agricole și sociale s-a asigurat creșterea venitului național de peste 40 de ori, din care de peste 33 de ori după Congresul al IX-lea al partidului. **(Vii și puternice aplauze).**

Toate acestea au asigurat creșterea puternică a dezvoltării patriei, a nivelului de trai material și spiritual al poporului — țelul suprem al politicii partidului nostru, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. **(Aplauze și urale puternice, prelungite. Se scandează: „Ceașescu să trăiască, România să-nflorească!”).**

Acum, în întregul partid și cu întregul popor se dezbate documentele pentru Congresul al XIV-lea, se face bilanțul general al drumului parcurs de poporul român pe calea socialismului — de aceea nu doresc să mă opresc mai mult asupra stadiului actual de dezvoltare a patriei noastre.

Este necesar să subliniem însă, că tot ceea ce am realizat demonstrează cu puterea faptelor, a realităților, justetea politicii partidului nostru comunist, care și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cînstă misiunea istorică de a conduce întreaga națiune pe calea făuririi celei mai drepte orinduirii din lume, a fericii, bunăstării, a independenței și suveranității depline! **(Vii și puternice aplauze. Se scandează îndelung: „Ceașescu — eroism, România — comunism!”).**

Toate acestea demonstrează cu putere cît de importante au fost hotărîrile Congresului al IX-lea de realizare a socialismului corespunzător legilor obiective, dar și realităților și voinței poporului nostru, cît de just a procedat partidul nostru trecînd la dezvoltarea puternică a autoconducerii, autogestunii, realizînd noi forme democratice, pornind de la principiul științific al făuririi socialismului cu poporul și pentru popor. **(Aplauze pu-**

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

ternice. Se scandează : „Ceașescu și poporul !”).

Viața a demonstrat că numai în strinsă legătură cu clasa muncitoare, cu țărâimea, intelectualitatea, cu toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, cu întregul popor, ținând seama de năzuințele de realizare a unei lumi a echității și dreptății sociale, se poate făuri cu succes noua orinduire. Iată de ce se poate spune că clasa muncitoare și-a îndeplinit și își îndeplinește misiunea istorică, acționând în strinsă unitate cu țărâimea, cu intelectualitatea, cu întreaga națiune, sub conducerea Partidului Comunist, având rolul hotărîtor, determinant, în realizarea socialismului, în înaintarea spre comunism ! (Se scandează : „Ceașescu — eroism, România — comunism !”).

Stimați tovarăși,

Privim cu mindrie la ceea ce am realizat pe calea socialismului. Știm că toate acestea nu au venit de la sine, nu s-au obținut ușor. A trebuit luptă, muncă fermă și hotărîre în toate sectoarele. Este adevărat, în anumite etape s-au făcut și greșeli, au fost și unele minusuri și lipsuri, dar partidul nostru nu a confundat și nu va confunda niciodată anumite greșeli sau abateri de la calea socialismului cu socialismul, cu principiile socialismului. De aceea el a acționat pentru îndepărtarea lor la timp și a asigurat dezvoltarea fermă, impetuoasă a patriei noastre pe calea fâuririi socialismului. (Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceașescu — eroism, România — comunism !”).

Am alocat continuu o parte însemnată a venitului național, îndeosebi după Congresul al IX-lea, pentru dezvoltarea forțelor de producție, a întregii societăți. Pe această bază am putut să realizăm marile construcții industriale, agricole, sociale ; pe această bază am asigurat ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului.

Așa cum am menționat la mai multe congrese anterioare, dacă nu am fi făcut acest lucru, dacă am fi neglijat acumularea și fondul de dezvoltare, România ar fi rămas în continuare o țară slab dezvoltată și acum, în loc să vorbim de marile realizări, am discuta cum să depășim greutățile.

Subliniez aceasta pentru că una din legile generale, obiective ale dezvoltării oricărei societăți omeneste este acumularea, fondul de dezvoltare. Fără aceasta nu se poate asigura progresul nici unei națiuni ! De aceea, avem în vedere să continuăm această politică. Împreună cu așezarea la baza întregii dezvoltări a științei și tehnicii celei mai avansate. Așa vom făuri socialismul și comunismul, vom asigura un loc demn în libertate și bunăstare națiunii noastre ! (Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul, România viitorul !”).

Putem să spunem cu toată tăria că numai și numai în condițiile socialismului au fost posibile marile realizări, că numai și numai socialismul a lichidat înapoierea din trecut și a asigurat ridicarea, într-o perioadă scurtă, a României la un înalt nivel de dezvoltare economică și socială.

Pornind de la toate acestea, trebuie să ne angajăm să facem totul pentru a asigura mersul ferm al patriei noastre pe calea fâuririi cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării României spre comunism ! (Aplauze, urale ; se scandează „Ceașescu și poporul !”),

Stimați tovarăși,

După cum este cunoscut, în întregul partid și cu întregul popor se dezbate Programul-Directivă și Tezele pentru cel de al XIV-lea Congres al partidului, care va elabora linia generală strategică de dezvoltare a României în anii 1991—1995 și orientările de perspectivă până în anul 2000—2010.

Prevederile din Programul-Directivă se bazează pe mărețele realizări dobândite de poporul nostru în fâurirea socialismului și pornesc de la necesitatea dezvoltării largi a forțelor de producție, a dezvoltării intensive a industriei, agriculturii și celorlalte sectoare de activitate.

Realizând prevederile celui de-al IX-lea plan cincinal, vom putea spune în 1994, la a 50-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională că România a devenit o țară puternic dezvoltată și pășeste ferm pe calea realizării programului de fâurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor pentru afirmarea în viață a principiilor de muncă și viață comuniste.

Vom acorda o atenție deosebită îndeplinirii programelor de modernizare și organizare pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile de activitate.

O atenție deosebită vom acorda ridicării nivelului calitativ și tehnic al întregii activități, creșterii cu putere a productivității muncii, a eficienței și rentabilității tuturor sectoarelor de activitate.

În agricultură, vom asigura îndeplinirea neabătută a noilor obiective ale revoluției agrare. De altfel, așa cum am apreciat la recenta sesiune a forumului democratic al agriculturii, încă în acest an, vom realiza o producție de

40 milioane tone cereale, ceea ce înseamnă realizarea încă în acest cincinal a obiectivelor pentru cincinalul al 9-lea și până în anul 2000. Aceasta ne va impune trasarea unor noi obiective pentru noua revoluție agrară. (Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează îndelung „Ceașescu reales la al XIV-lea Congres !”).

Sint bine cunoscute prevederile din Programul-Directivă. Ele vor fi îmbunătățite pe baza discuțiilor și propunerilor oamenilor muncii, a programelor de dezvoltare economico-socială a comunelor, orașelor și județelor, precum și a programelor de dezvoltare a tuturor unităților economice-sociale, astfel încât să reprezinte voința și aspirațiile întregii noastre națiuni.

Ceea ce merită să subliniem și în acest cadru este că vom acorda și în continuare o atenție deosebită îmbunătățirii și intensificării activității de cercetare științifică, pornind de la faptul că tot ce ne propunem să realizăm în cincinalul și deceniul următor trebuie să se bazeze pe cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general.

Trebuie să avem permanent în vedere că numai și numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii vom asigura ridicarea nivelului general de civilizație, fâurirea cu succes a socialismului și comunismului în patria noastră. De altfel, comunismul înseamnă știință ! Știință la nivelul cel mai înalt ! (Aplauze puternice, prelungite).

În același timp, vom perfecționa în continuare învățămîntul de toate gradele, punind la bazele sale cele mai noi cuceriri ale științei, tehnicii, ale cunoașterii umane. Pornind de la generalizarea învățămîntului de 12 ani, începînd de anul viitor vom asigura ridicarea nivelului general de cultură și de pregătire a tineretului, a întregului popor, făurind un popor cu o înaltă cultură, cu o clasă muncitoare și o țărâime intelectuală, un popor înarmat cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu concepția revoluționară materialist-dialectică despre lume și viață. Aceasta va constitui cea mai sigură garanție a îndeplinirii neabătute de către întregul popor a obiectivelor de fâurire a socialismului și comunismului. (Aplauze puternice, îndelungate).

Vom acorda și în continuare o atenție deosebită reparării forțelor de producție pe întregul teritoriu și dezvoltării armonioase a tuturor județelor și localităților, întărind principiul autoconducerii, autoadministrării și autogestunii, în cadrul planului național unic de dezvoltare economico-socială a patriei noastre. Tot ceea ce vom realiza va avea, ca și pînă acum, drept obiectiv strategic dezvoltarea generală a patriei, ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului. (Aplauze puternice, prelungite).

O atenție permanentă se va acorda asigurării condițiilor de muncă și de locuit pentru toți cetățenii patriei, îndeosebi pentru întregul tineret. Vom aplica ferm principiile eticii și echității socialiste în domeniul repartiției, al retribuției, pornind de la principiul socialist „la muncă egală, retribuție egală”, de la faptul că, în societatea noastră, nimeni nu trebuie să trăiască fără muncă sau prin exploatarea muncii altuia. Vom aplica ferm principiul socialist „nici muncă fără pînă, dar nici pînă fără muncă”. (Aplauze și urale puternice, prelungite).

Societatea noastră va asigura îndeplinirea neabătută a principiilor de dreptate socială, de egalitate între toți fiii patriei și, în același timp, de creare a condițiilor celor mai bune privind afirmarea capacității și spiritului creator al tuturor cetățenilor, de afirmare cu putere a personalității umane.

O atenție deosebită vom acorda soluționării, încă în cincinalul viitor, în linii generale, a problemei locuințelor, urmînd ca, pînă în anul 2000, să rezolvăm pe deplin această problemă în orașe și să îmbunătățim condițiile de locuit, de viață în comune, la sate.

Îndeplinind programele de dezvoltare, de modernizare, de sistematizare a localităților orașenești și rurale, vom crea condițiile necesare dispariției deosebirilor dintre oraș și sat și apropierii condițiilor de muncă, de viață între comune, sate și orașe, aceasta reprezentînd o necesitate vitală, obiectivă pentru fâurirea cu succes a socialismului și comunismului, pentru adevărata egalitate între toți fiii patriei noastre. (Aplauze și urale puternice, îndelungate).

În realizarea tuturor obiectivelor de viitor, o atenție deosebită vom acorda și în cincinalul viitor, în întreaga perioadă pînă în 2000, dezvoltării tot mai puternice a proprietății socialiste, sub forma proprietății întregului popor și cooperatiste ca bază trainică pentru îndeplinirea cu succes a programelor de progres economic și social, de fâurire cu succes a socialismului și comunismului în România ! (Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „România — comunism, Ceașescu — eroism !”).

Stimați tovarăși,

În realizarea obiectivelor dezvoltării viitoare vom acționa cu toată hotărîrea pentru perfecționarea sistemului de conducere și planificare a tuturor sectoarelor, ținînd seama întotdeauna de noile cerințe impuse de pu-

ternica dezvoltare a științei și tehnicii, a cunoașterii umane în general, de aplicare a legilor obiective și a principiilor socialiste la noile realități din țara noastră.

Vom acționa întotdeauna, cu toată hotărîrea, împotriva a tot ceea ce este vechi și perimat și nu mai corespunde noilor cerințe ale dezvoltării economice și sociale, pentru promovarea cu fermitate a spiritului revoluționar, a noului în toate domeniile de activitate.

Pornind de la necesitatea unei concordanțe cit mai depline între relațiile de producție și forțele de producție, vom acționa întotdeauna pentru perfecționarea sistemului de relații între clase și grupări sociale, pentru înlăturarea oricăror contradicții ce pot apărea într-un moment sau altul, în vederea realizării unei depline unități a întregului popor în îndeplinirea obiectivelor de fâurire a noii orinduirii sociale.

O atenție deosebită vom acorda perfecționării și dezvoltării sistemului democrației noastre muncitorești-revoluționare. Vom porni permanent de la principiul științific al fâuririi socialismului cu poporul și pentru popor, perfecționînd continuu organele democrației noastre de stat, activitatea lor și creșterea rolului noilor organisme democratice, care asigură participarea deplină a tuturor categoriilor sociale, a întregii națiuni, la elaborarea politicii interne și externe, la îndeplinirea neabătută de către popor a propriului său viitor, viitorul liber și independent ! (Aplauze puternice, prelungite).

În acest cadru vom continua să perfecționăm activitatea partidului, să dezvoltăm rolul său de forță politică conducătoare în toate domeniile de activitate. Viața a demonstrat că numai în condițiile în care partidul comunist își păstrează principiile de bază, revoluționare și rămîne partidul clasei muncitoare, va putea să-și îndeplinească în bune condiții misiunea sa istorică.

Pornind de la faptul că clasa muncitoare are misiunea istorică a fâuririi unei noi orinduirii sociale, partidul comunist, partidul clasei muncitoare, trebuie să fie și să rămînă întotdeauna partidul muncitorilor partidul revoluționar, care să conducă în mod științific clasa muncitoare în realizarea obiectivelor sale ! (Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R. !”).

Mulți vă reamintiți că nu numai în ilegalitate, dar și după 23 August comunistii, detașamentele clasei muncitoare au luptat cu arma în mînă și și-au dat viața pentru socialism. Am ajuns la un înalt nivel de dezvoltare, dar nu trebuie să uităm niciodată că lupta revoluționară nu s-a încheiat și nu se va încheia, că, în orice împrejurări, partidul nostru trebuie să acționeze ca un partid revoluționar !

Comunistii, muncitorii, toți patrioții trebuie să fie oricînd gata să apere cuceririle revoluționare, independența țării, cu prețul vieții ! Așa au făcut strămoșii noștri, de la daci și pînă acum, așa trebuie să facem noi astăzi, să facă comunistii, patrioții, poporul nostru în viitor, întotdeauna ! (Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — eroism, România — comunism !”).

Știm și din trecut, și cunoaștem din viața de astăzi că cercurile reacționare imperialiste nu se opresc în fața unor noțiuni abstracte, umane, că, în interesele lor, ucid, omoară, organizează diversiune, destabilizează în diferite țări socialiste. Lupta de clasă — trebuie să fim pe deplin conștienți — nu s-a încheiat și nu se va încheia cît timp vor exista clasele asupritoare.

Fie că sint sau nu la putere, comunistii trebuie să rămînă revoluționari, să rămînă ferm pe pozițiile luptei revoluționare, de clasă ! Numai așa vor conduce popoarele lor spre comunism, vor asigura victoria socialismului în întreaga lume, adevărata independență a popoarelor ! (Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — eroism, România — comunism !”).

Trebuie să fim pe deplin conștienți că orice slăbire a rolului conducător al partidului, a rolului clasei muncitoare în partid și în societate va afecta grav cauza socialismului, bunăstarea și independența întregii națiuni !

În același timp, este necesar să desfășurăm o activitate multilaterală pentru dezvoltarea tuturor organizațiilor obștești și de masă, a tuturor organizațiilor din sistemul nostru socialist, dezvoltarea și întărirea colaborării în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, asigurînd astfel deplina unitate a poporului, care reprezintă chezașa îndeplinirii cu succes a socialismului și comunismului în România, a independenței și suveranității patriei noastre, a viitorului său luminos ! (Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !”).

Mărețele obiective de dezvoltare viitoare a patriei împun perfecționarea continuă a activității politico-ideologice, a activității tuturor organismelor noastre care, fiecare în domeniul său de activitate, trebuie să asigure organizarea și participarea activă a tuturor claselor și categoriilor sociale la îndeplinirea politicii generale, de ridicare a patriei pe noi culmi de progres și civilizație.

Realizările de pînă acum, programul de largă perspectivă care este dezbătut în partid și de întregul popor ne dau încrederea că vom obține și în deceniul următor noi

(Continuare în pagina 4)

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

(Urmare din pagina 3)

și noi realizări remarcabile, că vom încheia în linii generale înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

România, în anii 2000, se va afla la un înalt nivel de dezvoltare economică, științifică, culturală. Poporul nostru va demonstra că a acționat cu întreaga răspundere pentru realizarea năzuințelor sale, de bunăstare, a visului de aur — a comunismului ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — eroism, România — comunism !”).**

Putem afirma cu toată încrederea că, prin aceste realizări, se va trece la o nouă etapă de dezvoltare, la aplicarea în viață a principiilor de muncă și viață comunistă, se va deschide o nouă etapă istorică, de lungă durată, în fața națiunii noastre.

Să facem legământ, dragi tovarăși, la a 45-a aniversare a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, că vom acționa cu toată răspunderea pentru a asigura națiunii noastre — care de peste 2000 de ani se află pe aceste meleaguri — un loc demn, liber, de bunăstare și fericire în rândul națiunilor libere ale lumii, în comunism ! Nu există țel mai suprem decât de a servi poporul, socialismul, comunismul, independența țării. **(Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”, „Ceașescu și poporul — România, viitorul !”).**

Stimați tovarăși,

Punind în centrul activității dezvoltarea economico-socială și construcția socialismului în România, partidul și statul nostru au dus în același timp o politică externă de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orinduire socială.

România a participat activ la lupta pentru dezarmare și pace, pentru soluționarea problemelor grave ale lumii contemporane numai și numai pe calea tratativilor, pentru o largă colaborare economică, tehnico-științifică și culturală.

Putem afirma că nu au fost momente mai importante în viața internațională în această perioadă, în care România să nu fi acționat și să nu fi adus o anumită contribuție activă la soluționarea lor în mod democratic, în interesul tuturor națiunilor lumii, al păcii și colaborării. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

La baza relațiilor noastre cu toate statele am situat și situăm ferm principiile deplinei egalități în drepturi, ale respectării independenței și suveranității naționale, neamstecului în treburile interne și avantajului reciproc, respectării dreptului fiecărui popor de a-și alege liber calea dezvoltării economico-sociale, fără nici un amestec din afară.

Este bine cunoscută poziția consecventă a României de dezvoltare a relațiilor sale cu toate țările socialiste, de întărire a solidarității și unității acestora în lupta pentru edificarea noii orânduirii, pentru progres social și pace în lume.

În același timp, am dezvoltat larg, și vom extinde ferm și în continuare relațiile cu țările mici și mijlocii, cu țările în curs de dezvoltare, cu țările nealiniat, ca un factor important deosebit în lupta pentru o lume mai dreaptă și mai bună. Totodată, am acționat și vom acționa și în continuare pentru extinderea relațiilor cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate țările lumii, fără deosebire de orinduire socială, în spiritul principiilor coexistenței pașnice.

Sintem ferm hotărâți să dezvoltăm larg schimburile economice internaționale, să participăm activ la diviziunea internațională a muncii, ca un factor de importanță deosebită pentru politica de dezarmare, de pace și colaborare între toate statele lumii.

Aș dori să menționez că vom face totul pentru a contribui la perfecționarea și dezvoltarea colaborării în cadrul C.A.E.R. Considerăm că, în momentul de față, în care unele țări socialiste trec prin unele probleme grele, economice-sociale, se impune ca și C.A.E.R.-ul să treacă la o analiză temeinică a acestor probleme și la stabilirea unor programe speciale, pentru că numai așa se va manifesta adevărată solidaritate socialistă. Noi avem convingerea că țările socialiste dispun de capacitatea să rezolve într-o formă corespunzătoare, să depășească greutățile și să asigure progresul economic și social al fiecărei națiuni, fără nici o condiționare, decât una — să dezvoltăm socialismul, să asigurăm bunăstarea popoarelor și independența lor !

(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu, România — pacea și prietenia !”).

În situația internațională s-au produs și au loc profunde schimbări în raportul de forțe politic-militar în dezvoltarea economico-socială. Se poate spune că s-a ajuns la un anumit echilibru în raportul de forțe mondial, ceea ce a și favorizat realizarea unor pași importanți pe calea desținderii și soluționării prin tratative a unor probleme internaționale.

Cu toate acestea, trebuie să spunem deschis că situația internațională continuă să fie complexă și gravă. Se pare că anumite cercuri consideră că este un moment prielnic de a-și intensifica activitatea antisocialistă, împotriva independenței popoarelor și a consolidării independenței lor, nesocotind realitățile.

Acordurile realizate în domeniul eliminării armelor nucleare cu rază medie de acțiune au diminuat, de fapt, pericolul armelor nucleare, care prezintă o primejdie reală pentru însăși existența vieții pe planeta noastră. Discuțiile care au loc în legătură cu modernizarea de către N.A.T.O. a rachetelor cu rază scurtă de acțiune, continuarea experimentelor nucleare și acțiunilor de militarizare a Cosmosului demonstrează cu putere că nu s-a ajuns încă la înțelegerea necesară privind renunțarea la armele nucleare, la politica de forță și dictat.

Dimpotrivă, țările N.A.T.O. au afirmat, nu de mult, că descurajarea nucleară va constitui și în viitor strategia politică lor internațională.

În aceste condiții este necesar să se înțeleagă de către toate popoarele că problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor și trecerea hotărâtă la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară, la eliminarea cu desăvârșire în mai multe etape a tuturor armelor nucleare, la oprirea experiențelor nucleare, a militarizării Cosmosului și adoptarea unei politici noi, de pace, de apărare a dreptului fundamental al tuturor oamenilor, al popoarelor, la viață, la existență liberă, independentă și demnă. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceașescu — Pace”, „Dezarmare — pace !”).**

Este necesar să se treacă cu hotărâre la eliminarea armelor chimice, în strinsă legătură cu lichidarea armelor nucleare, precum și la reducerea radicală a armelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare, sub un control corespunzător. Să se acționeze pentru realizarea unui echilibru, la un nivel cât mai scăzut al înarmărilor, cu măsuri corespunzătoare de control, care să asigure îndeplinirea în întregime a acordurilor încheiate.

După cum este bine cunoscut, România a acționat în mod hotărât în direcția dezarmării și a trecut unilateral la reducerea armamentelor, a efectivelor militare și a cheltuielilor militare. De altfel, pe baza datelor cunoscute, România are cele mai mici cheltuieli militare, și pe locuitor, și ca procent din venitul național — și avem în vedere, în viitor, să reducem și mai mult, sub 3 la sută din venitul național, cheltuielile militare.

În acest spirit, este necesar ca actualele tratative de la Viena, între țările socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia și țările din N.A.T.O., să se încheie cu rezultate cât mai bune și în termen cât mai scurt. Am considerat întotdeauna și considerăm că este necesar să se ajungă la desfășurarea concomitentă a celor două pacte militare — Tratatul de la Varșovia și N.A.T.O. — deoarece ele nu au reprezentat nici în trecut și cu atât mai mult nu reprezintă astăzi o garanție a securității și păcii în Europa.

În Europa este necesar să se înfăptuiască neabătut acordurile de la Helsinki cu privire la securitate, cooperare și dezarmare.

Să acționăm în așa fel încât între toate țările continentului nostru, fără deosebire de orinduire socială, să se realizeze o largă colaborare economică, tehnico-științifică, culturală, să mergem spre o Europă unită, a popoarelor independente, libere, hotărâte să-și asigure progresul și bunăstarea într-o strinsă colaborare, dar fără nici un amestec din afară !

România s-a pronunțat și se pronunță ferm pentru dezvoltarea unei largi colaborări în Balcani și realizarea unei zone fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine, a colaborării egale între popoarele din această regiune.

Ne-am pronunțat întotdeauna împotriva politici de forță și dictat, împotriva recurgerii la forță și pentru soluționarea pe cale pașnică, prin tratative, a diferitelor probleme și litigii dintre state.

În acest spirit, salutăm încetarea războiului dintre Irak și Iran și ne pronunțăm pentru realizarea în cel mai scurt

timp a unei păci trainice între cele două țări.

Salutăm pașii întreprinși spre soluționarea unor probleme litigioase din diferite zone ale lumii, din Africa, America Centrală, Indochina și considerăm că este necesar să se facă totul pentru a se renunța cu desăvârșire la orice amestec din afară în treburile altor popoare, pentru realizarea unei păci trainice, ca singura cale care va asigura progresul economic și social al fiecărui popor.

Ne pronunțăm ferm pentru o conferință internațională în problemele Orientului Mijlociu, pentru o pace trainică și justă, care să asigure poporului palestinian dreptul la autodeterminare, la existența unui stat independent, propriu, precum și securitatea și independența tuturor statelor din zonă, inclusiv a Israelului.

Susținem ferm soluționarea problemelor din Namibia în spiritul acordului realizat și asigurarea independenței naționale depline a poporului namibian.

În general, considerăm că este necesar să se înfăptuiască neabătut principiile Cartei Națiunilor Unite, ale altor acorduri internaționale privind respectarea independenței și securității naționale ale tuturor popoarelor, să se adopte o asemenea politică în relațiile internaționale încât să se asigure dezvoltarea puternică, economică și socială, a țărilor care și-au cucerit independența — singura cale pentru progres, pentru stabilitate și pentru o pace trainică în lume ! **(Vii și puternice aplauze).**

Ne pronunțăm ferm pentru lichidarea politicii economice de inegalitate și asuprire a altor popoare, pentru o soluție globală în problemele subdezvoltării, considerind că se impune organizarea în cel mai scurt timp a unei conferințe internaționale, cu participarea atât a țărilor în curs de dezvoltare cât și a țărilor dezvoltate.

În acest cadru, va trebui să se ajungă la un acord corespunzător privind problema datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare, la adoptarea unui program larg privind lichidarea subdezvoltării și realizarea noii ordini economice mondiale.

Numai soluționarea problemelor subdezvoltării, stabilirii unor noi relații economice, care să favorizeze atât progresul țărilor în curs de dezvoltare, cât și dezvoltarea economico-socială a tuturor statelor lumii, va asigura o adevărată stabilitate în economia mondială, va crea condiții pentru o politică de largă colaborare între toate națiunile, ca un factor hotărâtor pentru o politică de pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună, în care fiecare națiune să-și asigure libertatea, bunăstarea și viitorul. **(Vii aplauze).**

Avind în vedere problemele grave ale lumii contemporane, este necesar ca, la soluționarea lor, să participe în mod activ, în condiții de deplină egalitate, toate statele lumii și îndeosebi țările mici și mijlocii, țările în curs de dezvoltare și nealiniat, care sînt vital interesate într-o politică nouă, democratică în viața internațională.

În același timp, se impune să crească și mai mult rolul Organizației Națiunilor Unite, al organismelor sale și al organismelor internaționale în soluționarea democratică — cu participarea tuturor statelor — a problemelor complexe ale vieții mondiale. Să facem astfel încât cu participarea tuturor statelor să asigurăm o viață liberă, mai bună pentru toate popoarele ! **(Vii și puternice aplauze, se scandează îndelung „Ceașescu — pace !”).**

Stimați tovarăși,

În spiritul tradițiilor sale internaționaliste, partidul nostru a dezvoltat larg relațiile cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu partide socialiste, social-democrate, cu mișcări de eliberare națională, antiimperialiste, cu toate forțele democratice.

În acest spirit, sintem ferm hotărâți să facem totul pentru a contribui la întărirea solidarității și la dezvoltarea relațiilor dintre partidele comuniste și muncitorești, la realizarea unei noi unități, bazată pe egalitate și respect al independenței fiecărui partid.

Sintem pentru o largă colaborare cu partidele socialiste, social-democrate, cu celelalte forțe antiimperialiste, democratice, patriotice, pentru soluționarea, împreună, a problemelor grave care preocupă omenirea.

Considerăm că deosebirile de păreri în modul de soluționare a unor probleme nu trebuie să constituie un obstacol în întărirea solidarității și colaborării.

Este necesar să se adopte o poziție fermă, hotărâtă, împotriva oricăror încercări de destabilizare și de slăbire a forțelor democratice, a socialismului, într-o țară sau alta.

Politica de colaborare și pace trebuie să respingă orice

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

fel de amestec în treburile altor partide, altor popoare, altor țări !

Este dreptul suprem al fiecărui partid, al fiecărui popor de a-și elabora calea dezvoltării economice și sociale în mod independent !

Trebuie să nu uităm în nici o împrejurare învățămintele istoriei, care ne arată că tocmai lipsa de unitate în mișcarea muncitorească, între forțele progresiste, a ușurat instaurarea dictaturii fasciste în Germania și în alte țări, a dus la izbucnirea celui de-al doilea război mondial.

În spiritul înaltei răspunderi în fața poporului nostru, ne adresăm tuturor partidelor și forțelor democratice, progresiste, tuturor popoarelor cu chemarea de a face totul pentru o politică și o gândire cu adevărat nouă în relațiile internaționale, care să excludă, sub orice formă, amestecul în treburile altor state ! **(Vii și puternice aplauze).**

Să facem totul pentru triumful rațiunii, pentru o politică de dezarmare, de pace, pentru o lume fără arme nucleare și chimice, fără arme și războaie, pentru o lume a colaborării egale între toate națiunile ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite. Se scandează „Ceașescu, România — Pacea și prietenia !”).**

Deși problemele mondiale sînt complexe și grave, avem ferma convingere că, acționînd în deplină unitate și colaborare, forțele progresiste, antiimperialiste, popoarele de pretutindeni, pot să schimbe cursul evenimentelor, pot să dea o perspectivă clară, de soluționare democratică, constructivă a tuturor problemelor din lumea contemporană, pot asigura victoria politicii noi, de pace și colaborare, de bunăstare și progres, de dezvoltare liberă, independentă, a fiecărei națiuni ! **(Vii și puternice aplauze).**

Stimați tovarăși,

La a 45-a aniversare a marii noastre sărbători naționale, să ne angajăm solemn că vom acționa cu toată hotărîrea pentru continua dezvoltare economico-socială

a patriei, pentru întărirea unității clasei muncitoare, a țărânimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor, în jurul gloriosului nostru partid comunist, pentru înlăturarea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a României spre visul de aur al poporului nostru, al tuturor popoarelor — spre comunism ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — eroism, România — comunism !”).**

Deoarece am vorbit puțin de realizările planului pe acest an, subliniez în încheiere că este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru îndeplinirea în cele mai bune condiții a planurilor de dezvoltare economico-socială pe acest an și pe întregul cincinal, asigurînd trecerea țării noastre la un nou stadiu de dezvoltare, realizarea unei noi calități a muncii și vieții întregului nostru popor, punînd astfel o bază trainică pentru planul cincinal, al 9-lea, pentru programele de dezvoltare pînă în 2000 ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Vom munci și vom lupta, patria vom înălța !”).**

Să întîmpinăm Congresul al XIV-lea al partidului cu noi realizări în dezvoltarea socialistă a patriei, în ridicarea gradului de civilizație, a bunăstării și fericirii întregii națiuni ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu reales la al XIV-lea Congres !”).**

Să consacram întreaga noastră putere de muncă cauzelor înfloririi și prosperității României socialiste, întăririi independenței și suveranității naționale, cu încrederea fermă în politica revoluționară a partidului nostru comunist, în forța unită a poporului nostru, constructor conștient al propriului său viitor. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează puternic „Ceașescu și poporul !”).**

Vă urez tuturor, dragi tovarăși, urez tuturor oamenilor muncii, întregului popor, noi și tot mai mari succese în ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, în înaintarea fermă spre înaltele piscuri ale comunismului, de afirmare a forței și capacității creatoare a poporului nostru. Viață veșnică națiunii noastre, în deplină libertate și independentă, în rîndul națiunilor lumii ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu să trăiască, România să-nflorească !”).**

Trăiască Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare a întregii națiuni, pe calea făuririi socialismului, a bunăstării, a comunismului ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung, minute în sir „Ceașescu — P.C.R. !”).**

Trăiască minunatul și eroicul nostru popor, constructor conștient și ferm al socialismului pe pămîntul patriei noastre ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”).**

Trăiască și să devină tot mai înfloritoare și puternică patria noastră — Republica Socialistă România ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — România, stîmna noastră și mîndria !”).**

Să triumfe lupta unită a tuturor forțelor progresiste, antiimperialiste, a tuturor popoarelor, pentru dezarmare, pentru pace, pentru colaborare, pentru o lume mai dreaptă și mai bună pe planeta noastră !

(Aplauze și urale puternice, prelungite. Toți cei prezenți în sală se ridică în picioare și ovacionează îndelung, într-o atmosferă de puternică unitate, pentru Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a națiunii noastre — pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

Muli iubite și stimate tovarăși Nicolae Ceaușescu,

La marea sărbătoare a împlinirii a patru decenii și jumătate de la victoria Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, scriitorii români vă aduc un vibrant omagiu, dumneavoastră, conducător iubit al partidului și al țării, care întru chipul idealurilor de independentă și propășire ale națiunii noastre.

Credincioși partidului chiar din primul ceas al Revoluției de la 23 August, slujitorii condeiului s-au străduit în toți acești ani să ridice tot mai sus edificiul trainic al literaturii române. Profundele mutații săvîrșite în conștiința milioanei de oameni ai muncii din România socialistă se datorează și influenței exercitate de scrierile pătrunse de suflul generos al umanismului revoluționar, de cuvîntul rostit de autorii lor de la atîtea înalte tribune cetățenești.

Un moment crucial l-a constituit pentru noi, ca și pentru întreaga națiune, Congresul al IX-lea al Partidului, care a creat condițiile necesare unei viguroase afirmări a spiritului novator, în toate domeniile de activitate. Urmînd înflăcăratele dumneavoastră îndemnuri, mult stimate și iubite tovarăși Nicolae

Ceaușescu, scriitorii au dat o nouă strălucire paginilor glorioase ale istoriei noastre multimilenare, au reflectat cu profundă implicare problemele complexe ale realității contemporane, si-au intensificat legăturile cu făuritorii de bunuri materiale, izvor mereu renăscător al creației, așa cum ați subliniat în atîtea rînduri. Sintem, totodată, însuflețiți de eforturile dumneavoastră menite să impulsioneze politica de destindere, să ducă la instaurarea unui climat de conviețuire pașnică între țări și popoare. Dăm o înaltă apreciere faptului că, de atîtea ori, v-ați referit la contribuția de seamă pe care o poate aduce la înlăturarea acestui tei schimb al valori spirituale, cunoașterea reciprocă a creațiilor literar-artistice.

Gîndurile și faptele dumneavoastră, luptător neînfricat pentru independență și suveranitatea patriei, cîntor al marilor înfăptuiri socialiste, prestigioasă personalitate a lumii contemporane, reprezintă pentru noi un luminos exemplu de dăruire pentru progresul continuu al țării. Aducem, de asemenea, un respectuos omagiu tovarăsei Elena Ceaușescu, a cărei activitate neobosită asigură înflorirea științei, învățămîntului și culturii românești.

Bucurîndu-ne de grija și prețuirea cu care ne sînt cinstite strădaniile de partid, de dumneavoastră personal, vă asigurăm că vom face tot ceea ce ne stă în puteri pentru ca prin scrisul nostru să depunem mărturie despre această epocă pe care o numim, împreună cu întregul popor, Epoca Nicolae Ceaușescu. Angajîndu-ne astfel în fața propriei noastre conștiințe și a istoriei, sărbătorim astăzi cea de-a 45-a aniversare a Revoluției din august 1944 și întîmpinăm cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, exprimîndu-ne încă o dată adevărată la propunerea de re alegere a dumneavoastră în înalta funcție de secretar general al partidului. Considerăm acest act de voință al comunistilor, al tuturor celor care trăiesc pe pămîntul românesc, drept o recunoaștere a meritelor dumneavoastră fără egal, o chează sigură a înfăptuirii proiectelor care țintesc înălțarea necurmată a patriei, sub soarele dătător de viață al socialismului și comunismului.

UNIUNEA SCRITORILOR DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

45 DE ANI DE LITERATURĂ

REVOLUȚIA de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, organizată și condusă de partidul clasei muncitoare, a reprezentat punctul culminant al unui proces revoluționar continuu. Folosind împrejurările interne și internaționale favorabile, determinate, pe de o parte, de intensificarea nemulțumirilor maselor largi populare, pe de alta, de victoriile obținute de Națiunile Unite în Est și în Vest, de creșterea luptei de rezistență a popoarelor europene împotriva ocupației germane, Partidul Comunist Român și-a concentrat eforturile pentru unirea tuturor forțelor patriotice naționale într-o largă coaliție antifascistă.

Hotărârea cu care a acționat și fermitatea cu care a organizat insurecția armată demonstrează că partidul clasei muncitoare a fost singura forță capabilă să inițiască starea de spirit a națiunii; să canalizeze într-un unic torent revoluționar nemulțumirile, speranțele și năzuințele poporului român. Creind condițiile pentru edificarea unei istorii a patriei noastre, actul revoluționar de la 23 August 1944 a adus mutații esențiale în destinele vieții social-politice românești, care s-au reflectat, firesc, în universul secund al literaturii. Dezvoltată într-un climat ideologic fundamental deosebit de acela al perioadelor anterioare, literatura română a cunoscut de-a lungul a patru decenii și jumătate prefaceri hotărâtoare, de o mare anvergură.

Continuitate și înnoire

IN procesul complex de cristalizare al literaturii române de astăzi, nu se poate face abstracție de prezența unei perioadă, chiar dacă uneori asemenea limite temporale, segmentate de evenimente diferite, par să aibă un caracter relativ convențional.

Asistăm, mai întâi, între anii 1944—1947, la o etapă de experiențe, în care tendințele novatoare nu le exclud pe cele vechi. Imediat după 23 August, reapar publicațiile de orientare democratică, interzise în timpul dictaturii antonesciene; una dintre ele este „Viața Românească”; sint editate periodice noi, puternic angrenate în actualitatea epocii: „Orizont”, „Lumea” și, deosebi, „Contemporanul”, ce se angajează, consecvent, prin articole, studii și eseuri, în opera de edificare a noului anotimp social.

Menirea și rolul scriitorului în noile condiții istorice, destinul culturii și al literaturii române, raporturile scriitorului cu societatea constituie o temă fundamentală a epocii, care revine cu insistență sub semnăturile lui G. Călinescu (*Intelctuali de tot felul. Antii-vă I. Cărturarii. Ce este democrația?*), Mihail Ralea (*Cărturarii și politica de stînga*), Șerban Cioculescu (*Scriitorul în fața societății*), Eugen Ibeleanu (*Scriitorul român și năzuințele poporului*) etc.

Cimpul literaturii este dominat de marii scriitori interbelici: T. Arghezi (*Una sută una poeme, Manual de morală practică*), G. Bacovia (*Stăne burheze*), Geo Bogza (*Cartea Oltului*), G. Călinescu (*Istoria literaturii române, compendium*), Lucian Blaga (*Trilogia valorilor*) s.a. În același spațiu temporal se afirmă așa-numita „generație de tranziție”, care a debutat editorial în deceniul al IV-lea: M. Beniuc, Eugen Ibeleanu, Maria Banuș etc., precum și poeții care au început să publice în timpul războiului: Geo Dumitrescu, Const. Tonegaru, Mircea Popovici. Se observă și o recrudescență a suprarealismului, reprezentată prin poezia lui Virgil Teodorescu și Gellu Naum. Evident, aspectele sint multiple, dar spațiul nu ne permite să insistăm asupra lor.

Între anii 1940—1964, peisajul literaturii se modifică substanțial, conturându-se inevitabil o etapă nouă în istoria literaturii autohtone, încă insuficient studiată. Evoluția literaturii în acești ani nu a fost lipsită de asperități și creația artistică a avut de înfruntat numeroase obstacole și tendințe potrivnice specificității sale. Principala carență teoretică a epocii rămâne aplicarea dogmatică, vulgar sociologică, a principiilor generale ale filosofiei marxiste în domeniul creației literare. Preluarea necritică a tezei celor „două culturi”, potrivit căreia a fost absolutizat criteriul ideologic în valorizarea moștenirii literare, a determinat excluderea din circuitul valorilor a unor mari personalități ale literaturii naționale: T. Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Liviu Rebreanu, T. Maiorescu, E. Lovinescu și a multor alora, paralel cu aducerea în prim-plan a unor scriitori minori. Neglijarea, estomparea sau ignorarea marilor valori artistice, aplicarea exclusivistă, apoi, a criteriului sociologic în comentarea literaturii, considerarea realismului drept singura modalitate artistică viabilă, critica violentă a artei non-realiste, a simbolismului, a literaturii de avangardă, dar și a creației artistice moderne universale au avut drept consecință directă și de durată sărăcirea spirituală a numeroaselor generații. Și totuși, această perioadă se caracterizează, după cum vom vedea îndată, printr-o complexă evoluție, în interiorul căreia literatura se străduiește să înlăture strivitoare servitute.

În evoluția literaturii române de azi, anul 1965 marchează o distinctă mutație calitativă. Rezoluția Conferinței pe țară a Uniunii Scriitorilor, din februarie același an, surprinde tendințele lăuntrice majore ale literaturii contemporane, subliniind ne-

cesitatea „explorării mai adânci a universului contemporan, a îmbogățirii conținutului literaturii și a transmiterii acestui conținut în moduri artistice originale, respingându-se tendințele de unilateralizare a preocupărilor, superficialitatea și rutina. Închistarea în formule depășite, sterile. Valoarea literară, soluțiile artistice îndrăznețe, sint singurele care dau eficiența dorită ideilor revoluționare, răsunet puternic în conștiința cititorilor”.

Congresul al IX-lea al P.C.R., din iulie 1965, eveniment politic major, de considerabilă însemnătate pentru istoria modernă a României, va crea condițiile concrete realizării practice a acestui deziderat. Raportul prezentat de secretarul general al partidului și documentele Congresului conturau speranța că societatea românească se va reinnoi, că va începe o nouă istorie într-o lume regenerată moral. Scriitorii trăiau sentimentul unui început de eră. Și efectele nu au întârziat să se arate.

Dezbaterele teoretice inițiate în acel an au avut drept obiectiv imediat delimitarea naturii și a semnificației noțiunii de „literar”. În paginile revistei „Luceafărul” a fost subliniată caducitatea conceptului de „metodă de creație”; discuția organizată de „Contemporanul” a repus în drepturile legitime esența lirismului; dezbaterele inițiate de „Gazeta literară” în jurul realismului și al criticii literare au fost îndreptate împotriva deformărilor vulgarizatoare ale perioadei imediat precedente, dar au urmărit și precizarea statutului criticii în contextul mai larg al literaturii autohtone, permițând deschiderea tot mai largă a creației autohtone spre creațiile lumii de azi.

Valorificarea moștenirii literare a cunoscut noi valențe și inedite dimensiuni în perioada de resurrecție a spiritului național, inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R. Retipărirea integrală a operei lui T. Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Al. Philippide, Gib Mihăescu, Hortensia Papadat Bengescu, Liviu Rebreanu și a celorlalți scriitori interbelici nu are numai o importanță istorico-literară. Se realizează astfel continuitatea firească, organică, necesară, cu marile creații autohtone, dezvoltându-se noilor generații filonul liricii și prozei moderne, valoarea hotărâtoare pentru contemporaneitate a experienței înaintașilor.

Timbrul plurivoc al liricii

DUPĂ anul 1948, istoria contemporană cu întreaga sa problematică a constituit izvorul principal al inspirației poetice, dar, cu toate acestea, lirica se dezvoltă cu oarecare întârziere față de proză. Martori ai avântului constructiv, poeții năzuiau să cuprindă în versurile lor realitatea zilelor trăite. În aceste împrejurări, s-a dezvoltat mai cu seamă poezia de atitudine cetățenească. Reportajul liric, poezia ocazională, oda, imnul sint cultivate cu frenezie; idila reînfloarește cu materie contemporană. Îndeosebi desolidarizarea de lumea veche rămâne ireductibilă. Incisivitatea pamfletului, a satirei și a fabulei este constant utilizată; rondelului chiar i se infuzează în acești ani un conținut satiric. Cu toate pinzele sus, poezia se îndreaptă spre obiectivitatea extremă, redescoperind virtuțile epicului de mult abandonat. Poemul narativ, balada, anecdota într-un cuvânt sint reintroduse în universul poetic. Această orientare generală avea un substrat explicit: reabilitarea realității ce trecea printr-un proces tranzițional, și altul implicit: evidențierea valorilor etice ale noii orinduirii.

Prejudecățile, ezitățile și limitele arbitrar au îngustat cimpul tematic și au stînjinit evoluția firească a poeziei. În 1956, la primul Congres al scriitorilor, poeții au protestat, în cuvîntul lor, împotriva tendințelor de aplatizare a peisajului liric. A.E. Baconsky remarcă, de pildă, „falsa contradicție” în conștiința unor poeți, dintre realitatea efervescentă și sentimentele etern umane, iar pe de altă parte, „discriminarea arbitrară” între simțămintele cetățenești și cele intime, aparenta lor incompatibilitate. Lirismul e un arbore ce „are nevoie de solul fertil al contemporaneității în care, despletindu-și rădăcinile să poată extrage seva necesară florilor și fructelor sale”. Însă înainte de 1956 și după aceea, este vizibil efortul poeziei de a se întoarce către realitatea interioară a omului, de a se sincroniza cu sensibilitatea lirică modernă de care se îndepărtase programatic. În lupta pentru diversitate, citeva „momente” se impun cu necesitate.

La mijlocul deceniului al VI-lea, poezia română a cunoscut un important reviriment prin Nicolae Labis. *Primele iubiri și Lupta cu inerția* reflectau problematica particulară a adolescenței, oferind o poezie confesivă, ingenuă, plină de farmec. Ea va influența puternic pe colegii de generație, dar și pe scriitorii maturi. Un alt moment este acela reprezentat de poeții grupați în jurul revistei „Steaua”: A.E. Baconsky, Aurel Rău, Victor Felea, Aurel Gurgăanu au fost promotorii unui lirism elegiac ce restabilește joncțiunea cu tradițiile moderne ale poeziei românești și universale. După 1960, odată cu intrarea în literatură a generației lui Nichita Stănescu, lirica, reîntoarsă la izvoarele ei, își redescoperă, treptat, treptat, frumusețea și propria-i esență. Poezia este o imagine a omului și nimic din ceea ce este omenesc nu îi este străin. Sentimentele civice, iubirea, atitudinea în fața mor-

ții, ireversibilitatea temporală, marile elanuri ale ființei, fascinația absolutului sint trăiri specifice umanului și ele își vor găsi o oglindire tot mai amplă în lirică.

Poezia generației tinere nu s-a dezvoltat atît prin opoziție cu lirica prezentului, cit prin integrarea firească într-un univers poetic ce trecea el însuși prin esențiale modificări lăuntrice. Mai tumultuos ori mai discret, în poezia fiecăruia se simțea lupta cu propriile inerții. O succintă incursiune în spațiul liric al anilor 1960—1964 dezvăluie, în acest sens, transformarea hotărâtoare a viziunii și adîncirea notabilă a diversificării.

Istoria cu întreaga sa problematică a rămas principalul izvor de inspirație și în acești ani. Cu felurite prilejuri, critica a semnalat existența poeziei cotidianului, cu accentuate diferențieri de expresie, la Mihai Beniuc, Veronica Porumbacu, Maria Banuș. Deseori, dezbaterile angajate pe marginea temelor cetățenești sint motiv de adîncă și răscolitoare meditație, căreia nu-i lipsesc accentele elegiace. Dacă „oamenii surid în această țară străveche” (A.E. Baconsky), poeții au sentimentul că la restructurarea atitudinii stă efortul comunștilor. De aici, interesul pentru fixarea portretului moral, dialogarea cu trecutul, inserția în actualitate: Virgil Teodorescu, M.R. Paraschivescu, Eugen Ibeleanu s.a.

Într-o latură a ei, lirica lui Nichita Stănescu și a generației sale reușă, firesc și necesar, tematica generației precedente, tocmai pentru că tinerii descopereau lumea cu ochii imaculați, într-o etapă favorabilă regenerărilor. Însă una din tendințele lirice caracteristice rămîne confesia, în care deslășim un triptic de ipostaze. Una dintre ele, întilnită la Nichita Stănescu, Florin Mugur, Cezar Baltag, Ana Blandiana, Adrian Păunescu o constituie desprinderea de copilărie, creșterea, presimțirea maturității, cîntecul vîrștelor biologice. A doua ipostază rămîne dragostea. S-a observat că ceea ce caracterizează universul erotic al tinerilor este, în primul rînd, efortul de a pune în concordanță o temă străveche cu sensibilitatea omului de azi. Ceea ce îndiscutabil s-a schimbat este perspectiva. Îndrăgostiții au evadat din spațiul închis al camerei sau parcului în imensitatea siderală. Privirile se rotesc nestingherite în jurul globului, iar înțelegerea timpului a devenit mai sensibilă. Crescuți în patosul construcției socialiste, poeții tineri parcurg cu o intensitate sporită vibrațiile transformărilor revoluționare. Dar și aici, sporul calitativ rămîne vizibil. Temele cetățenești se află într-o strînsă interdependență cu cele intime, vizibilă fiind năzuința de a le incorpora experiențe personale.

În aceeași perioadă, Geo Dumitrescu și Ion Gheorghe au contribuit decisiv, dar independent, la discreditarea poemului epic. *Cîinele de lingă pod, Macarale la marginea orașului, Balada țărănului tînăr* se afirmă ca expresie a unei etape ce înțelegea lirismul nu numai ca simplă emoție determinată de stimuli exteriori. Prin organizarea reacțiilor elementare în simboluri impregnate de largi semnificații general-umane, noile poeme propuneau o dezbatere intelectualizată, o confruntare dramatică între poet și lume. Momentul acesta este ilustrat de volumul *Aventuri lirice*, 1963, de Geo Dumitrescu. Poezia înseamnă ardere, incandescență, creație exprimată cu remarcabilă forță de sugesție. Asemenea simbolizărilor, Geo Dumitrescu se descoperează pe sine în lucruri, în cotidian, proiecta sensibilitatea sa asupra cosmosului și năzuia să recristalizeze realitatea în integritatea ei subiectivă.

După anul 1965, peisajul se modifică uluitor, și în cimpul poetic autohton își dau întîlnire toate vîrștele poetice. În această nouă perioadă au fost publicate multe dintre volumele memorabile de poezie ale generațiilor afirmate după 1960, ce vor contura în deceniul următor citeva distincte personalități: *11 elegii și Laus Ptolemei* de Nichita Stănescu, *Poeme și Tineretea lui Don Quijote* de Marin Sorescu, *Interfuzi discutiabil* de Ioan Alexandru, *Cariatida* de Ion Gheorghe, *Miei primi* de Adrian Păunescu, *Răsfrîngerii și Monada* de Cezar Baltag, *Călcîiul vulnerabil* de Ana Blandiana, *Spațiile somnului* de Grigore Hagiu etc.

Tinerii ce bat la porțile poeziei în jurul anului 1970: Leonid Dimov, George Alboiu, Mircea Ivănescu, Sorin Mărculescu, Ileana Mălăncioiu și mulți alții s-au dovedit, ulterior, deosebit de înzestrați, personalitatea fiecăruia împlinindu-se armonios de la o carte la alta. Ei aduceau o viziune modernă asupra realului, caracterizată prin prefacerea mijloacelor de expresie, a tehnicii, a modalităților artistice, refuzul, parțial, al prozediei clasice, pasiunea ideatică, proliferarea metaforică.

Se observă schimbarea de accent a „generației de tranziție”: M. Beniuc, M.R. Paraschivescu, Marcel Breslașu, Eugen Ibeleanu s.a. Aproape toți au fost surprinși de prefacerile revoluționare postbelice în plin proces de cristalizare a personalității și această generație, aflată în avanscena peisajului liric, va fi oglinda în care epoca se răsfrînge plenar. Tot acum, reîntră în cimpul liric poeții „Cercului literar de la Sibiu”, scriitori lipsiți de o afirmare corespunzătoare în perioada anterioară. Ei introduc în poezie demitizarea și desensibilizarea materiei poetice, baladescul, fantasticul, grotescul. Din momentul suprarealist interbelic, revin cu o lirică străbătută de o suavă imaginație

insolită Gellu Naum, ori cu o poezie metaforică și de inspirație civică Virgil Teodorescu. O direcție neoclasică, ce rezumă caracteristicile creației unor poeți atît de diferiți individual: Vasile Nicolescu, Ion Horea, Al. Andrițoiu, Ion Brad, Tiberiu Utan, Tudor George etc., se impune alături de poezia „pămîntului”: Petre Ghețmez, George Alboiu, Gh. Pituț, Nicolae Dragoș și lirica gnomică: Mircea Ciobanu, Leonid Dimov, C. Abăluță, Cezar Ivănescu etc. Întrul a mai cita. Oricare posibilitate de existență a lirismului este egal îndreptățită.

Poezia anilor 1965—1970 se aseamănă cu un „muzeu imaginar” posibil, în care toate formele, modalitățile și tendințele lirice se întîlnesc într-o coexistență aproape indiferentă. Este convingerea poezilor înșiși, dar și concluzia criticii. Relieful creației este neașteptat de diversificat și ceea ce privea critica refîne îndată este absența unui maestru spiritual, care să canalizeze aspirațiile tinerilor, inexistența unei influențe directe de ampolare, autohtone sau străine. Că sint detectabile ecouri din lirica lui Blaga, înînriruri barbiene, că este vizibil un anume bacovianism, că poezia se întoarce la un modernism suprarealist este adevărat, dar lipsește o tiranie a modelelor, în sensul în care se exercită influența lui Ion Barbu, îndată după apariția volumului *Joe secund*, ori în celălalt veac a lui Eminescu. Poeții tuturor generațiilor intră în competiție nu cu un maestru potențial, ci cu teme fundamentale-poetice: dragostea și moartea, viața și creația, realizînd o replică subiectivă la imaginea obiectivă a realului.

După 1970, s-a impus o nouă și autentică generație lirică, reprezentată prin Daniel Turcea, Dan Laurențiu, Sorin Mărculescu, Emil Brumaru, Adrian Popescu, Ion Pop, și alții. Toți sint tineri instruiți, cunoscători ai liricii moderne străine. Iar deceniul actual stă sub semnul poeziei „post-moderniste”. Lirica lui Mircea Cărtărescu, Traian T. Cosovei, Ion Bogdan Lefter, Magdalena Ghica, Florin Iaru, Nichita Danilov, Ion Stratan, s.a. este „altfel” decît a precursorilor imediați sau mai depărtați. Ruperea cu tradiția se reflectă nu atît în tematică, dar mai ales în limbaj. Fără a ignora uzanțele lirice anterioare, tinerii poeți reelaborează limbajul, eliberînd într-o hotărâtoare măsură cuvintele de sensurile și semnificațiile conotative obișnuite, atît prin inedite asocieri lexicale, cit și prin repetarea cuvîntului în diverse combinări sintactice. Însă procedul cel mai izbitor prin care tinerii „post-moderni” obțin disonanțe și discordanțe conotative în mod deliberat îl constituie prezența intertextualității, mixarea codurilor culturale și ingerința limbajelor funcționale, tradiția poetică fiind asumată ironic, asimilată nostalgic sau însușită critic.

Desigur, fiecare din aceste „momente” poate constitui subiectul unui capitol distinct al unei potențiale istorii a literaturii contemporane, în care prezentarea monografică a marilor scriitori ar sta alături de caracterizarea generală a poeziei de importanță secundă.

Resurrecția prozei și a dramaturgiei

PRIMUL deceniu republican es dominat de roman: *Desculț de Zaharia Stancu, Nicoadă Potcoavă de M. Sadoveanu, Bietul Ioanide* de G. Călinescu, *Moromeții*, vol. I, de Marin Preda, *Străinul și Setea* de Titus Popovici, *Groapa* de Eugen Barbu s.a. În dramaturgie, se impun *Mielul turbat* de Aurel Baranga și *Citadela sfîrșită* de Iloria Lovinescu. Toate aceste opere s-au sustras, integral sau parțial, erodării temporale, deoarece în toate transfigurarea realității s-a făcut în conformitate cu legile creației artistice, validate de experiența perenă a literaturii universale. Diversitatea era determinată de percepția particulară a realității, legătura cu epoca conștind exclusiv în punctul de plecare. Romancierii preluau, mai mult sau mai puțin polemic, temele tradiționale prozei autohtone sau ale lor înșiși. Iar dramaturgii se inscriau în descendența celei mai fertile tradiții naționale.

Însă în epocă, alte citeva sute de romane și citeva zeci de piese de teatru, inspirate, majoritatea, din istoria recentă sau contemporaneitatea fierbinte, au rămas, aproape toate, la suprafața realității. Romanul și dramaturgia înfățișau o existență cenusie, străbătută de un om social supus unui manihelism simplist. Teza „tipicului” redusă la esența unor forte sociale, a creat premisa apariției personajelor lipsite de consistență, purtătoare ale abstracțiilor sociologice, a căror eventuală „individualizare” se transformă într-o modalitate de exemplificare a viziunii teoretice preconcepute. Schema ideală a revoluționarului, a muncitorului sau țărănului sărac, a intelectualului care se rupe de clasa sa, se suprapune peste individualitatea umană reală, strivind-o, reducînd-o la expresia unei tendințe politice, la simbolistica unei clase aflate în luptă.

Or, exemplul literaturii universale demonstrează că opera literară înfățișează o lume fictivă, o umanitate posibilă, prin intermediul căreia o epocă își dezvăluie esența. Generalizarea literară este incompatibilă estetic cu extinderea ariei de investigație pe orizontală și cu străduința de a atribui unei singure opere sarcinile unei întregi literaturi. La primul Congres

al scriitorilor, criticii și prozatorii pun în discuție aceste probleme, cu vehemență, uneori, în favoarea unei problematice umane credibile, a omului perceput ca individualitate distinctă, ca personalitate care trăiește, muncește și gindește într-o anume epocă istorică, pe un anume meridian geografic.

Intimplarea face ca G. Călinescu și Marin Preda să abordeze, la un nivel superior epocii, problemele teoretice ale speciei. Ideea esențială pe care amindoi și-au construit independent eseurile este următoare: romanul deceniului al VI-lea și romanul în genere este obligat să asimileze experiența estetică acumulată de predecesori, deoarece numai astfel va izbuti să exprime, credibil, complexitatea vieții contemporane. Cu toate acestea, romanul nu era încă dispus să se îndrepte spre zonele umane profunde. Poate efectul lipsei de experiență, probabil rezultatul insuficienței familiarizării cu literatura universală, cert este că, în vreme ce romanul trecea printr-un proces de stagnare, proza scurtă cunoaște între anii 1959—1964 o resursecție deosebită, caracterizată printr-o reală diversitate de modalități epice.

Pe urmele lui Marin Preda din **Moromeții și Întîlnirea din Păminturi**, care a descoperit țărânul mistuit de mișcări sufletești inedite și drame de esență intelectuală, cițiva dintre talentații prozatori contemporani au coborît spre straturile intime ale conștiinței umane. Ei au surprins reacții imprevizibile, forme de manifestare a vechii mentalități, uneori, aproape incredibile, comportamente ce au putut părea, la o privire superficială, „bizare”. Timpul a arătat că „bizarele” personaje ale lui Fănuș Neagu și N. Velea sînt individualități autentice, cu reacții particulare în fața stimulilor externi identici, oameni a căror conștiință nu se adaptează mecanic la existență. Ștefan Bănuțescu explora implicațiile existențiale ale mitului în **Mistreții erau blînzi**; mirajul copilăriei i-a fascinat pe N. Velea, în **Paznic la armonii**, pe V. Rebreanu, în **Călușul cel bun**, una din primele narațiuni ale deceniului al VI-lea ce explora visul în deplina libertate a imaginației. În sfîrșit, interesul pentru personalitatea adolescentului: **Poarta** de N. Velea, se conjugă cu atracția spre universul pitoresc, către proza impregnată de o mare încărcătură afectivă: **Dincolo de nisipuri**, **Somnul de la amiază**, de Fănuș Neagu, **Domnișoara Aurica**, **Smîntirea jupîniței Ruxandra** de Eugen Barbu.

În aceeași perioadă temporală, dramaturgia cunoaște un moment distinct în evoluția sa. În acești ani se reprezintă **Surorile Boga** de Horia Lovinescu, debutează dramaturgiul Titus Popovici și Paul Everac, iar Al. Voitin începe trilogia **Oameni în luptă**. Dramaturgia devine actuală nu doar prin subiect, prin temă, ci prin dimensiunea morală a conflictului, care capătă o gravitate din ce în ce mai accentuată, concomitent cu deschiderea spre cele mai diverse modalități de expresie dramatică și scenică.

După anul 1965, proza a reconsiderat cele mai felurite modalități și sub impulsul tonifiant al căutărilor a înlăturat perspectiva sociologizantă, deschizîndu-se spre aspectele multiple ale existenței. Viziunea marxistă asupra individului ca ființă socială se transformă și în perspectivă estetică.

Mulți prozatori cultivă o narațiune simbolică sau parabolică, proza fantastică coexistă cu aceea onirică, tehnica sugestiei cu mitul și constante rămîn năzuința spre esențializare, efortul de a stabili contactul nemijlocit cu realitatea interioară. O firească ierarhie valorică distanțează între ele romanele diferiților prozatori: **Moromeții**, **II**, și **Intrusul** de Marin Preda, **Șatra** de Zaharia Stancu, **Vestibul**, **Interval**, **Păsările** de Al. Ivasiuc, **Labirintul** de Francisc Păcurariu, **Matel** Iliescu de Radu Petrescu, **Absenții** și **Fetele tăcerii** de Augustin Buzura, **Martorii** de M. Ciobanu, **Supraviețuiri** de Radu Cosașu, **Tentația** de Platon Pardău, **Femeie, iată fiul tău** de Sorin Titel, **Revelion** de Paul Georgescu, **Suplinitorii** de Nicolae Țic, **Clipa** de Dinu Săraru etc.

Indiciul deplinei maturități artistice îl constituie prezența, tot mai pregnantă, a reflexivității etice. Și o modificare de atitudine se impune numaidecît menționată. Din perspectiva unei conștiințe revoluționare, o parte dintre prozatori se îndreaptă către un timp revolut, cu vădită intenție de a reabilita adevăruri ignorate, cunoscute parțial ori nestiute. Amintim în acest sens, **Delirul** și **Cel mai iubit dintre pămînteni** de Marin Preda, **Vocile nopții** de Augustin Buzura, **Lumea în două zile** de G. Bălăiță, **Galeria cu vită sălbatică** și **Insoțitorul** de C. Țolu, **Geneza** și **Taluașele** nu se lasă la garderobă de Francisc Păcurariu, **Pumnul** și **palma** de Dumitru Popescu, **Niște țărani** de Dinu Săraru, **Apa și Iluminări** de Al. Ivasiuc, **Biblioteca din Alexandria** de Petre Sălcudeanu, **Logica** de Radu Cosașu etc.

În jurul anului 1980, o nouă generație de romancieri se adaugă, firesc, dar cu particularități distincte, generațiilor anterioare. Tinerii romancieri au intrat în literatură într-o perioadă de relativ echilibru, beneficiind de toate cuceririle artistice ale etapelor precedente. La vîrsta fertită cristalizării personalității, această generație a asimilat experiența romanului românesc interbelic și contemporan, a cu-

noscut „noul roman” francez, a trăit universalul românesc al lui Dostoievski. Proust, Joyce, Hemingway, Faulkner, Virginia Woolf, Gabriel García Marquez. Chiar de la debut, cărțile lor sînt mai mature, mai „compuse”. Aceasta nu înseamnă că sînt, artistic, neapărat superioare celorlalte. Constatăm numai că ei pornesc de la un autentic prag valoric. Reținem în ordinea aproximativ cronologică a debutului numele lui Vasile Sălăjan, Radu Mares, Gheorghe Schwartz, Mihai Sin, Constantin Zărnescu, Marcel Constantin Runcanu, Eugen Uricaru, Dana Dumitriu, Grigore Zanc ș.a.

Romanul contemporan a început să coaboreze mai adînc în istorie, năzuind să ofere imaginea integrală a condiției umane, surprinsă la convergența întrebărilor fundamentale, specifice zilelor noastre. Falsa antiteză dintre romanul rural și proza de inspirație citadină a continuat să dăinuie, desi, artistic, dihotomia nu mai este posibilă. Viața satului rămîne o temă eternă a literaturii universale. Întîlnită la W. Faulkner, la J. Steinbeck, probată de răsunătorul succes, în Franța, al romanelor „tărănești” semnate de Jean Giono sau, în Italia, de **Padre Padrone** al lui Gavino Ledda. De la **Moromeții** lui Marin Preda și **Setea** lui Titus Popovici, la **Fetele tăcerii** ale lui Augustin Buzura sau la **Cordovanii** de Ion Lăncrăjan, vitalitatea ruralismului nu mai trebuie probată.

În același timp, este foarte vizibilă o amplă diversificare tematică. Dacă în primul deceniu, proza a surprins îndeosebi neaderența intelectualului în millocul societății interbelice sau a demonstrat implicațiile filosofice ale imposibilității supraviețuirii a gospodăriei țărănești în condițiile dezvoltării capitalismului autohton, în anii imediat următori, romanul a fost preocupat de reflectarea evenimentelor de excepție intervenite în industrie și agricultură. S-a întors apoi problematica morală, dezbătînd integrarea intelectualului și a țărânului în noua existență; s-a arătat interesată, după aceea, de închitățile unei epoci și s-a îndreptat cu experiența cîștigată în direcția introspecției conștiințelor. Maturitatea prozei este vizibilă și în modalitățile de receptare și reprezentare a existenței în felurite planuri de profunzime, în structurile compoziționale, în particularitățile la nivelul sistemului de semne al discursului narativ. Semnificativă rămîne imbinarea elementelor tradiționale cu cele moderne și subordonarea compoziției materiei narrative. Conștiința apartenenței la un spațiu național și la un timp universal, general-uman, constituie condiția indispensabilă a diversificării valorilor artistice. Ceea ce conferă originalitate unui roman, afirma G. Călinescu, este „de a face inteligibilă și vie aparența incoerentă pentru alții, într-un cuvînt de a crea o ficțiune stabilă, care să încînteze experiența. Acest dar este bunul suprem”.

În aceeași perioadă, dramaturgia a trecut printr-o fertilă efervescență. Dramaturgiul, asemenea prozatorilor, se opresc asupra momentelor de criză, cînd individul descoperă adevărul despre sine, erorile săvîrșite. Omul se confruntă cu fapte pe lingă care trecuse nepăsător sau le ignorase cu bună-știință.

Multe piese sînt construite pe un conflict etic, de densitate felurită: **Ferestre deschise**, **Ștafeta nevăzută** de Paul Everac, **Opinia publică**, **Siciliana**, **Interesul general** de Aurel Baranga. O inedită privire întore spre trecutul apropiat Iosif Naghiu, Leonida Teodorescu, Ion Băiesu. Aspectele alienării i-au preocupat pe Paul Everac și Romulus Guga, ratarea și motivația ei, în condițiile contemporaneității, au fost înfățișate de Horia Lovinescu în **Autobiografie** și Mircea Radu Iacoban în **Simbătă**, la **Veritas**. Un teatru istoric, în descendența expresiei dramaturgice naționale, scriu Horia Lovinescu, Paul Anghel, Titus Popovici, Dan Tărchilă, Mircea Bradu. În sfîrșit, mituri autohtone sau universale sînt subordonate unei viziuni moderne în **Moartea unui artist** de Horia Lovinescu, **Iona**, **Matca**, **Paracliserul** de Marin Sorescu, **Ana și Urme pe zăpadă** de Paul Everac. Caracteristică este și diversitatea construcției dramatice; se explorează resursele visului (Gellu Naum), ale absurdului (T. Mazilu), parabolei (Horia Lovinescu, D. Solomon) ș.a.

TOATE aceste modificări de substanță ale poeziei, prozel și dramaturgiei românești de azi reflectă în esență etapa nouă străbătută de națiunea română, amplul proces de edificare socială, avînd drept corolar, pe plan artistic, constituirea personalității umane, a cărei principală modalitate de realizare este munca și conștiința integrare în structurile filosofice, morale și politice contemporane. Experiențele curajoase, succesele dobîndite, seriozitatea profesională, climatul propice pentru analiza profundă a realităților societății românești, străduința de a fructifica experiența literaturii universale sînt factorii hotărîtori în desăvîrșirea acestui proces.

Ion Bălu

ELENA GRECULESI : România independentă

Sub flamuri de August

August

Lemn, piatră, bronz și oțel —
reincarnare a faptelor
glorioase ;
multe, steagurile-s aduse-n sărbătoare,
copiii vin cu buchete de flori,
să-i numeri nu poți,
recunoștință aduc
Eroului
sub privirea căruia rodește cimpia...

Cuvintele mele sînt întrebări
de om
de copac
de aer
de foc
de apă —
nu există punct indiferent,
cei fericiți de azi sîntem noi —
conținut al tuturor faptelor de pin-aici.

Aici

Aici sînt poemele ce se vor scrie
miine,
izvoare ce nu sfîrșesc
să deseneze pe cer în dulcea limbă
română
balada.
Istoria deschide ferestre și privește.
Partidul — în fiecare inimă.
...Citesc țărina,

culeg muzica cerului,
trandafirul brăzdînd zîmbetul femeii
mă obligă să scriu
prefața iubirii l
Patria
zîmbetul de fîntînă în marginea livezii,
august scăpărînd în cîmpie boabe
de porumb...

Ion Dragomir

Albă Craiovă

O zi prea curată în alba Craiovă,
în casa pe care atît o iubesc
înseamnă o zi în care din vorba
și sufletul meu poemele cresc

o zi de-mplinire, de flacără albă
în care eu ard și mă cheltui mereu
e muncă, plăcere, iubire și artă
în numele drag al poporului meu

în numele patriei slinte în care
lumina văzut-am și-n care-o să mor,
în numele patriei nemuritoare
și-al bravului ei, românescul popor

A fi în Bănia de suflet a țării
înseamnă încredere în viitor,
înseamnă putere și luptă, izbîndă,
și intraductibil cuvîntul de Dor.

Mihai Dușescu

Statornicie

Poiană-ntînsă-n dor ne este ȚARA, —
Bucegii dominînd-o din vecii.
Adînc frămîntă doina noastră, clara,
Domol curgînd ca apele-argintii.

Purtăm în inimi, grea, demult povara
Atîtor jertfe ce se întrețin
În dialog, cu umbrele lor, seara, —
Din nori, cînd luna-și scoate scutul
plin,

Revarsă plaiul rodu-ndestulării,
Iubirea gliei legănîm în piept,
Simțim în toate pulsu-mbărbătării,
Voința ridicînd pe brațul drept.

Aceeași vatră în statornicie
Aprinde rostului un nou soroc, —
Că datul nostru-aici a fost să fie
Și, milenar, nu ne-am clintit din loc !

Se-ngemănează fapta cu destinul,
Virtuți străbune ample se desfac
Și amintirea își întoarce plinul
De oseminte-n care glorii zac.

Octav Sargeșiu

„Tot ce triumfă acum face parte din crezurile noastre“

■ La glorioasa aniversare a celor 45 de ani de la victoria Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă este firesc să relevăm, încă o dată, prezența marilor noștri scriitori în primele rinduri ale luptei pentru libertate și democrație, pentru echitate socială și independență națională, pentru refacerea țării și angajarea cu toate forțele pe drumul construirii noii societăți. Adeziunea la aceste mari țeluri a fost imediată și limpede, căci se întemeia pe năzuințele dintotdeauna ale intelectualității românești autentice, pe atașamentul profund al acestora la idealurile și cauza poporului. „Tot ce triumfă acum — scria Mihai Ralea, în noiembrie 1944, la apariția „Vieții Românești” — face parte din crezurile noastre. Ca și altădată, ne alăturăm luptei duse de toți care voiesc omenie, dreptate, libertate. Perspectivele deschise de 23 August trebuiesc consolidate. Ele se cer cucerite definitiv mai ales în domeniul spiritual. Le vom cere mereu în literatură, în artă, în filozofie, în modul de a gândi al fiecăruia“.

În presă, în adunările publice, în noile instituții culturale create de revoluție, scriitorii s-au manifestat ca exponenți deplin ai spiritului vremii, înscriindu-se entuziaști în marea acțiune regeneratoare declanșată și condusă de Partidul Comunist Român. Doveteau, în felul acesta, că înțeleg sensul adinc al evenimentelor trăite, al marilor prefaceri politice și sociale, ei înșiși promotori ai acestora, ei înșiși factori activi ai schimbărilor. Pe drept cuvânt sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul la Congresul al IX-lea: „Istoria arată că marii oameni de cultură, adevărații artiști au exprimat în operele lor realitatea vremii, au fost alături de popor, pe care l-au ajutat și însuflețit în lupta pentru o viață mai bună, pentru progres social“.

Contribuția scriitorilor români la edificarea noului umanism, a noii spiritualități și gândiri, a noii culturi este un fapt obiectiv pe care istoria îl consfințează.

R.L.

Linia consecvenței

LA 23 August 1944, Mihail Sadoveanu avea, fără două luni și câteva zile, 64 de ani. Unul dintre cei mai mari prozatori români, poate altitudinea maximă atinsă la noi de această artă, scriitor cu o operă împlinită, intrat mai degrabă în legendă decât dominând actualitatea imediată a vieții literare. Sadoveanu era „undeva în

înalt“; la nivelul orizonturilor perceptibile și al cotelor disputabile fiind ceilalți „mari“ ai literelor române, prezenți cu fierbinte atitudine imediată, sau angajați direct în gândirea literaturii, fiecare cu opera și biografia sa: Arghezi, Călinescu, Camil Petrescu, Bacovia... Sadoveanu era însă prezent în linia consecvenței a existenței sale, cea statornicie enigmatică, pe care Călinescu o prinde sugestiv în portretul fizic-spiritual făcut scriitorului în lăcheierea amplului capitol consacrat în „Istoria literaturii române“: „Omul își personifică în chipul cel mai izbitor opera: volnic, trup mare, cap voluminos, gesturi cumpănite de oier, vorbire imbelșugată, dar prudență și monologicită, ocolind disputa; însă lăsarea în jos a gurii, zimbetul impietrit al feței aduc pe față o nepăsare ferină; ochii nelămuriiți, reci, venind de departe și trecind peste prezent, sint ai unei rase necunoscute“. Și, totuși, către statura literară cvasinepăminteană a lui Sadoveanu, comparabilă poate cu a lui Eminescu, se focalizaseră atacuri dintre cele mai mirșave, vizind încovoierea verticalității etice și moralei unui scriitor, mergând până la etalonul fascist al arderii publice a cărților sale. Dreapta, extrema droaptă l-au agresat nu o dată pentru convingerile lui progresiste și, în esență, pentru substanța de adevăr și autenticitate a ceea ce reprezenta poporul, țărânul român, timpul, istoria acestei țări de natură a disloca întunecimile deliberare și mesianisme învâluind, de fapt, lupta pentru putere. Cei ce l-au înfruntat pe Sadoveanu au avut beneficiul ticălos al raportului cu zeii: au rămas în memorie, pecetluite de vorbele scriitorului, reamintite cindva de Geo Bogza, cea formulă colosală prin care lighioana legionară era invitată să reintre în peștera din care ieșise! Fel de fel de gorile de acest calibru odios i-au dat tircoale în viață și, de pe streine meleaguri, în posteritate, lui Sadoveanu. Prezența lui în literatura română n-a putut fi, însă, întinată în nici unul dintre timpii existenței sale: antum sau postum. Cu fluctuațiile de valoare între niveluri de găsit doar la genii, opera lui Sadoveanu constituie un bloc solid, o unitate monolitică, iar în această unitate atitudinea statornică progresistă a scriitorului nu se situează în ultimul rind. Este organic și determinant cuprinsă.

La 23 August 1944, Sadoveanu adera la un început istoric nou, cu luciditatea și experiența de simțire și artă a celui ce avea cea mai mare îndreptățire să-și pună nădejdea în lumea care se întrezărea. Masacrați pe fronturi, invalizi și exilați în

teritoriile groazei, cînd nu în ale morții, eroii lui plătiseră cel mai greu aventura și iresponsabilitatea în care se infundaseră și eșuaseră idealurile din alți zori, cei ai Marii Uniri. Figurativ vorbind, dar nu numai!, Sadoveanu și — dacă ar mai fi fost în viață — Rebreanu erau prozatorii români care puteau evalua în cel mai înalt grad tragedia abătută asupra țărănilor țării. Angajindu-se în definirea unei dimineți a istoriei, Mihail Sadoveanu prezintă, la noi, într-un mod major, gestul firesc, reacția spontană de regăsit în rindurile întregii intelectualități autentice a Europei, spre a-și absolvi până și amintirea de baia de sînge și atrocitate a deceniilor fasciste. Cu diferite nuanțe, marile spirite ale Europei se unesc în aspirații, în acel ceas de răscruce al răpunerii fascismului. Sadoveanu este parte din arborele nerăpus al spiritualității lumii. Din el se prelungește sau prin el trece o tranșee de onoare, deschisă pe frontul unei lupte ca trecutul să nu se mai poată repeta, cu „oșteni“ ca Thomas și Heinrich Mann, Malraux, Éluard, Hemingway, Sartre, Camus și alții alții, din toate domeniile artei: Picasso, Dali, Chagall...!

Prezența lui Sadoveanu în noua realitate românească nu are semnificația de simplă adeziune. Faptul că un scriitor de asemenea anvergură se aplecă el însuși cu pana asupra enigmatelor lumii ce, cu dorințe și utopii, cu experimente și date fluide, urmează a se înfăptui este important prin el însuși. Spiritul lui Sadoveanu nu înțelegea a se instala confortabil într-o realitate confortabilă... De altfel, era ultimul care să-și închipuie că poate fi confortabilă o rindulă care trebuia să repare nedreptăți adunate de veacuri. În primul rînd, nedreptatea la adresa stărilor materiale a țărânului român, același pentru care pledase și Rebreanu, pledaseră, cu puține izbinzi, atâtea strălucite spirite ale țării. Îl găsim angajat pe Sadoveanu cel, ca să revenim la splendidul portret de istorie literară, „trecind peste prezent“. Într-un prezent foarte acut și în continuă și adesea imprevizibilă mișcare. La finalul unei mari opere literare, cu teritoriul străbătute până în cele mai adînci sihle, își asumă teritoriul noi. Gestul lui de a scrie despre lumea postbelică trebuie situat în contextul întregii lumi postbelice, cu dilemele și căutările ei de soluții existențiale. Apoi, prezența lui Sadoveanu activ și patriarh într-o literatură care-și aduna copii din războaie, își pregătea generațiile viitoare de scriitori a însemnat enorm. Toți „cei mari“ care au continuat a scrie și au continuat a spera au însemnat încrederea, speranța în existența literaturii române de azi. Fiindcă, fără speranță, nu este posibilă literatura. Fără orizont deschis, opera se sufocă înainte de a prinde ființă identificabilă. Ei au fost orizontul, cercul de foc care a apărut generațiile de scriitori formați după război, și de primejdia însingurării de aiurea diluate, dar și de pericolul solitudinii care planează în vreme de răscruce asupra artistului. Sadoveanu a fost genialul prozator, dar și o verigă puternică în care ne regăsim în spațiul de continuitate al literaturii noastre dintotdeauna.

Platon Pardău

BORIS CARAGEA : Monumentul Victoriei (Constanța)

O voce gravă, profundă

RELUÎND în rîndurile care urmează unele gânduri și notații despre Camil Petrescu, depun o nouă mărturie relativă la un om și la un scriitor a cărui operă a fost considerată totdeauna drept expresia artistică a lucidității, a structurii analize psihologice, a jocului scăpărilor al ideilor care, pentru el, se transformau în entități reale, până la

actul vederii.

Citindu-l pe scriitor înainte de a-l cunoaște pe om, mi-a apărut totdeauna ca un spirit intens neliniștit, chinat ca și creatorii Renașterii, de căutarea continuă a perfecțiunii artei și de răspunsuri la întrebări fundamentale umane.

Cînd l-am cunoscut îndeaproape, am discutat îndelung despre muni și despre Nicolae Bălcescu. I-am pus chiar la dispoziție sutele de fișe pe care le redactasem, pentru o eventuală carte a mea despre Bălcescu și Italia. I-au folosit desigur numai pentru documentarea pe care o dorea exhaustivă a romanului său *Un om între oameni*, în care a încercat să devină cronicarul transfigurării istorice a revoluției de la 1848 și a protagonistului ei. El l-a putut vedea pe Nicolae Bălcescu drept un fanatic al ideii de libertate și justiție, cu o concepție istorică modernă, fiind un precursor al istoriei sociale. Înțeleasă ca studiu al tuturor instituțiilor și realităților naționale, al manifestărilor colective și nu o însușire a stăpînitorilor temporali.

M-a impresionat mult publicarea, în „Viata Românească“ (la cîteva luni după moartea prematură), a unor pagini într-adevăr profund revelatorii și emoționante dintr-un jurnal fragmentar, în care el încerca, într-o confesiune directă, să-și înregistreze îndoilele generate de conflictul său de intelectual lucid cu lumea contradictorie a anilor interbelici. În notațiile sale incisive, Camil Petrescu se ridică vehement împotriva „vecinilor săi de viață“, tintindu-i pe acul celei mai subtile ironii îndeosebi figuri de ignobili politicieni ai vremii. Jurnalul început în 1927 are lacune cronologice importante, de ani întregi. În 1929 (la numai 35 de ani!), consideră, în fața contemporanilor săi, că ecuația vieții sale s-a închis, că orice efort de a trece dincolo de zidurile care îl încarcerează i se pare inutil. Tensiunea

aceasta existentială se încordează intens în 1931 cînd se consideră exclus de la posibilitățile României contemporane în care totul se „aranjează în soaptă“. Un citat este cu totul revelatoriu pentru condiția sa, condiție emblematică a intelectualului contemporan: „...Nu pot trăi din scrisul meu: piesele nu mi se joacă, romanul nu mi-a adus mai mult decît aduce atîta scris unui copist. Din ziariștică nu pot trăi. Și apoi e necesar să trăiesc? Dacă nu mă pot realiza...“

Jurnalul lui Camil Petrescu este astfel o profundă și sinceră confesiune, un lucid avertisment relativ la condiția intelectualului într-o lume confuză și contradictorie. El este un act de apărare a culturii, o mărturie umanistă a unui neliniștit spirit creator.

După Eliberare, Camil Petrescu care a fost totdeauna un „martor credincios“ și o „fibră sensibilă“ a contemporaneității sale, și-a văzut opera pretuită, tipărită în ediții definitive și în mari tiraje.

În noile lui cărți scrise în outinți ani pe care i-a mai trăit (*Turnul de fildes*, *Cei care plătesc cu viața*, *Caragiale și vremea lui*, dar mai ales în *Un om între oameni*), el continuă să reprezinte lucid oameni și moravuri, sub semnul prezentei integrale a realității și a adevărului existential.

În opera sa, într-un flux al spiritualității continue, Camil Petrescu a demonstrat că un scriitor este totdeauna un spirit liber, care se poate izbi de dogme înguste, dar care va nega totdeauna constrîngerea neliniștii creatoare. El a afirmat totdeauna adevărul artei care nu poate evada din istorie. Investigator tenace al sufletului omenesc, el a dat dovadă totdeauna de o profundă probitate artistică, de intransigență etică, trăind pasionat orice experiență. După Eliberare, el a continuat intens efortul său creator, considerînd scriitorul ca pe un exemplar tipic al conștiinței de sine. În romanul său ultim, în care istoria este transfigurată în artă, el a iluminat trecutul pentru a redescoperi interesul poporului pentru existența sa istorică, pentru a descoperi acolo marile exemple regeneratoare.

Camil Petrescu a gândit totdeauna asupra omului și sensurilor existenței sale, considerînd că el nu este înzestrat numai cu clara rațiune care îl diferențiază în Univers, ci și cu facultatea de a se înfiora în fața frumuseții și tainelor lumii. Camil Petrescu a fost o voce gravă, profundă, a timpului și a poporului său, un apărător devotat al omului, al frumuseții și demnității sale.

Alexandru Balaci

Sensul continuității

BIOGRAFIA spiri-
tuală a lui Tudor Ar-
gehezi începe înainte
de primul război mon-
dial și sfârșește cu mult
după cel de-al doilea,
constituind unul dintre
numeroasele simboluri
posibile ale continuită-
ții istoriei literaturii
noastre. Poetul a fost
atât de consecvent cu
sine încât, citindu-i
versurile, îți vine să
crezi că s-a așezat o

singură dată la masa de scris la sfârșitul
secolului nouăsprezece și nu s-a mai ridicat
de acolo decât în a doua jumătate a secolu-
lui douăzeci, când s-a dus „să moară puțin”.
Evenimentele istorice pline de dramatism
la care a asistat și la care a și participat,
ca publicist, nu au reușit să-i modifice
radical modul de a scrie și, mai ales, nu
au reușit să-l întrerupă din scris. Este
adevărat că între 1948—1954 n-a mai pu-
blicat, dar chiar și în această perioadă a
fost — după cum s-a dovedit ulterior —
extrem de productiv. Nu întâmplător, până
și azi la peste două decenii de la moar-
tea sa, îi apar din cînd în cînd inedite în
reviste, ca și cum, în absența lui Ar-
gehezi, arghezianismul ar continua să
funcționeze, asemenea unui *perpetuum*
mobile.

Poate și mai semnificativ este însă fap-
tul că estetica argheziană exercită o in-
dență considerabilă asupra conștiinței ar-
tistice a posterității. Nu o influență di-
rectă, prin crearea de epigoni, ci una in-
directă, difuză și fertilizatoare, conștin-
d din întreținerea interesului pentru regî-
direa limbajului poetic. În tot ceea ce a
scris Argehezi există — după cum s-a mai
arătat și se știe — o tensiune polemică.
Poetul vrea parcă să demonstreze că se
poate scrie și... invers decât s-a scris pînă
la el. Citindu-i poeziile, urmărești, mai
mult decât orice altceva, tocmai această
demonstrație. Poezia lui nu este numai
poezie, ci și o critică a limbajului poetic.

Regîndirea limbajului poetic se reali-
zează la noi, cu fervoare, în perioada in-
terbelică și reprezintă o componentă a
unui proces mai general de emancipare.
Aproape toate textele importante scrise
în această perioadă păstrează încă și azi,
ca o fosforescență, urma unei conștiințe
de sine a literaturii. După război însă și
cu precădere în deceniul șase se pierde
repede ce s-a cîștigat și se ia totul de la
început. Poeților li se pretinde acum să
„redea realitatea” într-o manieră con-
vențională, folosind limbajul fără echivoc.
De aceea s-a și vorbit de un hiatus în
evoluția literaturii noastre. În realitate,
n-a fost un hiatus, din moment ce poeții
ca Argehezi au continuat să scrie și să
fie ei înșiși. Influența exercitată de Ar-
gehezi s-a dovedit deosebit de activă și
datorită faptului că poetul a adoptat fără
reținere, cu o modestie de om într-ade-
văr mare, tocmai acele „teme” care erau
recomandate și pentru care se puseseră la
punct reguli stricte de tratare. Recitind
azi *Cîntare omului* (1956) ne putem ima-
gina ce fior trebuie să fi simțit criticii de
direcție de atunci, sesizînd obstinția cu
care Argehezi și-a păstrat obiceiul de a
lua totul *à rebours* chiar și în compune-
rea unor imnuri.

Volumele care i-au apărut lui Argehezi
ulterior — *Frunze*, 1961. *Poeme noi*, 1963.
Cădețe, 1964. *Silabe*, 1965. *Rîmuri*, 1966.
Noaptea, 1967. *Frunze tale*, 1968. *Crengi*,
1970. *XC*, 1970 — n-au păstrat urma vre-
nui traumatism, dovedind, dimpotrivă, o
vitalitate artistică ieșită din comun. Ar-
gezianismul s-a arătat mai productiv ca
oricînd în anii afirmării generației lui
Nichita Stănescu, care s-a impus tocmai
printr-o reevaluare lucidă a limbajului
poetic. Ca să nu mai vorbim despre fap-
tul că poezia lui Argehezi este „la modă”
și azi, cînd „textul despre text” a devenit
o marotă a tinerei generații. Măstecarea
pe care ne-a lăsat-o poetul — „un nume
adunat pe-o carte” — se dovedește un ca-
pital aducător de mari profitudini spirituale.

Alex. Ștefănescu

„O, vino odată, măreț viitor!”

TOTI cititorii avizati
în poezia românească
actuală identifică, ne-
îndoindu-se, în structu-
rile ei și componente
de marcă bacoviană.
Toti acei care cunosc
preferințele lirice ale
tinerilor și adolescen-
ților știu că multe din-
tre acestea sînt orien-
tate spre Bacovia.
S-ar putea chiar spune
că poetul *Scinteilor*
galbene e mai citit și
mai îndrăgit astăzi
decît oricînd și că
melosul său exercită
asupra mișcării li-
rice o acțiune forma-
tivă fără precedent
ca intensitate. Fără
nici o ezitare, numele
trebuie înscris, în
consecință, printre
numele „faruri” ale
poeziei române de
azi.

Format sub influența simbolistilor re-
beli, a „poetilor blestemați” și a pre-
cursorilor acestora (Poe, Baudelaire), Ba-
covia nu e nicidecum un simplu discipol,
și cu atît mai puțin un epigon al lor. „Noi
trebuie să ne străduim pentru originalita-
tea noastră [...] Să devenim o ființă or-
ganică, nu ponositi și maimuțe”, declara
autorul *Plumb-ului* în 1930, într-un in-
terviu, după ce însușise numele poetilor citiți
în tinerete. Nu era o declarație de cir-
cumstanță! Era formularea principiului
creativ ce stă la temelie încreșterii sale
opere. George Bacovia e tocmai poetul
prin care, în România, simbolismul înce-
puse, încă înainte de 1900, să se autohtoni-
zeze, luîndu-și materialul de inspirație
din spațiul dunăreano-carpatic și expri-
mind stări de spirit ce nu puteau apărea
decît în acel climat și în condițiile is-
torice care încadrează biografia poetului
nostru.

Îndatorat artistic, firește, liricilor frec-
ventate în perioada de formație (Verlaine,
Rimbaud, Corbière, Laforgue, Rollinat,
Rodenbuch ș.a.), Bacovia e un produs tipic
al climatului social românesc de la
sfârșitul secolului trecut și începutul se-
colului nostru, un interpret al sensibilității
proprii așa-numiților în epocă „proletari
culți”. Acea sensibilitate, numită de Ghe-
rea „decepționism” i-a stăpînit pe cei mai
mulți poeți de imediat după Eminescu,
însă singurul care a izbutit să-i dea — la
modul direct — o expresie artistică ma-
gistrală, imperisabilă, este G. Bacovia.
Creatorul unei atmosfere lirice inedite,
Bacovia e poetul toamnei reci și umede, al
iernii aspre, cu amurguri sumbre, de
metal, al verii toride, devoratoare, sub
a cărei acțiune „încet, cadavrele se des-
compun”, al monotoniei provinciale morti-
ficante. Spațiul poeziei sale cuprinde

parcuri solitare, cu copaci desfrunziți,
scheletici, grădini devastate, mincate de
„cancer și fizie”, priveliști de tîrg prăpă-
dit, acultural, fără monumente, cu străzi
înguste norioase, cu maghernite și du-
ghene, cu spitale sinistre, ospicii, abatoa-
re, cafenele reci, goale, priveliști de urbe
mucegăită, cotropită de ploii urite, de nin-
sori care o îngroapă, zguduită de vin-
turi turbate, cîtreierată de figuri palide,
spectrale, întunecată de stoluri de corbi.
Prin asemenea reprezentări, poetul face
material sensibilă o stare de deznădejde
înebunitoare, un simțămînt al trăirii în-
tr-o lume absurdă, al sufocării în strîn-
soarea unui cerc blestemat. Nu fără con-
trapunctarea conștiinței tragice a dămării
cu un dor de „altceva”, de „vremuri
mari”, cu o speranță de izbăvire. Nu fără
a chema soarele primăverii, generator de
„verde crud”, „de mugur roz și alb și
pur”, să „punceze” cu focul său „corpul
ce întreg mă doare, / Sub al vremurilor
joc”. Nu fără a invoca „mănețul viitor”:
„E timpul... toți nervii mă dor... / O, vino
odată, măreț viitor!” Cînd, îndată după
răspîntia istorică din August 1944, a avut
sentimentul că sosirea „vremurilor mari”
era iminentă, că viitorul magnific era
pe cale să devină prezent, poetul n-a ezi-
tat să articuleze explicit un *credo* în con-
trast cu tonalitatea întregii sale creații
anterioare: „Mi-am realizat — / Toate
profețiile politice. / Sint fericit”.

Introducînd în spațiul nostru liric una
dintre variantele majore ale simbolismu-
lui universal, în expresie originală, și
dîndu-i o nuanță specific românească și
un sens protestatar, George Bacovia a în-
scris în istoria poeziei românești o expe-
riență dintre cele mai interesante și mai
stimulative, cu urmări considerabile pen-
tru întreaga evoluție a limbajului poetic,
pînă în zilele noastre. Cu toate că, epui-
zat fiziceste, — a scris puțin după apari-
ția volumului *Stanțe burghize* din 1946,
— el s-a considerat — și este realmente
— un poet și al perioadei de după 23 Au-
gust 1944. Înfăptuind, la începutul seco-
lului, o acțiune de adîncire și esențializ-
zare a lirismului de pe urma căreia aveau
să beneficieze toți poeții de mai tîrziu,
Bacovia este, împreună cu Argehezi, Blaga,
Barbu (ajunși la suprema realizare de
sine în deceniile interbelice și după al
doilea război mondial), unul dintre cîtoroi
poezii românești de structură modernă,
și implicit unul dintre trunchiurile din
care au crescut și continuă a crește cren-
gile cu multiple ramificații ale lirismului
actual.

D. Micu

Deschid cartea...

A fi grăbit sfîrșitul războiului

MAI mult decît oricare alta, pagina pe care a scris-o poporul nostru
eliberîndu-se de fascism, acționînd conform cu interesele lui, nelăsîndu-se tîrit
în prăpastie, scuturîndu-se de un silnic cotropitor, poate fi privită ca o pagină
din istoria omenirii, conformă cu interesele și aspirațiile omenirii.

Dacă prin fapta noastră din august, așa cum au spus atunci căpeteniile
coalitiei antihitleriste, războiul a fost scurtat cu șase luni, putem încerca să ne
gîndim ce a însemnat aceasta pentru atîtea popoare.

Fiind atunci un timp al submarinelor și al perifei lor pinde, ne putem
întreba cite dintre vapoarele ce s-ar fi dus în fundul mărilor, au putut intra
în porturile atîtor țări, încărcate cu hrană și medicamente, prin faptul că aici,
în Carpați, un mic popor a cîntat un act care, redîndu-i onoarea, a scurtat
în același timp durata războiului.

Fiind atunci un timp al celor mai mari distrugerii, cînd orașe întregi erau
nîmicite într-o noapte, ne putem întreba cite ființe omenesti ar mai fi fost
ucise, cite biblioteci, muzee și catedrale năruite, dacă n-am fi înfăptuit acel
act sau dacă, înfăptuindu-l, n-am fi putut face față sălbaticelor represalii, și
cotropitorul și-ar fi înfipt și mai adînc ghiara în aceste pămînturi, crampo-
nîndu-se în betonul orașelor și pe crestele munților, pentru o îndărătnică re-
zistență.

Nu șase luni, într-o vreme cînd din cer cădeau bombe cu o tot mai mare
putere de distrugere, iar spre cer se înălța fumul sinistrelor crematorii, ci una
singură ar fi fost de ajuns, pentru ca fiecare țară să-și plîngă mai puțini
morți, mai puține orașe prefăcute în cenușă.

A fi eliberat aceste pămînturi de fascism... A fi grăbit sfîrșitul celui de al
doilea război mondial... lată fața națională și internațională a marii noastre
fapte din august.

Rareori actul unei națiuni, izvorît din cele mai imediate interese ale ei, a
corespus în mod atît de netăgăduit și într-o măsură atît de deplină cu in-
teresele și aspirațiile celorlalte națiuni, cu interesele și aspirațiile întregii
omeniri.

Geo Bogza

Conștiința critică

PREZENTA lui G.
Călinescu în viața in-
telectuală și publică
de după 1944 a fost
mereu una de prim-
plan. Este adevărat
că un lung răstimp
(între 1949 și 1962) a
fost ținut departe de
catedra universitară,
dar în schimb i s-au
oferit numeroase po-
sibilități de manifes-
tare în alte sfere: a
condus, în primii ani

postbelici, cîteva publicații („Tribuna po-
porului”, „Națiunea”, „Lumea”, seria nouă
a „Jurnalului literar”), a fost academi-
cian și deputat, director al Institutului
de istorie și teorie literară și al revistei
editate de acesta, a condus colectivul de
elaborare a Tratatului academic de Istorie
a literaturii române, a deținut cunos-
cuta rubrică săptămînală de la „Contem-
poranul”. La acestea desigur se adaugă,
tot ca argumente ale prezentei călines-
ciene intense, cărțile publicate în inter-
val: în primii ani, *Istoria literaturii ro-
mâne. Compendiu și impresii asupra li-
teraturii spaniole*, mai tîrziu monografiile
despre I. H. Rădulescu, Gr. Alexandres-
cu, N. Filimon, studiul despre *Estetica*
basmului, romanele *Bietul Ioanide* și
Scrinul negru, un volum de nuvele, vo-
lumul de versuri *Lauda lucrurilor*, vo-
lumele de însemnări de călătorie, ampla
culegere din *Croniclele optimistului*, ca și
reeditățile, destul de multe (cu excepția
celeia a marii *Istorii*). Este într-adevăr
impresionantă, prin bogăție și varietate,
imaginea prezentei lui G. Călinescu în
mișcarea culturală postbelică, desi nu tre-
buie uitat faptul că și asupra sa au ac-
ționat constrîngerile generate de dogma-
tism, mai severe la începutul anilor '50,
mai relaxate către sfîrșitul perioadei,
niciodată însă abolite în ce-l privește:
murind în martie 1965 el nu s-a mai
putut bucura de climatul dezghețului
ideologic efectiv din anii următori.

Este timpul desigur să se întreprindă
o evaluare complexă a poziției lui G. Că-
linescu în epoca de prefaceri radicale de
după 1944; o evaluare lucidă și obiectivă
a reacțiilor sale, uneori contrariante, față
de împrejurări și fenomene asupra că-
roră, măcar în parte, avem azi o per-
spectivă limpezită.

În ce ne privește, aici, vrem să ne
oprim asupra unui moment mai puțin
relevant al activității postbelice a lui G.
Călinescu, legat, acest moment, de pro-
cesul dificil de reactivare, în literatura
noastră, a conștiinței critice. Ne referim
anume la inițiativa lui G. Călinescu, din
toamna și iarna anilor 1958—59, de a co-
menta, în cadrul rubricii din „Contem-
poranul”, volume de poezie recent apă-
rute, o reluare a criticii la zi după o în-
trerupere de mai bine de un deceniu.

Cărți de N. Labiș (*Lupta cu înerta*),

apărută postum în 1958), Ion Ilorca, Ion
Brad, Aurel Rău, Mihai Dragomir, Ve-
ronica Porumbacu, Maria Banuș, Marcel
Breslașu, și de alții, în majoritate poeți
tineri, unii aflați la debut, au intrat ne-
sperat în atenția lui G. Călinescu, a ma-
relui profesor și critic reîntors pe ne-
așteptate la oficiul criticii de întîmпи-
nare. Faptul era un eveniment fie și nu-
mai pentru că G. Călinescu lua act de
existența acestor scriitori noi (de unii
totuși se mai ocupase: Maria Banuș,
Breslașu, Veronica Porumbacu); dar era
un eveniment mai cu seamă prin felul
în care proceda, insolit în atmosfera mo-
mentului și subtextual polemic față de
continutismul inflexibil al criticii oficial
admise. Pe un material nu o dată fragil,
neconfigurat decît vag, prejudiciat de sa-
bloanele timpului, aparținînd însă unor
autori cărora nu li se putea nega inzez-
trarea pentru poezie, cum mai tîrziu au
și dovedit (unii, ca Maria Banuș, au re-
confirmat), pe un astfel de material deci,
G. Călinescu efectua expertize stilistice,
verifica proprietatea termenilor poetici,
expresivitatea metaforelor, potențialitățile
expresive ale limbajului liric. Cutare vo-
lum da prilej criticului de a ridica „pro-
bleme de poezie”, de a face asocieri, de
a vorbi despre motive circulante, despre
potrivirea sau nu a nu știu căreia tema-
tici cu structura intimă a unui talent sau
a altuia. „Grandiosul și cosmicul nu sînt
nimerite pentru pensula delicată a poe-
tei”, nota criticul pe marginea unui poem
impropriu patetic, reintroducînd ideea
necesității unei consonanțe între sensibi-
litatea cu care un poet este dăruit și
temele lui. Acelea sînt desigur proced-
dări obișnuite ale criticii, și azi ne apar
elementare, dar atunci ele apăreau ca
acte de insubordonare față de normele
sociologizante în vigoare, evadări în do-
menii care nășteau, automat, acuzația de
estetism.

În genere în aceste comentarii G. Că-
linescu era indulgent cu poeții în cauză,
potrivit angajării de a „nu privi cu lupa
nasul Cleopatrei”. Totuși „metoda anali-
tică”, pe care „natura cronicii”, afirmă că
il „silește” să o adopte, îl conduce la
aprecieri de valoare, țelul ultim al cri-
ticii. Izolează, acolo unde le găsește,
insulele autentice de poezie, relevă seme-
nele de talent, dar totodată respinge cu
franchete, și cu grațioase maliții, anosti-
tățile, nonsensurile, versificările goale
s.a.m.d. Gestul din nou contrasta cu obiș-
nuințele falsei critici extaziate în fața
temelor, a justelor orientări.

Adevărata critică reînvia prin această
dezgropare a uneltelor sale dintotdeauna.
Este meritul incontestabil al lui G. Căli-
nescu de a fi întreprins, slujit de presti-
giul imens de care dispunea, o impor-
tantă acțiune intelectuală mai mult ca
oricînd așteptată.

G. Dimisianu

Răspunderea scriitorului

CEI ce vor veni după noi vor avea în față numai cărțile lui Zaharia Stancu. Cel cinci-sprezece ani citi au trecut de la moartea lui estompează imaginea celui care timp de trei decenii din 1944—1974 a dovedit o ardoare publică, o dorință de a fi — tot timpul — prezent în prima linie, de a nu lăsa nici o clipă ceea ce trebuie să facă el pe seama altuia. Unul cîte unul cei ce au fost martori și tovarăși de drum urmînd implacabilele legi ale biologiei, merg alături de el și — puțini din ei — au așternut pe hirtie portretul acestui neliniștit pentru care literatura se confunda cu viața, iar viața lui era dăruită nu numai elaborării literaturii sale.

A fost Zaharia Stancu mai înainte de toate în aceste decenii un prozator, așa cum romanele sale dintre cele două războaie nu ne lăsau deloc să-l bănuim. Un prozator care prin *Descult* a ctitorit o nouă literatură, semnîndu-i actul de naștere, așezînd la temelie ei ideea că arta trebuie să reproducă realitatea cu o extremă fidelitate, iar opere literare să-i fie caracteristică o cit mai largă accesibilitate. *Descult*, în 1948, și după aceea *Dulăii*, *Florile pămîntului* sînt cărți care au intrat în conștiința publică din acea vreme tocmai prin aceste două însușiri. Publicul timpului era un public format în universul moral, spiritual, în cutumele unei vieți țărănești. Marea lui majoritate se afla încă în acea lume, sau mai bine zis nu o părăsise, iar cei ce veneau spre oraș nu se identificaseră aproape deloc cu sistemul de valori al acestuia. Cînd, după 1956, au apărut noi generații de scriitori, cînd *Bietul Ioanide*, *Moromeții*, *Groapa*, *Străinul* au deschis alte perspective artistice, Zaharia Stancu nu s-a sfîșit să rămînă el însuși și nici mai tirziu, după 1964, cînd proza noastră și-a reînnoit fundamental structurile și modalitățile de expresie. Pendulînd între romanul cronică a vieții politice interbelice și a perioadei imediat următoare (*Rădăcinile sînt amare*, *Vîntul și ploaia*) și realizînd poate prea tirziu — cred — că nu pe acest tărîm se pot fructifica înestrările sale, a continuat ciclul *Descult* cu *Pădurea nebulă*, dar mai ales cu acel roman-manifest, așa spune, care a fost *Ce mult te-am iubit*, apărut în plină perioadă de modernizare a epicei românești, vrînd parcă să demonstreze că virtuțile prozei tradiționale, ale eposului popular nu se istoviseră.

Cîteva ani buni prozatorul a făcut să fie uitat poetul, pe care criticii îl descopereau în perioadele frazelor sale, sau în repetițiile propozițiilor sale eliptice. Și-a reeditat versurile din trecut în 1956 și a început să publice versuri noi mai tirziu. Dar a murit poet, ultimele sale cărți fiind cărți de poezie.

În formarea publicului nou după 1948 prozatorul Zaharia Stancu a avut un rol determinant și orice comparație cu peisajul cenușii și de-a dreptul penibil al epicii din acei ani nu poate să fie decît în favoarea lui. Că proza sa nu a fost egală cî spectaculos inegală nu-l mai puțin adevărat, înestrările lui fiind alea ale unui poet chiar și cînd scria romane. Cînd poetul a reapărut, prozatorul era însă atît de adînc înrădăcinat în conștiința publicului încît receptarea nu a fost pe măsura valorii ei. Și totuși, la capitolul *poezie*, ceea ce a scris Zaharia Stancu în acești treizeci de ani este merit să se înscrie în durată eternității.

Dacă viața lui s-a confundat cu literatura, literatura nu reprezintă decît o dimensiune a personalității lui în acest răstimp. A avut de timpuriu pasiunea ziaristicii, scriînd în anumite perioade chiar un articol în fiecare zi, înființînd și conducînd publicații politice sau literare. Cei ce am fost alături de el în anii '50 am putea spune că Zaharia Stancu nu trăia cu adevărat decît în momentul conectării la cea mai înaltă tensiune a vieții de redacție, că liniștea nu-l pria, că nu trăia pentru momente de destindere ci de înfruntare. Era el cel adevărat în zilele cînd „se făcea” revista în cele câteva încăperi ale „Gazetei literare” și în tipografie, în tăcîntul continuu al liniotipelor și în mirosul de plumb, ambele fiind pentru el un adevărat elixir. „Gazeta literară” din 1954, așa cum a conceput-o el, așa cum a alcătuit-o el săptămînină de săptămînină, așa cum a trăit-o el zi de zi, rămîne, raportată la împrejurările acelor ani, o pagină a publicisticii noastre literare ce nu se poate uita. Forul îl atrăgea, îi dădea viață, îi stimula creația. Retragerile ca să poată scrie în liniște nu-l erau prielnice. Începea un roman după o zi tensionată și agitată și dacă un prieten îi publica într-un ziar de mare tiraj cele treizeci de pagini scrise, ecoul avut în rîndurile ci-

titorilor îl făcea să-l continue și să-l termine în cîteva săptămîni în care nici nu pleca departe de București, nici nu absentă de la îndatoririle sale, lua cuvîntul la diferite întruniri obștești și mai scria cîteva articole. Cu intermitențe care nu i se datoresc numai lui, după 1944, a continuat să fie ziarist urmînd pe acest tărîm — din păcate — tribulațiile vremii și făcîndu-se ecoul unor erori pe care le-a girat cu prea multă ușurință. Dacă excepțăm asemenea momente, sînt în paginile sale incredințate ziarelor și revistelor momente de literatură mai ales atunci cînd Zaharia Stancu a înfățișat episoade ale vieții de scriitor de altădată și amintiri din lumea de la țară. A stat în fruntea Teatrului Național timp de aproape șaisprezece ani, ultima dată un deceniu plin. A primit cu satisfacție nedismulată demnitățile sociale și politice și le-a onorat cu o prezență devotată și loială. Aducea la fiecare înfățișare publică, în multele însărcinări din acești treizeci de ani, prestația unei oratorii care unea certitudinea cu emoția, o formă literară aleasă, cu o francă adeziune la cerințele momentului, o învăluitoare undă de duioșie cu o răspicată afirmare a ceea ce dorea și, mai ales, se dorea să spună.

Și a fost nu în ultimul rînd un conducător al obștii scriitoricești, ales, reales, în două rînduri cu majoritatea care se apropie de unanimitatea voinței celor ce erau chemați să-l voteze. Nu mă refer la scurta perioadă 1949—1950, ci la cea începută în 1966 cînd s-a devotat cu o pasiune mistuitoare conducerii treburilor Uniunii Scriitorilor. Certitudine și tact, îndrăzneală și diplomatie, mergînd cu fermitate înainte dar știînd și pînă unde să meargă, prezent mereu și în tot timpul chiar cînd un accident cerebral determinau medicii să-i recomande insistent perioade de liniște, știînd cînd trebuie să vorbească în numele tuturor și cînd să pună înainte doar numele său dar mai ales opera lui — pe care toată lumea o citise —, răspîndirea internațională a acesteia și trecutul său de scriitor și ziarist democrat. Ar fi puțin să spunem că lubea această funcție obștească. Ar fi tot atît de puțin să spunem că i se dăruia. De la bun început s-a identificat atît de mult cu ea, încît Zaharia Stancu devenise nu numai pentru noi ci pentru toți președintele Uniunii Scriitorilor. Am fost cel care în anul 1972 l-am adus la cunoștință că a obținut cel mai mare număr de voturi la conferința națională din primăvara aceluia an. Deși era o oră desul de matinală a răspuns imediat încît am și acum credința că făcuse o noapte albă așteptînd telefonul. Cînd l-am spus rezultatul au urmat cîteva minute de tăcere încît am crezut că am greșit numărul, după care un mulțimesc precipitat a pus capăt convorbirii, într-atît de emoționat era.

Cînd, după doi ani, în care încurajatoare dar firave și repede trecătoare semne de însănătoșire alternau cu depri-mante stări de neputință și tenace regresii, la un moment dat, nu a mai ținut condeii în mînă și nu a mai mers la Uniunea Scriitorilor — rostul pămîntesc al lui Zaharia Stancu se încheiase. El a fost primul care să o știe — după ce a încheiat corectura ultimei sale cărți, volumul *Poeme cu lună*. Ce a urmat timp de cîteva luni pînă la începutul lui decembrie 1974 nu a mai fost decît o tristă și îngrozitoare agonie.

Valeriu Răpeanu

GETA MERMEZE : Victorie

Ars militans

EDITORIAL, Mihai Beniuc debutează la 31 de ani, în 1938, cu placheta *Cîntece de pierzanie*, urmată de *Cîntece noi* (1940), de *Poezii* (1943), pentru ca, după 23 August 1944, numărul volumelor de poeme să se înmulțească într-un ritm accelerat, cu sumare alcătuite necenzurativ, alăturînd textul retoric cu acela meditativ, ciorna encomiastă cu verbul reverberant, memorabil prin semnificațiile sale implicite, temele etern umane cu acelea circumstanțiale iscate de un fapt, cu deosebită politic. Și într-un caz și în altul, abstracție făcînd de împliniri sau de neîmpliniri, de versuri oricînd antologabile ori de atîtea supuse efemerului, Mihai Beniuc rămîne o voce, credincioasă sieși, recognoscibilă și prin problematica abordată, și prin mesajul comunicat, și prin particularitățile timbrale. Consemnînd adevăruri subliniate și de înaintași ca George Coșbuc, Octavian Goga sau Aron Cotruș, le conferă, în contextul zbuciumat al epocii, ca vizionar comunist, coloratura revoluționară a „roșului”, a protestului izvorît din metafora „ursului românesc”, din întrebarea dacă mai e sloboadă să cînte în România, din intuiția că tragicul își va infirma curînd statutul, că „meliță” războiului, nu va mai toca vieți, că nopții îi succede lumina zorilor, că Clujul răpit prin samavolnicie îl va întîmpina, la revedere, cu „garoafe roșii”.

Apariția, în toamna lui 1944, a volumului *Orașul pierdut*, în mare parte o culegere tematică a motivelor punctate în cărți anterioare, e și o recapitulare a unor credințe mărturisite, cum ar spune Geo Bogza, în „anii împotrivrării”, dar și un punct referențial pentru un Mihai Beniuc care anunța, încă din 1939, că, implacabil, „cu mii de cai putere, / Se crapă zorii unei alte ere!”. Timpuri căzătoare avea să li se dedice în deceniile următoare, conștient de imperativul formulat în versul „Să nu dai libertatea pe nimic”. Simțîndu-le la temperatura „arderilor”. Menținîndu-și ca structură temperamentală, arderea trăirilor romantice, fidel idealurilor, oscilînd între „pierzanie” și regăsire, între contingent și metafizică, între evenimente istorice circumscrise și cele cu funcții rezonante, între secvențe, stări aleatorii și obsedanțe, tinzînd mereu să ilustreze, în expresiv, un punct de vedere. În aproa-

pe șase decenii de prezență literară, a traversat vremuri contradictorii, a fost și deschizător de drumuri, și supus vremilor dogmatice. Nu e locul să-l judecăm, nici în aria tribulațiilor, nici în cea a judecăților de valoare. O virtuală monografie, absolut necesară, scrisă „sine ira et studio”, îi va stabili cu, evident, aproximațiile de rigoare, și rolul și locul meritat în literatura noastră contemporană. Rol, indiscutabil, de continuitate, de tranziție, de influență, de actualitate, de portdrapel al unui ideal căruia i s-a dăruit pînă în anii octogenarei senectuții. Rămînînd dascăl al atîtor promoții cărora a avut șansa de a le fi contemporan. Precursor și continuator angajat al revoluției de eliberare socială și națională victorioasă prin actul insurecțional din August 1944.

Mesianismul social, romantic prin excelență, profetînd iminența vremilor noi, își păstrează valorile etice militante, ca dominantă a liricii sale, poetul trăind cu fervoare și bucuria biruinței idealurilor politice, ale poporului însuși, și setea de mai bine, și satisfacția pașilor ascendenți, și zările luminoase ale viitorului, și sentimentul permanenței suflului eroic dovedit prin Horia, dar și prin alții, prin constructorii socialismului, prin cei ce reprezintă primăvara ce nu poate fi strînsă în lanțuri pentru că e fenomen legic, firesc. Mai vechilor simboluri, ale revoluției și speranței, li se adaugă acelea ale revoluției permanente, ale afirmării noului și ale contemplației lucide, ale reflexivității, ale ideii definitorii de „ars militans”, manifest patriotică și partinică, modelatoare în procesul făuririi spiritualității noastre sub flamura tricolorului și a însemnelor visului comunist. „Ars militans” care, la Mihai Beniuc, însemnează convertirea ideologicului în stare poetică, a conceptului în metaforă, a gîndurilor și sentimentelor, în discursuri, monologuri, versuri aforistice, declarații, demnuri mobilizatoare, alegorii, meditații pe tema derulării timpului. Esențial lirice, toate. Intrînd în istorie, cum însuși o spune, cu „un car de poeme”, dintre care, zicea odată, multe sînt doar soldați căzuți pe cîmpul de bătăie, autorul *Măru-lui de liugă drum*, al *Inimii bătrînului Vezuv* și nu numai, personalitate distinctă, configurată ca atare, prin verb, tensionalitate, tonalitate, atitudine consecventă, temperament liric, tenacitate, este ceea ce și-a propus să fie : „toboșar al timpurilor noi”.

Aurel Martin

Măreție și sens

AVEAM numai 15 ani și încă nu scriam poezii. Era noaptea de 23 spre 24 august și am auzit, pe străzile comunei mele natale, de fapt un oraș pitoresc din munții Apuseni, cîntece de bucurie și triumf. Se exclama : „S-a pus pace ! S-a terminat cu un război nedrept”.

A doua zi, aparatele de radio fremătau și telegrafele se zguduiau de telegrame fulger.

Atunci am simțit în sine-mi prima ridicare spre odă și imn și, dacă m-aș fi priceput, le-aș fi scris frumos și sonor, ca la orele de română și latină.

Am văzut apoi că nu s-a pus pace dar că s-a terminat cu un război nedrept.

Începea însă războiul cel drept și adevărat. Armele erau întoarse spre Apus, spre punctul negru de unde se pornise războiul. Toate armele unei armate întregi,

Era un război național în sensul tulburător de frumos al cuvîntului. Moții și mocanii mei, unii tineri de tot, se înrolau voluntari, în așa zisele batalioane de codru. Emblemele lor erau Horia și Iancu. Unii s-au reîntors victorioși și cu pieptul constelat de medalii, alții numai cu ecoul victorios al numelui lor.

Eram adolescent și simțeam chemarea către odă și imn. Nu le-am putut scrie. Dar în cugetul meu a înflorit prima mea metaforă : aceea a munților Carpați care, la întorsura Buzăului, iau o direcție total opusă, spre alte zări, ca la alte chemări. Metafora aceasta de tumult geologic se muta în istorie, în însemnul revoluției, și mi-a rămas pînă astăzi sensul și dimensiunea românească în spațiu și în timp ale noii noastre sărbători naționale : 23 August.

Al. Andrișoiu

Un destin exemplar

NU doar prin inițialele care-l reprezentau în raporturile cu lumea, MRP, acest poet a fost un teritoriu liber al literaturii române. L-am iubit tocmai de aceea. Unii colegi ai săi (și ai mei) s-au grăbit să-i observe inconsecvențele. Dar orice mare inconsecvență dovedește tocmai existența unor mari și dramatice opțiuni. Miron Radu Paraschivescu se credea un poet comunist. O perioadă chiar, el s-a crezut doar un comunist poet, adică un activist politic și social care făcea și poezie. Firește, lucrurile stăteau altfel. Marele poet al „versului liber” nu se putea suporta pe sine încorsetat prea îndelungat de vreo disciplină. Din această primă inconsecvență au izvorit dramatica poezie și teribila proză publicistică din ultimul deceniu de viață a autorului. Purificarea de dogmă, lepădarea de hainele de-mprumut, regindirea în termeni dialectici a instrumentelor dialectice pe care la început le folosiser orbește, radicalizarea limbajului căruia nu-i mai ajunge simpla calofilie, și-l sînt necesare simplitatea de proclamație și directitudinea de lege comunitară, fac împreună din MRP un destin exemplar și repetabil. Firește că din opera poetului au rămas și vor rămîne creațiile prea puțin dependente de conjuncturi sau creațiile care și-au devorat ocaziile ori le-au reînființat. În acest caz **Cînticele țigănești** urmînd a străbate timpul la rînd cu **Țiganiada**. Dar Miron Radu Paraschivescu nu poate rămîne un poet al **Cînticelor țigănești** ci un cîntăreț al răs-pîntiilor tragice, al **Declarației patetice** și-al remușcărilor pentru ea, al libertății și-al luptei pentru libertate, el care se credea „spionul libertății noastre” și care s-a dovedit de-atîtea ori incorruptibil procuror al marilor idei, dar și avocat din oficiu al vieții propriu-zise.

M-a acceptat printre prietenii săi. Îl tîneau pentru că era conform cu sine însuși în aproape toate situațiile. Nu făcea cu ochiul. Nu trișa. Avea spirit revoluționar, dar înainte de orice avea spirit. Nu se căznea să pară, era un original. Stătea la Văleni și făcea să reiasă asta din ceea ce scria, nu că stă la Elsinore : „Ăsta ni-i harul / Bravi cetățeni / Eu și groparul / De la Văleni / După ce-ngroapă / Fosteile vieți / Vine de-mi sapă / Pentru puiți / Zice: Cutare / Azi a murit / Eu dau țigare / El dă chibrit / Și cu plăcere / Fumu-l sorbim / Într-o tăcere / De tîntirim.”

O dată a venit la București într-o stare psihică deosebită, îmbrăcat simplu și țărănește, firește cu blugi, a ajuns la ușa locuinței lui Tașcu Gheorghiu. A sunat și cînd noptosul Suli a ridicat spre el, prin ușa întredeschisă, o privire întotdeauna mirată. MRP în loc să se adreseze unui vechi prieten, cum ar fi fost normal, a pronunțat niște cuvinte care nici astăzi nu și-au arătat întregul lor înțeles : „Vă rog să-mi permiteți să mă recomand. Sint Microsion Paraschimbescu”. La Conferința Scriitorilor, de acum 20 de ani, a apărut pe neașteptate de la Văleni, hotărît să se ia de piept cu toată lumea, pentru o idee foarte originală a sa și anume ca Zaharia Stancu să fie ales președinte al Uniunii Scriitorilor. Ar mai trebui precizat : originalitatea ideii lui MRP era cu atît mai mare cu cît, pînă la conferință, Zaharia Stancu era deja președintele Uniunii Scriitorilor, iar apariția lui MRP cu propunerca ca Zaharia Stancu să fie președintele Uniunii Scriitorilor venea după ce hotărîrea fusese luată. Totuși MRP a continuat să fie vehement. Atît de vehement încît părea singurul susținător al ideii.

Eram în America, la Iowa City, în 1970—1971, cînd MRP s-a îmbolnăvit. Co-respundam. Deodată am primit scrisoare de la Lena Paraschivescu. Ne spunea că Miron e grav bolnav și că doctorii sînt sceptici. N-a trecut mult timp și am auzit că MRP a murit. Zile întregi am cîntat plîngînd, într-o lungă călătorie prin America, epitaful pe care, cu mult înainte de a muri, MRP avusese inspirația, răceala de cuget și bunul simț să-l scrie : „Aicea s-au dus cu jale / Și în tîhnă se albesc / Oasele Domniei sale / De Miron Paraschivescu, / Ce au fost trecut prin lume / Ca să dea la toate nume // Astăzi una cu țărîna / De iubire n-are știre / Și un vreasă îi este mîna / Care scrise aste șire. / Domnișori și domnișoare / Cînd citiți aceste foi / Și zîmbiți din înțîmplare / Va zîmbi și el cu voi.”

Zîmbiți, domnule Miron. Cărtile dumneavoastră continuă să se citească. Poezia dumneavoastră supraviețuiește vreascului care a scris-o. Poezia dumneavoastră rămîne un teritoriu liber al literaturii române. O iubim și o respectăm ca atare. **Versul liber** este titlul benefic al unei cauze de fond a însăși spiritualității noastre. Cine putea fi autorul genialei sentințe biblice „Nu cred în libertate cît nu-l a tuturor” ? Cine altcineva decît Miron Radu Paraschivescu ? Marele poet, marele păgubos, marele învingător.

Adrian Păunescu

GABRIELA MANOLE ADOC : România independentă

Erudiția militantă

ERA într-o frumoasă după amiază de septembrie a anului 1961. În acel timp, profesorul Tudor Vianu era director general la Biblioteca Academiei. Îmi fixase o întîlnire în biroul bibliotecii, prilejuită de trecerea mea de la catedra de literatură română la cea de literatură universală și comparată. Abia mă întorsesem de la Universitatea din Leipzig. Pe profesorul Tudor Vianu nu-l mai văzusem de vreo patru sau cinci ani. Întîlnirea a decurs după un ritual universitar mai vechi, plin de frumusețe și distincție. Profesorul a început să-mi povestească ce a scris el în acest timp, vorbind cu multă căldură de universitățile germane pe care le frecventase.

Știam că după aceasta era rîndul meu să relatez ce lucrasem în acel răstimp. Discuția s-a extins la cărți germane despre iluminism, la opera lui Curtius și Hocke, la studiile lui Welck despre comparatism și multe altele. Tudor Vianu își păstrase aceeași curiozitate nestînsă din anii de tinerete pentru toate marile cărți care vizau preocupările sale. Într-un articol din anii 1940—1941, el făcea o precizare elocventă în acest sens. „Sînt un student bătrîn. Toată viața mea am învățat, am trăit între cărți, am luat note, am strîns observații, am încercat să-mi limpezesc ideile și să le leg între ele în întreguri cît mai bine ordonate.”

Cînd l-am reîntîlnit pe Tudor Vianu trecuser prin școala directă sau indirectă a unor mari profesori germani, fie ei româniști sau germaniști. În cursul anului 1961—1962 l-am auzit mai multe prelegeri. Expunerile sale sînt într-adevăr magistrale. Profesorul construia edificii de idei, făcea comentarii de texte, cerceta motive și teme literare cu o rigoare rară și o limpiditate într-adevăr carteziană. Erudiția sa era calmă, lipsită de ostentație, logica argumentării rămînea mereu impecabilă, iar concluziile sale se degajau lent într-un acord ideatic original, asemănător prin ansambluri cu impresionantele cupole de vechi catedrale.

Știința lui Tudor Vianu se desfășura pe spații informaționale extrem de întinse, racordînd totodată domenii foarte variate. Filosofia și psihologia, estetica și stilistica, istoria literară comparată și cultura română intrau într-o superbă alianță prin „fereastra luminată” a acestui savant sobru, capabil să practice un discurs științific fixat pe temeuri raționaliste mereu controlabile. În **Fragmente autobiografice** (II), Tudor Vianu își amintea că imediat după venirea sa în Germania (1922), profesorul Karl Grass i-a spus : „Studiază-l în special pe Kant. Kant este filosofia”. Formația kantiană a fost aceea care l-a convins să nu se abată niciodată de la un principiu enunțat de cunoscutul filosof : „întuiția fără concept este oarbă, dar conceptul fără întuiție este gol”.

Parcă nu ne vine să credem că Tudor Vianu, poetul anilor 1918—1921, care a continuat să scrie versuri pînă tîrziu (1964), aducea cu sine în cultura română admirația pentru Wundt, Kant, Hegel și Nietzsche, comprehensiunea largă pentru psihanaliza freudiană, practica de tip comparatist venită din Baldensperger și P. Hazard, minuția analizei stilistice învățată de la K. Vossler și L. Spitzer, demersul de tip fenomenologic receptat din Husserl, considerațiile despre teoria valorii incitate de lectura lui Max Scheler și Nicolai Hartmann etc. etc.

Gînditor prefigurator de noi orizonturi în estetică, teoria valorii, filosofia culturii, comparatistică, stilistică etc., Tudor Vianu poate fi astăzi greu imaginat ca poet. Și totuși, eruditul critic, prietenul din co-

pilărie al lui Ion Barbu, admiratorul lui Ov. Densusianu și D. Gusti, tînarul care l-a cunoscut pe Coșbuc, l-a frecventat și comentat pe Al. Macedonski ca poet, era el însuși un încercat în arta poeziei. Pentru amintire sau repunere în circuit, reproducem un pasaj : „Eu vin la tine-n vie : te rog să mă primești, / Îți voi culege via și-ți voi propti butucii, / Nu-ți cer nici pat, nici masă ; ci ca să găzduiești, / Mă lasă-n miezul zilei sub umbra ce-astern nucii / Mă lasă-n timpul nopții să dorm culcat în fin / Și să presimt cum vraja lactee-ncet mă ninge.” (In vie, 1918—1920).

Tudor Vianu a avut structura unui intelectual complex. Format în anii cînd filosofia ducea spre psihologism, eruditul gînditor considera din acea vreme, ba chiar și ceva mai tîrziu, că teoria cunoașterii, morala, sociologia, estetica, metafizica, logica puteau fi integrate în sfera psihologiei.

Tudor Vianu știa că știința și cultura modernă nu mai pot fi profund cunoscute de un **uomo universale**. El pleca de la premisa că în veacul nostru „specialitatea este prima condiție a muncii moderne”, ca fiind totuși calca ce deschide spre un anumit grad de universalitate. Regula jocului în acest labirint al științelor și artelor este : „Să cunoști ceva temeinic și să faci ceva mai bine ca alții”, profesorul autentic trebuind să fie el însuși un cercetător.

Dar studiarea amplă a culturii și a filosofiei nu este despărțită de cunoscutul estetician și comparatist de **cunoașterea de sine**. Cînd împlinise 50 de ani, autorul și-a făcut un elocvent **autoportret**. „Sînt un om de statură potrivită. Am o structură fizică echilibrată, dar nu prea rezistentă”. Apoi autorul adăuga, rînd pe rînd, alte elemente caracterologice. Era dominat de melancolie, dar nu placid, nu avea mîrgă, a fost lucid și modest, nu era senzual, ci erotic, are sentimentul onoarei, experiența profesională ducîndu-l spre o oratorie rece și tehnică. Un autoportret amestecat, s-ar putea spune, dar conceput în așa fel încît să poată lumina o structură complexă.

Admirator al lui Eminescu și Ion Barbu, Proust și Valéry, Goethe și Th. Mann, Gide, Dostoievski, Gogol și Turgheniev, esteticianul român concepea arta ca un produs al muncii ce tinde spre perfecțiune, **activismul cultural**, propagat de el în **Filozofia culturii** fiind menit să fructifice toate stările mari de conștiință.

Opera multiplă a lui Tudor Vianu este ca o piramidă perenă, capabilă să lumineze mereu dintr-un interior luminos. Militantă, la fel ca și la înalțai, erudiția sa a slujit marile țeluri ale culturii noastre, înscrisă de el într-un mare concert universal.

Romul Munteanu

Sub flamuri de August

Lumini

În zarea lunii August, lumini.
Lumină-n zori, amiază, seara.
Stufoși, înalți, de roadă pomii sînt plini,

De har e plină-n faguri ceara.

Colnice lanț ge-nținderi cu poveri
De ierbi crescînd din grasă huma.
Din mare suma de priveriști, ceri
S-o cinți, măcar o mică suma.

Poetul în Cetate

UN patos al îndirjirii morale, sarcastic uneori, suferind alteori, niciodată însă împăcat ori stîns în resemnare animă lirica lui Eugen Jebeleanu, o lirică de factură esențial protestatară și mereu situată în raport cu istoria. Dacă, așa cum observa un critic (Eugen Simion), pentru Eugen Jebeleanu „poezia este, înainte de orice, un act de **responsabilitate**, o plasare în istorie”, angajamentul lui implică deopotrivă o revoltă individuală și o asumare a existenței colective. Poetul vorbește în numele său, dar nu pentru sine, el avînd o atît de vie conștiință a apartenenței și a identității civice încît își sacrifică deliberat intimitatea pentru a o prefăce într-un spațiu public, într-o arenă chiar, dacă ținem seama de permanența dimensiunii luptătoare în lirica lui.

Din acest punct de vedere, poezia lui Eugen Jebeleanu are, deși trecut prin fi-rești metamorfoze de-a lungul celor șase decenii de la debutul lui editorial (**Schituri cu soare**, 1929), o unitate lăuntrică nu deoseci întîlnită în lirica unui secol marcat de atîtea mari convulsii și bruste răsturnări ce au antrenat inevitabil schimbări pe cit de frecvente pe atît de radicale ale literaturii înseși. Există la Eugen Jebeleanu o izbitoră continuitate de atitudine, tradusă în persistența unor teme ce izvorăsc din profunde obsesii, **memoria și inacceptarea răului** în primul rînd. „Singurul meu bun e memoria” — scria Eugen Jebeleanu în **Ceea ce nu se uită** (1945), volum care a fost în mod justificat socotit drept una dintre cele dintîi cărți importante ale noii literaturi, zămislite în frămîntatul deceniu al cincilea. Dar această nouă literatură, ce avea să treacă ea însăși prin multe și nu o singură dată dramatice prefaceri, nu s-a ivit din neant și nu a fost expresia efemeră, lute istoricizată, a unor împrejurări istorice. Sint numeroase firele care leagă poezia atît de efervescentă din anii de după 23 August 1944, în chip evident o poezie imbibată de istorie, de militantism, de angajamente sociale și politice, de cea scrisă în anii dictaturii militare și ai războiului, dar și mai înainte. Căci a existat, bine reprezentată, o puternică poezie românească a rezistenței, o poezie, putem spune, de atitudine democratică. Iar Eugen Jebeleanu, de altfel afirmat și ca ziarist democrat, colaborator statornic al publicațiilor de stînga din anii '30, este unul dintre pionierii acestei orientări poetice. Încă într-un poem din 1932, **Răscoala**, găsim exprimată cu energie revolta socială și etică : „Cerul e ca o cerneală și nu am scris / Nici unul dreapta-tea cu el sau cu singe. / Pumnul stă doar în cuget închis...” / Ajunge ! // Astăzi am văzut întors orașul, / Sprijinindu-se ca un scaun pe turla. / Nu știu de ce în mine vrăjmașul / Măririi a sunat furtună pe surle...”

Sint cuprinse în aceste versuri, de acum aproape șase decenii, elementele esențiale ale universului poetic întemeiat de Eugen Jebeleanu : împotrivirea la rău, rezistența față de brutalitate, luarea în răspăr a stupidității. **Ceea ce nu se uită**, **Surisul Hiroșimei** (1958), **Cîntece împotriva morții** (1963), **Hanibal** (1972) pe această linie se înscriu.

Este o linie fundamentală a poeziei românești din ultimii patruzeci și cinci de ani. Lirica lui Eugen Jebeleanu, pentru care dirzenia reprezintă un element constitutiv, a găsit întotdeauna resursele necesare unei exemplare „rămiri” pe poziție” și a căpătat, în timp, valoarea unui mare reper. Clasic al literaturii române contemporane, Eugen Jebeleanu și-a construit opera pe o speranță devenită certitudine, deschis exprimată : că „nu poezia Forței, ci forța Poeziei este cea care mai poate salva Umanitatea din mizeria în care se află”. O speranță și o certitudine caracteristice pentru un mare poet al Cetății.

Mircea Iorgulescu

Petre Pascu

Moment epocal în istoria Ro

VICTORIA din August 1944 a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — act istoric cu profunde semnificații interne și internaționale — a deschis, acum 45 de ani, calea marilor transformări revoluționare, democratice și socialiste în România.

Evenimentul epocal de la 23 August 1944, în pregătirea și desfășurarea căruia Partidul Comunist Român a avut un rol hotărâtor, a marcat declanșarea unui amplu proces înnoitor pe toate planurile vieții economice, social-politice, pe care clasa muncitoare din România îl anunțase încă de la crearea partidului ei revoluționar, în anul 1893.

Mișcarea muncitorească, Partidul Comunist Român, făurit în mai 1921 și-au asumat înalta misiune istorică de a apăra unitatea, independența și suveranitatea țării și, totodată, de a lichida pentru totdeauna asupra și exploatarea omului de către om, de a realiza o societate a dreptății, echității și libertății — socialismul.

Nevoit să acționeze timp de două decenii în ilegalitate, începând cu 1924, Partidul Comunist, aplicând cele mai diverse forme de luptă legale și ilegale, a militat pentru întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare, pentru obținerea de drepturi și libertăți democratice. În condițiile ascensiunii fascismului pe plan internațional și îndeosebi ale instaurării la putere a hitlerismului în Germania, Partidul Comunist Român a desfășurat o intensă activitate pentru unirea tuturor forțelor muncitorești, patriotice, a poporului român în lupta împotriva fascismului, războiului și revizionismului. El a inițiat coalizarea forțelor politice ale țării împotriva nazismului prin crearea Comitetului Național Antifascist, în luna iunie 1933 — în conducerea căruia a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu, afirmându-se în acele împrejurări calitățile de militant revoluționar și înflăcărat patriot ale marelui conducător de astăzi al partidului și statului nostru.

Din luptele eroice purtate de forțele înaintate ale societății românești, de masele populare, având în frunte clasa muncitoare, partidul ei comunist, împotriva fascismului, a războiului, pentru apărarea independenței și integrității patriei, se desprind amplele acțiuni din anii 1929—1933 ale minerilor, metalurgiștilor, textiliștilor, cefeștiștilor și petroliștilor și alte categorii de muncitori. Acestea au culminat cu marea demonstrație de la 1 Mai 1939, în organizarea și desfășurarea căreia o contribuție hotărâtoare au avut tovarășii Nicolae Ceaușescu, tovarăsa Elena Ceaușescu. Așa cum a subliniat secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939 a reprezentat, după ocuparea Austriei și Cehoslovaciei de către Germania hitleristă, „prima mișcare puternică în Europa, care a chemat poporul român, clasa muncitoare de pe întregul continent la luptă împotriva fascismului, pentru apărarea independenței tuturor statelor”.

Creșterea agresivității statelor fasciste și revizioniste, a politici de cedare și capitulare în fața celui de-al treilea Reich a marilor state europene a dus la izolarea României pe plan internațional, poporul român fiind de fapt aruncat în brațele forțelor hitleriste. În aceste condiții, României i s-a impus odiosul dictat fascist de la Viena, din 30 august 1940, prin care partea de nord-vest a teritoriului național a fost incorporată de Ungaria horthystă.

În septembrie 1940, în România s-a instaurat guvernul legionar condus de generalul Ion Antonescu, în octombrie 1940 au pătruns trupele germane, țara fiind angajată în politica Axei alături de Germania hitleristă și Italia fascistă. Consecințele negative ale politici guvernului Antonescu, care în iunie 1941 a împins țara în războiul hitlerist contra Uniunii Sovietice, au fost resimțite, în primul rând, de masele populare. În același timp au fost afectate grav interesele vitale ale întregului popor român. „Toate acestea — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — au generat un puternic val

de nemulțumire generală împotriva guvernului Antonescu și a hitlerismului. Se cristaliza tot mai puternic în conștiința maselor populare necesitatea imperioasă a ridicării la luptă pentru oprirea cursului evenimentelor istorice în care fusese antrenată România, împotriva adevăratului vrăjmaș al intereselor noastre naționale — Germania fascistă”.

EXPONENT fidel al sentimentelor patriotice ale maselor populare, Partidul Comunist Român s-a ridicat cu toate forțele la luptă, organizând mișcarea de rezistență. Obiectivele mișcării de rezistență din România au reflectat aspirațiile fundamentale ale poporului în lupta pentru restabilirea și consolidarea independenței și suveranității naționale, pentru progres social.

În Platforma C.C. al P.C.R. din 6 septembrie 1941 se arată: „P.C.R. propune lupta comună a tuturor patrioților români pentru realizarea Frontului Unic Național al poporului român, contra ocupanților hitleriști, pentru cucerirea cerințelor din Platformă care sînt cerințele cele mai arzătoare și comune ale poporului român”. În Platforma-program și apoi în Rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942 se prevedea: răsturnarea guvernului Antonescu și formarea unui guvern de Front național, scoaterea țării din război, întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste, statornicirea unor relații de bună vecinătate cu țările limitrofe.

Dezideratele de ordin național au constituit programul de luptă al Frontului Unic Național propus de P.C.R. tuturor partidelor, grupărilor și personalităților politice nefasciste, tuturor forțelor patriotice, pentru organizarea luptei de eliberare a țării. Partidul Comunist a acționat cu toată fermitatea pentru unirea tuturor forțelor patriotice naționale. Datorită acestei activități s-a realizat o largă coaliție a tuturor celor care se pronunțau, într-o formă sau alta, pentru răsturnarea dictaturii antonesciene, a dominației Germaniei hitleriste.

Cu riscul libertății și vieții, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, patrioții, antifasciștii au organizat acțiuni de distrugere a mașinii de război fasciste, prin acte de sabotaj, au incendiat depozite de armament, s-au opus rechizițiilor și concentrărilor. Formele de luptă și acțiunile de împotrivire față de guvernarea antonesciană au fost variate: acțiunile de protest la Direcția Atelierelelor C.F.R. Grivița și greva muncitorilor de la mina Musariu, județul Hunedoara, în noiembrie 1941, grevele muncitorilor de la Șantierul conductei de petrol Constanța-Cernavodă, a celor 900 de muncitoare de la Fabrica „Arădana”, județul Arad, toate desfășurate în mai 1942, rezistența pasivă a celor peste 500 de muncitori de la Fabrica de sîrmă din Timișoara, în iunie 1942, sau sabotajele săvîrșite la sfîrșitul anului 1942, dintre care ziarul „România liberă” consemna aruncarea în aer a Fabricii de armament Avrig, explozarea în Gara Ploiești Triaj a mai multor vagoane de armament, debariera unui tren cu soldați hitleriști pe linia București—Constanța, incendierea unor sonde în regiunea petroliferă Prahova și Dimbovița. Cu deosebită frecvență s-au manifestat nemulțumirile și acțiunile de luptă ale țărănimii. În anul 1942, țărăanii din împrejurimile Curticiumului, din Arad, au atacat trenurile germane destinate frontului, demonstrația celor circa 300 de femei, soții ale mobilizaților de lângă Roșiori de Vede, care au cerut încetarea războiului, alimente și lemne. O mare intensitate au avut acțiunile de luptă împotriva unităților hitleriste cum au fost: distrugerea barăcilor unităților de la Fetești-Cernavodă, sau de la Alexeni și Tigănești, județul Prahova.

Starea de nemulțumire și manifestare a spiritului antihitlerist s-a resimțit în rîndurile armatei. Aceasta a fost exprimată și în raportul întocmit de generalul Ilie Steflea, șeful Marelui Stat Major, în decembrie 1942, către feldmaresalul von Manstein. Acțiunile de protest ale concentraților au luat proporții în iarna anului 1943 și primăvara anului 1944.

Înțelegînd gravitatea situației prin care trecea țara, cei mai străluciți repre-

zentanți ai intelectualității române, patrioți luminați, oameni de știință, scriitori, artiști, medici, profesori universitari și secundari, publiciști, au protestat împotriva războiului și a ocupației germane, s-au pronunțat pentru ruperea alianței cu Germania și orientarea țării pe calea dezvoltării libere, democratice și progresiste. Însuflețiți de profunde sentimente patriotice, intelectualii au activat în organizații și asociații cu caracter net antihitlerist ca: Uniunea Patrioților, Apărarea patriotică, MADOSZ, Asociația refugiaților și expulzaților din Ardealul de Nord, Pro-Transilvania, Ardealul, Cercul Juridic Transilvania etc., manifestîndu-și împotrivirea față de politica regimului antonescian de subordonare a intereselor poporului român Reichului hitlerist, de continuarea războiului împotriva Națiunilor Unite. În scrisori, memorii și proteste, adresate guvernului Antonescu, în pamflete și articole publicate în presa vremii, oameni de știință și cultură au dat glas înaltului patriotism, s-au ridicat în apărarea științei și culturii, a idealurilor umaniste, au condamnat ororile hitlerismului și ale războiului.

În spiritul politicii sale de front patriotic antihitlerist, P.C.R. creează în acei ani cadrul organizatoric necesar pentru ralierea și a cerurilor de intelectuali antifasciști la eforturile comune ale poporului român în lupta purtată pentru salvagardarea ființei sale naționale. La sfîrșitul anului 1942, a fost creată, din inițiativa P.C.R., Uniunea Patrioților. În manifestul constitutiv al Ununii Patrioților, argumentîndu-se necesitatea înființării sale, se arată: „Făcîndu-se ecoul revoltei îndreptățite a patrioților cinstiți și dezinteresăți, am luat inițiativa și am constituit Uniunea Patrioților care va fi organizația de însuflețire a luptei pentru apărarea existenței noastre naționale. Uniunea Patrioților nu este și nu vrea să fie un partid politic, ci este gruparea patrioților sinceri și gata de acțiune și luptă chiar cu prețul vieții lor, contra dușmanului comun, atît din afara cit și dinlăuntru. Ea slujește și reprezintă numai interesele naționale ale întregului popor”. Numeroși publiciști și scriitori patrioți au făcut parte din conducerea Uniunii Patrioților, au colaborat la redactarea și tipărirea ziarului patriotic „România liberă”, apărut la 28 ianuarie 1943 ca organ legal al Uniunii.

O contribuție însemnată în mișcarea de rezistență a avut-o activitatea Partidului Comunist Român desfășurată pentru unirea tuturor forțelor politice antifasciste, prin realizarea în 1943 a Frontului Patriotic Antihitlerist, care cuprindea, alături de Partidul Comunist, Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor, Partidul Socialist-Țărănesc, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ), organizații locale ale Partidului Social-Democrat. Totodată, Partidul comunist a desfășurat o largă activitate pentru realizarea unității clasei muncitoare, a tuturor forțelor muncitorești, ca nucleu al frontului democratic, patriotic și antifascist, ce avea să asigure victoria revoluției de eliberare socială și națională din August 1944.

În dezvoltarea ei, mișcarea de rezistență antifascistă din România a cunoscut o linie ascendentă atît ca forme de manifestare a luptei cit și a cuprinderii tuturor forțelor social-politice nefasciste și antihitleriste, de la clasa muncitoare, țărănime, intelectualitate pînă la cadrele de comandă ale armatei, reprezentanți ai partidelor burgheze.

Astfel, în aprilie 1944 s-a realizat unitatea de acțiune a clasei muncitoare prin încheierea Frontului Unic Muncitoresc între Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat. În Manifestul semnat „Frontul Unic Muncitoresc”, apărut la 1 Mai 1944, se arată: „În ziua de 1 Mai, ziua ei de luptă și speranță, muncitorimea, organizată, unită de la comuniști pînă la social-democrați cheamă în treaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întregul popor român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile, indiferent de culoarea politică, credința religioasă și apartenența socială, la lupta hotărâtă pentru pace imediată, răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui

guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste”. Frontul Unic a avut un rol important în crearea frontului larg democratic antifascist, în unirea tuturor forțelor politice progresiste, a patrioților împotriva dictaturii antonesciene, pentru înlăturarea dominației hitleriste. Unitatea de acțiune i-a permis clasei muncitoare să se situeze permanent în fruntea luptei pentru înnoirea democratică a țării, pentru cucerirea puterii politice din mâinile claselor exploatare.

CONDUCÎND lupta generală antifascistă, acționînd cu fermitate în condițiile deosebit de grele ale ilegalității, pentru unirea tuturor forțelor patriotice împotriva războiului hitlerist, Partidul Comunist Român a desfășurat o largă activitate și în rîndurile armatei, a întărit neconținut legăturile și colaborarea cu forțele militare, inclusiv cu generali și ofițeri din comandamentele superioare. Pe o platformă politică de luptă comună ce avea la bază salvagardarea intereselor țării, partidul comunist a stabilit, încă din 1943, contacte și legături cu liderii partidelor burgheze, comandanți ai armatei. În noaptea de 13/14 iunie 1944 a avut loc în București o consfătuire la care au luat parte reprezentanții P.C.R., al Palatului și armatei. După îndelungi dezbateri, au fost acceptate punctul de vedere și planul P.C.R. de răsturnare prin forță a dictaturii antonesciene. Creșterea mișcării de rezistență a determinat multiplicarea disensiunilor în rîndul claselor exploatare, activizînd noi forțe antihitleriste. Reprezentanți ai partidelor și grupărilor politice burgheze, industriași și financiar, comercianți, își manifestau adversitatea față de dominația hitleristă fie din rațiuni de ordin economic, fie din motive politice. Conducătorii partidelor politice burgheze — Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal — au avut o atitudine contradictorie față de dictatura antonesciană și de războiul antisovietic. Ei au sprijinit în anumite momente, regimul lui Antonescu și unele măsuri întreprinse de acesta. După faza inițială a războiului antisovietic, cu care s-au declarat de acord, fruntașii P.N.Ț. și P.N.L. s-au pronunțat împotriva continuării ostilităților de către România. Totodată, ei a luat atitudine împotriva unor acte de guvernămînt; opoziția lor era însă limitată, manifestîndu-se mai ales prin memorii și scrisori adresate lui Antonescu.

Contactul Partidului comunist cu generali și ofițeri superiori și cu cercurii Palatului regal dovedea caracterul iluzoriu al speranțelor liderilor partidelor burgheze (P.N.Ț. — Maniu și P.N.L. — Brătianu) în posibilitatea găsirii unei soluții de ieșire din situația existentă fără comuniști și fără participarea maselor. În rîndurile lor își făcea loc tot mai mult teama de a nu rămîne în afara evenimentelor și în izolare totală, de a nu pierde definitiv pozițiile politice și influența în țară, de a nu se compromite chiar în ochii partizanilor lor. Tocmai de aceea liderii P.N.Ț. și P.N.L. s-au văzut nevoiți să accepte, la 20 iunie 1944 încheierea unui acord cu Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat. Rezultatul politicii de largi alianțe general-democratice, antihitleriste precizată de P.C.R., acest acord exprimat prin crearea Blocului Național-Democratic a reprezentat unirea în luptă antifascistă a celor mai diverse clase și păturile sociale, partide și grupări politice. La baza făuririi acestor alianțe au stat, esență, obiectivele de luptă stabilite propuse de P.C.R. încă din anul 1940. Fiind prezent în toate înțelegerile realizate din inițiativa și la insistențele sale, P.C.R. a jucat rolul conducător, dinamizator al tuturor forțelor politice capabile să-și aducă, într-o măsură mare sau mai mică, indiferent de motive și scopuri proprii, contribuția la opera de eliberare a țării de sub dominația hitleristă.

Evoluția situației de pe fronturi, succesele coaliției antihitleriste, puternica mișcare de rezistență din țările ocupate de nazisti au determinat noi luări de poziții din partea muncitorilor, țărănilor și intelectualilor români, care, exprimînd

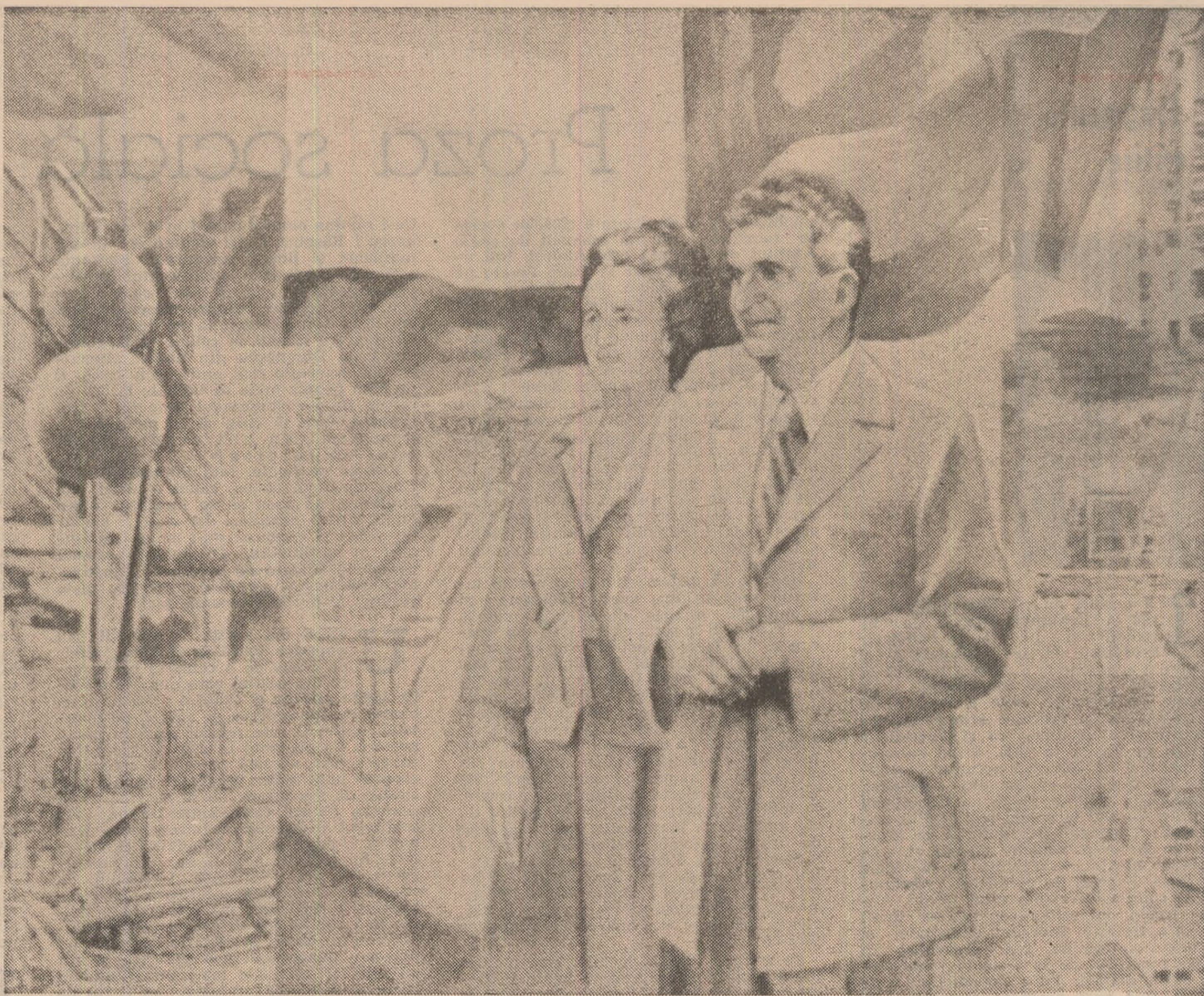
năniei

du-și convingerea în victoria finală asupra fascismului, militau pentru ieșirea României din războiul hitlerist și pentru alăturarea ei Națiunilor Unite. În intervalul aprilie-august 1944, au fost adresate o serie de memorii marșalului Antonescu. Astfel, în memoriul din aprilie 1944, cei 66 de semnatari profesori universitari și membri ai Academiei Române, cu conștiința înaltei responsabilități pentru destinele patriei, cereau luarea de măsuri imediate pentru evitarea unui dezastru național: „În clipa în care un cumplit dezastru amenință ființa neamului nostru, noi, membri ai Academiei Române și profesori ai Universităților din București, Iași și Cluj... am hotărât să vă adresăm apelul de față. În actualele împrejurări, tăcerea noastră ar însemna o crimă. Avem datoria să rostim răsunător gândul nostru cinstit... Interesele vitale ale statului și poporului nostru cer imediată încetare a războiului, oricare ar fi greutățile acestui pas. Sacrificiile pe care România ar trebui să le facă vor fi incomparabil mai mici și mai puțin dureroase decât continuarea războiului”. Printre semnatari erau: D. Danielopolu, Dan Theodorescu, N. Gh. Lupu, Grigore T. Popa, C. I. Parhon, Fr. Reiner, A. Rosetti, Mihai Ralea, Eugen Herovanu, Simion Stoilov, Gheorghe Vrinceanu, Istrate Micescu, N. Profiri, A. Claudian, Dan Bădărău, Andrei Oțetea, C. Balnuș, Gh. Zane, Serban Țițeica, Constantin Daicoviciu, C. Motaș, Al. Myller, dr. D. Bagdazar, D. D. Gerota, N. Neculce ș.a.

ÎN împrejurări interne și externe favorabile, partidul comunist, împreună cu celelalte forțe naționale, a trecut la 23 August 1944 la înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la răsturnarea dictaturii antonesciene, la trecerea României cu întregul său potențial economic și militar alături de Coaliția antihitleristă, de Uniunea Sovietică. Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a fost rodul acțiunii unite a forțelor mai largi forțe politice naționale, armate, formațiunile patriotice, masele largi populare. Strategul acestei glorioase revoluții a fost Partidul Comunist Român. În Tezele Comitetului Central al Partidului pentru Congresul al XIV-lea se arată: „Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază, în rindul cărora s-a afirmat puternic personalitatea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au organizat și condus cu strălucire poporul român la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, care a marcat un început epocal în istoria României”.

La 23 August 1944, orele 17,00 revoluția a început prin arestarea principalelor căpetenii ale guvernului antonescian. La ora 20,00 s-a format noul guvern din care au făcut parte reprezentanții partidelor politice ale Blocului Național Democrat, militari și tehnicieni. La ora 22,20 s-a difuzat la radio Proclamația către țară, care aducea la cunoștință țării și a lumii întregi evenimentele istorice petrecute în România și hotărîrea poporului român de a lupta pentru alungarea hitleristilor, pentru a apăra independența și a elibera partea de nord-vest a României de sub ocupația cotropitorilor hitleristo-horthyști.

În înfăptuirea acestui act de importanță crucială pentru destinele României rolul hotărîtor l-a avut clasa muncitoare și avangarda sa Partidul Comunist Român. Ofițeri și generali, întreaga armată — animați de patriotism și de simțul datoriei față de destinele țării — au răspuns cu însuflețire chemării Partidului Comunist Român, aducându-și contribuția la răsturnarea guvernului antonescian, întreaga armată română a participat cu hotărîre și abnegație, alături de masele populare, la victoria revoluției. „În fapta revoluției din August 1944 — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a constituit rezultatul luptei Partidului Comunist Român, de unire a clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, a tuturor forțelor naționale, pentru apărarea intereselor întregului popor, a integrității și independenței patriei noastre”.

GH. IONIȚĂ : Vremuri de glorie

În cursul unor bătălii grele, unitățile militare, împreună cu formațiunile patriotice au lichidat rezistența trupelor naziste, au eliberat în câteva zile Capitala și o mare parte a țării. Între 23 și 31 august forțele insurecționale române au eliberat prin luptă partea centrală, de sud-est a țării.

Datorită mutațiilor profunde pe care le-a produs desfășurarea celui de-al doilea război mondial, marele eveniment politico-militar românesc din August 1944 a avut un răsunător ecou pe toate meridianele lumii. La scurt timp după declanșarea lui, numeroase agenții de presă, posturi de radio, cotidiene de mare tiraj au apreciat revoluția din România și cotitura produsă în politica sa internă și externă. La 24 august 1944, postul de radio Londra releva că „fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfârșitul războiului”. În numărul din 25 august 1944, gazeta elvețiană „Basler Nachrichten” scria: „România a luat o hotărîre care va influența considerabil evoluția războiului în sud-estul european. De la capitularea Italiei în septembrie 1943, Germania n-a mai suferit o lovitură atât de grea, pe plan politic și militar. Cotitura României a deschis o breșă mortală în sistemul defensiv al forțelor Europei”. Ziarul „Pravda”, în numărul din 28 august 1944, considera că „Importanța ieșirii României din Axă depășește cadrul României. Presa străină are dreptate să spună că aceasta înseamnă prăbușirea întregului sistem german de apărare în Balcani”.

Începând cu 23 August 1944, România a participat cu întregul său potențial uman, militar, cu toate forțele la războiul dus alături de Uniunea Sovietică pentru eliberarea părții nord-vestice a țării, aflată încă sub dominația horthysto-hitleristă, și apoi la războiul pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, a unei părți din Austria, pînă la înfrîngerea totală a Germaniei hitleriste. Acest act memorabil s-a înscris, prin valoarea și efectele lui, între contribuțiile majore ale românilor la victoria asupra fascismului.

La 9 mai 1945, poporul român, alături de întreaga omenire progresistă sărbătorea victoria asupra Germaniei hitleriste cu sentimentul datoriei împlinite. România angajase în război 538 000 de militari care au străbătut un drum de luptă de la tărîmul Mării Negre pînă în Boemia, forțînd 12 cursuri mari de apă, eliberînd 3 831 de localități, între care 53 de orașe. Pierderile în oameni ale armatei române s-au ridicat la aproape 170 000 de militari (morți, răniți și dispăruți).

23 August 1944 a marcat un moment epocal în istoria României, a deschis calea unor uriașe transformări revoluționare, a lichidării exploatarea și asupririi, a instaurării puterii clasei muncitoare, a întregului popor.

Revoluția din August 1944 și trecerea după înfăptuirea obiectivelor revoluției popular-democratice la construirea socie-

tății noi, socialiste în România constituie expresia cerințelor legice ale dezvoltării sociale, rezultatul procesului obiectiv al succesiunii modurilor de producție. După înfăptuirea marilor transformări revoluționare din anii 1944—1947, cînd întreaga putere în stat a fost cucerită de popor prin abolirea instituției perimate a monarhiei și proclamarea republicii, poporul român, sub conducerea Partidului Comunist Român, a trecut la înfăptuirea sarcinilor revoluției și construcției socialiste.

Făurirea în februarie 1948 a partidului unic a asigurat trecerea la înfăptuirea amplelor obiective ale construirii noii societăți. În iunie 1948, ca urmare a naționalizării, s-a trecut la făurirea proprietății socialiste de stat a întregului popor iar odată cu cooperativizarea agriculturii — a proprietății cooperatiste. În anul 1962 au fost generalizate relațiile de producție noi, socialiste în întreaga economie. În această etapă, 1948—1965, a construcției socialiste s-a desfășurat o muncă intensă, au fost învinse multe greutăți.

ÎN procesul revoluționar în țara noastră, un moment de cotitură, de adevărată răscruce istorică l-a constituit Congresul al IX-lea, cînd, în fruntea Partidului Comunist Român a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu. „Meritul nepieritor al Congresului al IX-lea, al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, — se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea — a fost ruperea hotărîrită cu teoriile și practicile anacronice, cu conceptul greșit al «modelului unic» în construirea socialismului, cu plocnirea în fața unor idei străine și a unor forme de organizare a societății în contradicție cu realitățile noastre naționale”.

Congresul al IX-lea a pus în centrul întregii politici de construire a socialismului făurirea unei puternice baze tehnico-materiale, prin realizarea căreia a asigurat consolidarea deplină a procesului edificării noii orînduirii, a asigurat trecerea, începînd cu anul 1980, la construirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Mărețele realizări obținute de poporul român în cei 45 de ani care au trecut de la revoluția din august 1944 și, îndeosebi, după Congresul al IX-lea al Partidului demonstrează cu puterea faptelor justetea politicii Partidului Comunist Român, care se bazează în întreaga sa activitate pe principile socialismului științific, a aplicării creatoare a principiilor sale generale la condițiile concrete din țara noastră.

Întregul nostru popor întîmpină cea de-a 45-a aniversare a revoluției din August 1944 și apropiatul Congres al XIV-lea al Partidului cu realizări remarcabile în toate domeniile de activitate. Patria noastră se prezintă acum cu realizări pe care generațiile din trecut nici nu le-au putut visa. Este deosebit

de semnificativ faptul că producția industrială este în 1989 de 135 de ori mai mare decît în 1945, creșterea obținută după 1965 fiind de 120 ori. Producția agricolă s-a mărit de circa 10 ori, din care de peste 6 ori după 1965, volumul comerțului exterior a crescut de 45 ori față de anul 1950, iar venitul național depășește de 40 de ori nivelul din 1945, un spor de 33 de ori revenind perioadei de după Congresul al IX-lea. Fondul de consum a sporit, comparativ cu anul 1950, de peste 18 ori, iar fondul de retribuire a crescut de aproape 6 ori față de 1965, retribuiția medie de peste 3 ori, retribuiția minimă de peste 3,3 ori, realizîndu-se un raport de 1 la 4,7 între veniturile mici și cele mari. Dezvoltarea economico-socială a patriei s-a înfăptuit în condițiile situării tot mai puternice — ca factori ai progresului multilateral al patriei — a științei, învățămîntului și culturii cu contribuția remarcabilă și de înaltă competență a tovarășei academiciene doctor inginer Elena Ceaușescu.

Marile succese obținute de poporul român, sub conducerea Partidului Comunist Român în anii de după Congresul al IX-lea, în Epoca Nicolae Ceaușescu, demonstrează forța și vigoarea socialismului, superioritatea noii orînduirii sociale, ele constituind temelia trainică pentru trecerea la înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XIV-lea, minunat redat în Proiectul-Directivă aprobat de Plenara C.C. al P.C.R. din 27—28 iunie a.c.

Obiectivul fundamental al celui de-al 9-lea cîincinal îl constituie dezvoltarea intensivă a economiei naționale, aplicarea programelor de organizare și modernizare a producției pe baza celor mai avansate cuceriri ale științei și tehnicii, realizarea unei noi calități în toate domeniile de activitate, asigurîndu-se trecerea la cea de-a doua fază, superioară, a construirii societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră.

Tot ce s-a înfăptuit și se realizează în țara noastră este rezultatul muncii unite a întregului popor în jurul Partidului Comunist Român, a conducătorului său strălucit, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate de prestigiu a vieții politice internaționale, care prin politica internă și externă a României socialiste a făcut ca poporul român să se bucure de stimă și prețuire pe toate meridianele planetei.

Poporul român cinstește cea de-a 45-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă prin fapte mărețe de muncă, strîns unit în jurul secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, avînd garanția că prin realegerea sa la Congresul al XIV-lea în suprema funcție de partid, hotărîrile și programele ce vor fi adoptate se vor înfăptui, patria noastră ridicîndu-se astfel pe noi trepte ale civilizației socialiste și comuniste.

Ion Ardeleanu

Proza socială

IN același an cu *Moromeții*, apărarea și *Străinul* (1955), primul roman al lui Titus Popovici. Prozatorul (n. 1930, Oradea) avea 25 de ani și promitea o carieră literară de anvergură. Publicase mai înainte (în „Viața Românească”, 1950) câteva schițe în colaborare cu Francisc Munteanu, nesemnificative estetic, ca și *Povestirile* strinse în volum în 1955. Stilul subversiv parodic nu salvează narațiunea sufocată de clișeele realismului socialist. *Străinul*, în schimb, arată un remarcabil prozator format la școala realismului tradițional. Tipologia este definită în funcție de datele psihologiei clasice și, ca element nou, în funcție de ideologia de clasă. Punctul de pornire al romanului îl constituie revolta unui licean, Andrei Sabin, împotriva convențiilor lumii în care trăiește, începând cu școala și încheind cu familia. Temă frecventă în proza modernă, de la Gide la romancierii existențialiști. Titus Popovici nu citește, la data când pregătea romanul, pe Camus (reținem amănuntul dintr-un interviu din 1984), dar citise pe Gide din moment ce numele lui apare în carte. La prozatorul român conflictul moral rămâne în plan secund, ceea ce prevalează (în *Străinul* și *Setea*) este conflictul de clasă și nașterea conștiinței politice („erupția factorului politic — ca formă modernă a destinului — în viața oamenilor, împlinind-o sau distrugând-o”: în aceste termeni va defini mai târziu autorul tema esențială a romanului său și, în general, a romanului modern; „Elacără” 1981).

Andrei Sabin este un „enfant terrible” în lumea ardelenescă din deceniul al V-lea. O lume înțepentă în tradiție, cu doctori în jure, administratori severi și mărginiți, neveste bovarice, cu o dascălăme pestriță și politicieni a căror deviză este „prudentissimus et discretissimus”. Discreția și prudența nu împiedică însă declanșarea conflictelor sociale, și a crizei morale în interiorul familiei. E vreme de război și într-un mic oraș transilvan spiritele sînt în fierbere. Baronul Papp de Zerind, șeful local al Partidului Tărănist, vrea să evite „turbulența” și recomandă strategia compromisului și a tergiversării, avocatul Salvator Varga este tergiș, adversarul său, Motzeanu, îl toarnă prefectului. Salvator face la fel, apoi cei doi pactizează în stilul eroilor lui Caragiale... Romanul urmărește mai multe fire epice și tinde să facă, din

(Fragment din *Scriitori români de azi*, IV, în curs de apariție la Ed. Cartea Românească).

unghi politic, o descriere a claselor sociale românești într-un moment de criză. Agentul de legătură este Andrei, fiul unui mărunț funcționar la Căile Ferate pe nume Octavian Sabin. Prin mama lui, Ana, liceanul inconformist are legături cu țărani din Lunca, prin prietenul său, Lucian Varga, pătrunde în lumea aristocrației locale, printr-un mecanic-morar (Ardelean) Andrei intră în contact cu mișcarea comunistă. Andrei Sabin parcure, așadar, drumul de la răzvrătirea solitară la angajarea politică. Un drum pe care îl urmează multe personaje din literatura epocii. Romanul lui Titus Popovici îi dă o mai mare autenticitate literară, deși multe din motivațiile ideologice și morale sînt azi completamente depășite. Retipărind mai târziu romanul, prozatorul l-a revizuit substanțial ideologic, tributară în chip fatal realismului socialist.

Rămâne să vedem cum se strecoară talentul epic printre aceste fantasmă și prejudecăți impuse de celebra metodă de creație. S-a spus că „marea descoperire a lui Titus Popovici este că schemele momentului pot fi evitate prin autenticitate” (Cornel Ungureanu). Dar Titus Popovici nu evită deloc schemele momentului (psihologie de clasă, justificarea ideologică a actelor de existență, viziune maniheistă asupra forțelor sociale). Reușitele romanului trebuie căutate în altă parte și anume în micile fapte de viață, în descrierea multimei în mișcare, în intuiția uneori justă a caracterelor și, de multe ori, în sugestia unei atmosfere de panică generală (refugiul, bombardamentul). Titus Popovici are, indiscutabil, ochi bun de prozator și stilul lui este firesc prozaic: rapid, exact, demonstrativ, cu o culoare care iese, ca la Slavici și Rebreanu, din aglomerarea faptelor fără culoare.

Ce se vede întâi la lectură este pictura lumii școlare și solitudinea unui adolescent nemulțumit de profesori și refractar față de morala tradițională a familiei. Andrei, elev eminent în ultimele clase liceale, notează într-o lucrare școlară ceea ce crede despre ideologia oficială și, denunțat, consiliul profesoral îl elimină. Răducanu, dirigintele, este un spirit liber, și-i ia apărarea, dar nu reușește să-l salveze. Ideea lui este că „și să ai răbdare este o formă de curaj”. Sociologul Stan, fost legionar, e aprig și răzbușat, părintele Crăcioc, profesorul de religie, este fățarnic, duplicitar, alți dascăli sînt, în tradiția prozei noastre, înguști la minte și absurzi. O mai mare identitate psihologică are Suslănescu, profesorul de istorie, tipul intelectualului rău structurat moral sau mai bine zis nestructurat și, din această pricină, supus circumstanțelor și manevrat de oamenii cu putere. Titus Popovici a voit să facă din el un simbol al intelectualității șovăielnice, cameleonice în timpul marilor răsturnări sociale și trebuie să spunem că a reușit în bună măsură. Alături de bătrina Ana, bunica de la Lunca, Suslănescu este personajul care se ține cel mai bine minte din roman. Caracterul și destinul lui sînt definite prin și din perspectiva lui Andrei Sabin, adolescentul care caută un model moral în viață și o cale de urmat în istorie. El simte că se sufocă în „regulele stupide ale unei societăți imbecile” și vrea libertatea de a fi el însuși: „dacă vom rămâne noi înșine, vom fi cu adevărat, pentru totdeauna, liberi”... Andrei ține un jurnal (un alt indiciu că Titus Popovici este la curent cu proza lui Gide și, în genere, cu procedeele romanului modern) și în el aflăm propoziții mindre, radicale, specifice tinerilor care vor să schimbe lumea.

Ce-i rămîne omului dacă-l ucide pe Dumnezeu? Răspuns: „își rămîne el însuși, îndrăzneț și liber”. Ascultînd Simfonia a V-a de Beethoven, adolescentul transilvan notează: „Să fii liber ca Beethoven, liber de orice înjosire meschină, mai om decît toți oamenii la un loc!” sau, din nou cu gîndul la religie și la retragerea lui Dumnezeu din lume: „Ipocrizia mă scirbește mai mult decît orice. E un chin pentru mine să vorbesc la ora de religie despre Dumnezeu unic în trei ipostaze, fără să strig că eu nu cred în toate astea! Nu pot crede decît ceea ce înțeleg!”

Iubește pe Sonia, fată inteligentă și fină, dar fuge de ea, caută o altfel de împlinire, nu vrea să se închidă într-o lume intimă strîmtă... Își caută singur libertatea și căutarea nu-i aduce mulțumire și certitudine. O căutare egoistă care nu-l vindecă de sentimentul înstrăinării (de sine și de alții): „Sîntem niște străini în propria noastră țară”...

UNELE din aceste propoziții au acoperire epică în roman, altele nu. Ideea de a construi un caracter (un destin) care pune în discuție ideile primite și caută o etică proprie, bazată pe cunoașterea de sine și pe libertatea opțiunii, este relativ nouă în proza noastră. Ca personaj literar, Andrei Sabin trăiește prin această morală a refuzului, proprie unui tînar inteligent, venit din clasele de jos, dornic nu să parvină, ci să schimbe lumea. Ceva imperios, un viu sentiment al urgenței, o intransigență frumoașă, o mare voință de adevăr există în firea lui și toate acestea se individualizează și-i dau o anumită identitate în plan epic. Cu o viață interioară mai complexă și o înțelegere mai nuanțată a ideilor și a rolului lor în existența individului, Andrei Sabin ar fi putut deveni un personaj memorabil. Așa cum este și atît cît este, el anunță o temă importantă în romanul românesc, reluată mai târziu de Al. Ivasiuc, Augustin Buzura și alți prozatori din anii '60 și '70: relația dintre libertatea individuală și necesitatea istoriei, trecerea de la morala refuzului la etica acțiunii. Din nefericire, acest proiect desprins, în parte, din proza „condiției umane” din anii '30 se izbește de o schemă ideologică și morală rigidă și mistificatoare: aceea care vede, repet, maniheistic lumea și nu acceptă diversitatea psihologică în interiorul unei psihologii de clasă. Talentul, încă o dată remarcabil, al lui Titus Popovici nu reușește s-o ocolească. Însă tema ca atare rămîne și, pentru romanul din anii '50, un personaj care vrea să-și reveleze destinul prin idei și vrea să pună ideile în acțiune reprezintă o noutate.

Intenția de a înfățișa psihologia tinerei generații (cu antecedente în proza românească din anii '30) depășește în *Străinul* cazul Andrei Sabin, Lucian Varga, prietenul său, citește Biblia și, în afară de Vechiul Testament, pe care îl socotește un interesant roman, nu acceptă nimic. Judecata lui este crudă: „restul nu este decît o antologie de poezii, o adunătură de platitudini, de extaze puerile și de obscurități”... Părintele Potra încearcă să-l convingă că aceste platitudini călăuzesc de două mii de ani lumea civilizată, dar tînarul nu vrea să ia aminte. Ura lui împotriva religiei este mare și inflexibilă. Este poet și, ca și Andrei, ride de versurile pășunite și de oratoria demodată, emfatică a intelighenției locale. Titus Popovici are talent satiric și dă câteva portrete notabile. Lucian este un spirit elegiac, serios, prea serios pentru vîrsta lui, dornic de o instrucție superioară, fidel în prietenie și, în maniera lui de bun băiat de familie, este ostil față de grosolăniile lumii în care trăiește. El nu poate depăși, totuși, morala clasei sale și, cînd conflictul social intră într-o fază acută, despărțirea de Andrei este iminentă. Teddie Varga, fratele său, este „un personaj gidian” (numit ca atare de Lucian), fără a avea însă complexitatea psihologică necesară. E superficial și obraznic, amator de chefuri și foarte schimbător în relațiile sentimentale, un individ, cu alte vorbe, care intră într-o tipologie răspîndită în proza noastră. Atributul gidian nu are acoperire. Rămîne, în cartea lui Titus Popovici, voința de a fixa psihologia unei vîrste (sfîrșitul adolescenței) într-un moment de criză a istoriei și proiectul unui personaj (prin Andrei Sabin) care se definește prin actele lui de conștiință. El caută un model de existență și, de la revolta morală de tip gidian (respingera instituțiilor, a familiei, a ideilor primite etc.), evoluează spre o etică de tip Malraux: etica acțiunii, transformarea faptelor de conștiință într-o experiență...

Mai multă viață și mai mare pregnanță literară are Suslănescu, „modelul negativ” din acest scenariu. El reprezintă varianta omului slab de ănger, aflat mereu sub vîre. Instruit, caracter moale, neajutorat, profesorul de istorie este infricoșat de gestul elevului său (e vorba de teza scandaluoasă care îi aduce eliminarea) și-l trimite o scrisoare în care caută să-l abată gîndul de la ideea revoluției și să strivească în el elanurile unei vîrste primejdioase. Neagă eroii revoluției franceze („N-o să mă crezi. Ești la vîrsta cînd se

nasc Danton-ii, Desmoulins-ii, Robespierre-ii și Saint-Just-ii. Dar Danton a fost un trădător al revoluției, Desmoulins, un palavragiu idealist, Robespierre, o fiară, plin de veninul impotenței”) și acceptă, ca pe o fatalitate, existența învingătorilor și a învinșilor. Suslănescu este individul mistificat de frică, inconsecvent, coruptibil, dependent față de putere. După ce-i dă lui Andrei Sabin sfaturile de mai sus, îi trimite o altă scrisoare în care recunoaște că n-a spus ceea ce crede („mint, mint, mint...”) și că are despre sine o opinie dezastruoasă: „Sînt un mizerabil”. Cere iertare elevului său vrea să se sinucidă, își arde cărțile, apoi, cînd revoluția izbucnește, recunoaște sincer că s-a înșelat: „Nu știu... Nu știu cum va fi viitorul, dar prevăd atîtea lucruri noi, teribile, pentru care nu ne-a pregătit nimeni. Epoca ne-a surprins în pielea goală. Idealurile tinereții mele se prăbușesc cu un zgomot de tunet...”

Încurcătura din capul său e urmată de o teribilă impleticire în existența sa. Speriat, timid, retractil, Suslănescu cade în mrejele unei femei posesive și amoroale, Mimi, nevasta unui magistrat local, și intră în alt coșmar. Stă sub același acoperiș cu amanta și soțul și, după o vreme, cuprins de rușine, fuge, apoi, spășit, dezorientat, revine și-o ia de la capăt. Femeia încearcă și alte variante, și Suslănescu, solidar acum cu soțul, încearcă să protesteze, apoi se resemnează cu situația și acceptă. Este o jucărie a soartei și soarta îl duce de colo-colo (ajunge și în Lunca), trece de la o atitudine politică la alta, de la dreapta la stînga, totdeauna cu naivitate și teamă. Este o schiță bună de portret, ușor șarjată, aceea a bărbatului fără personalitate, capabil de compromisuri din rațiunea de a supraviețui, supus de femei și ingenușiat mereu de putere.

PICTURA intelighenției ardelenesti de la începutul deceniului al IV-lea cuprinde în *Străinul* și apoi în *Setea* și alte exemplare. Un jurnalist, Vislan, pune pe un evreu, Jacquot Robber, să-i scrie articolele naționaliste, patriotarde pe care le publică sub numele său în gazetă, un preot are înclinații pederastice, onorabilul Salvator Varga face, s-a văzut, delațiuni, lupta pentru putere ia, în micul oraș ardelen, aspecte comice. Cu aceasta, intrăm în al doilea plan al romanului, acela politic și social. Este cel mai important, în fapt, în *Străinul*. El vrea să cuprindă tragedia unei națiuni (războiul, refugiul, retragerea armatelor germane și maghiare, revenirea lor și, din nou, panica oamenilor simpli, armistițiul, lupta pentru putere) și, într-o oarecare măsură, dă o imagine (aici și în *Setea*) verosimilă a tragediei colective. Prozatorul se ține, bineînțeles, de o schemă și răcoroi o nuanțează. Baronul Papp de Zerind este „sosia lui Maniu” (se spune pe fată) și, după comportamentul lui, este sîret și ridicol. Este liderul local al Partidului Tărănist, colaborează în ascuns cu legionarii și cu nemții, apoi, după armistițiul din 1944, trece la acțiuni teroriste („sumanele negre”)... Istoria a fost mai complexă la acest capitol și romanele din anii '50 n-o reflectă cu obiectivitate. În *Străinul* citeva scene de masă și unele laturi ale romanului politic sînt notabile, Andrei merge în Lunca, satul mamei sale, și acolo cunoaște pe vărul Mjtru Moț (personaj central în *Setea*), pe „intelectualii” locali (notarul Meliută, jandarmul Gociman, preotul, profesorimea amestecată), și, folosindu-se de acest episod, prozatorul face o descriție a lumii țărănești. Descriție bună, în stilul prozei vechi, amplificată în *Setea*. Ochiul prozatorului este ager și limbajul autentic. Mitru este sărac și ajunge în război păcălit de bogătanul Cloambes. Scăpînd teafăr, revine în sat, sctos de război și istoria care se precipită îi vine în întîmpinare.

Memorabilă este, am spus, figura bătrinei Ana Moț și destinul ei se va lămuri mai bine în *Setea*. Aici, în *Străinul*, sînt înfățișate în citeva pagini dense în stilul Slavici, forța și înțelepciunea acestei femei bătrîne care nu se sperie de istorie și nu se abate de la drumul ei. Ideea sa este că omul nu trebuie să se lase copleșit de nenorociri. Cînd primește vestea morții fiului său, sergentul Moț Pavel, căzut la Nalcik, toți plîng în hohote, numai bătrîna rămîne teapănă în capul mesei și, după un timp, spune: „Dumnezeu să-l hodiească. Haideți să mincăm, că se răcesete zama”. Cînd e îndemnată de fetele sale să se odihnească, bătrîna țărăncă, trecut prin multe, răspunde invariabil: „Omul trebuie să trudească pînă-l vine ceasul. Apoi se poate hodini în veci”. Morala ei este veche și temeinică. O întîlnim mereu în proza moralistilor ardeleni. Ana Moț primește cu resemnare moartea și ține să-și gospodărească pînă în ultima clipă casa și pămînturile. Îi moare bărbatul, îngroapă cinci copii, apoi încă o fată (mama lui Andrei) și ea, netulburată, autoritară, se gîndește la bunurile sale și ale urmașilor săi.

De aici și din alte amănunte se poate deduce talentul epic al lui Titus Popovici.

Eugen Simion

Sub flamuri de August

La muzeu

Un muzeu în aer liber
Este viața tatălui meu

Primul război mondial,
O rană ascunsă, cicatrizată,
Ca rănile tinerilor copaci
Peste care continuă să crească
trunchiul...

Al doilea mare război
E o cută adîncă, adevărat canion,
Pe fruntea încrețită
A speranțelor sale de tinerețe

Apoi timpul, continuîndu-și lucrarea
Ca la el acasă
În chiar propria biografie a tatălui,
Cu adevărat proprie
Doar după Marea Eliberare

Intr-un colț al muzeului,
Mumia existenței tatălui meu,
Dovadă a prezenței celorlalte exponate

Corin Bianu

Patria

I-a fost dat neamului acesta de bărbați
Să urce în destinul lui în crug de vară,
Să ardă-n jertfe de părinți și frați
Și rănile pămîntului să-l doară.

I-a fost dat neamului acesta de români
În zilele lui August să-mplinească
Nemuritorul ceas cînd și-a luat în miini
Propria-i soartă-n vatra strămoșească.

E-o mare sete-n margini de cuvînt
Și pe spirale de-mpîlniri, răcoare;
Neamul cutează azi — în plin avînt —
Cu truda-i, veșnicia să măsoare.

Intrăm în August pe sub bolți de gînd
Cu inima în strai de sărbătoare
Un imn Eliberării înăltînd
La cea de-a 45-a aniversare.

Nicolae Nicolae

Romanul românesc astăzi

Actualitatea literară

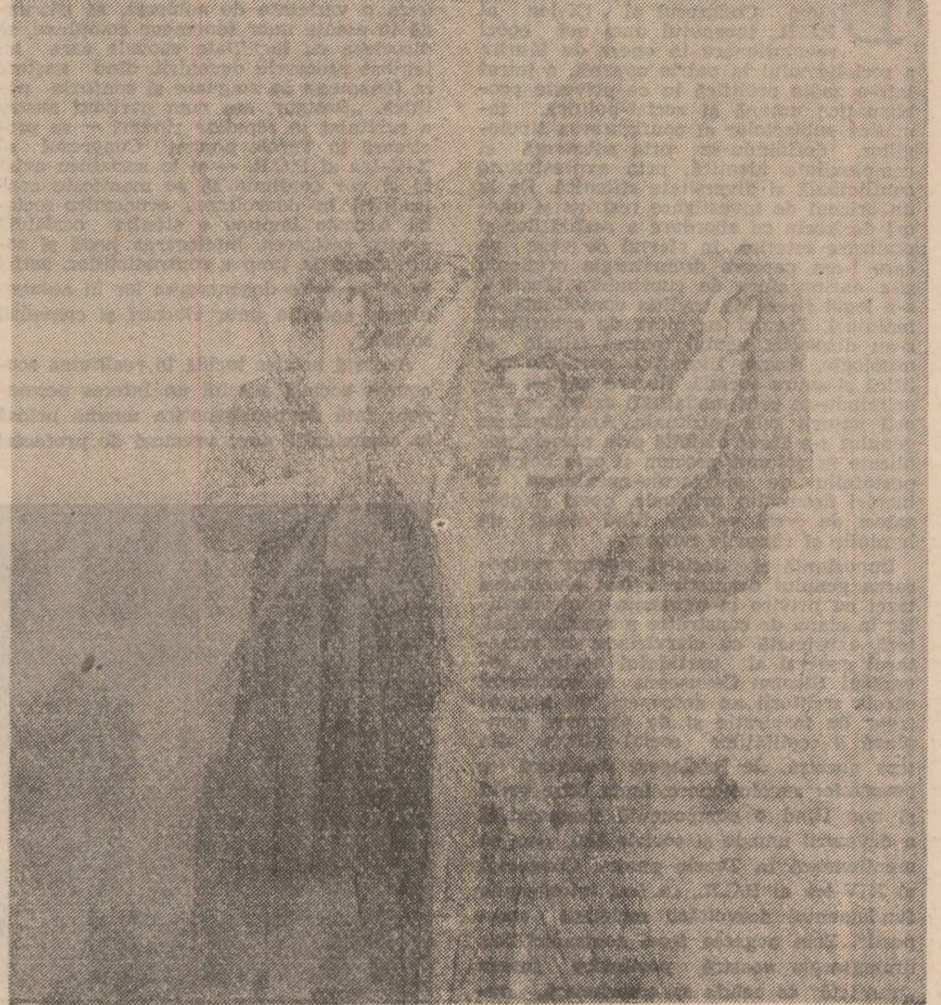
CITITORUL de romane este un cunosător prea nesătos ca să se mai întrebe dacă ceea ce citește astăzi este tot una cu ceea ce a citit ieri sau măcar să-și dea seama că romanul, ca orice specie literară, se schimbă, uneori radical, la suprafață sau în adâncime, putând deveni citeodată de necunoscut. În ochii cititorului e nevoie de foarte puțin pentru ca o carte să treacă drept roman: e nevoie de un lanț de întâmplări cu oarecare doză de romanesc în ele și de câteva personaje fictive (adică, deși în carne și oase, gata a-i provoca simpatie, compasiune ori un alt sentiment, ele trebuie să nu aparțină sferei de realitate în care trăiește cititorul). Criticul însă (și cititorul care-și depășește condiția de simplu consumator) vede că aceste constante care garantează iluzia stabilității romanului sunt în fond mult mai neimportante decât cele componente ale speciei care se modifică permanent, insesizabil sau șocant, de la epocă la epocă. O singură pagină sau doar formula de început ne sînt adesea suficiente spre a recunoaște cînd a fost compus un roman. De la temă la perspectiva narativă, de la ordinea temporală a evenimentelor la felul prezentării personajelor, totul diferă, mai mult ori mai puțin, în romanele de azi raportate la cele de ieri. A avea conștiința acestui fapt nu înseamnă în mod automat a-l putea determina cu precizie. Mai curînd, noi posedăm intuiția schimbării și ne vine înfinit de greu s-o traducem în concepte clare și satisfăcătoare. Simțim unde și de ce Marin Preda nu mai scrie ca Rebreanu, care e deosebirea dintre romanul biografic al lui Livius Ciocărlie și acela al lui Holban sau ce noutăți tehnice aduce Buzura în romanul social: dar cînd vrem să generalizăm și să obținem paradigmele în funcție de care poate fi clasificat romanul, ne lovim de dificultăți aproape insurmontabile. Dovada este chiar raritatea unor asemenea explorări tipologice și stilistice. Deschideți orice carte despre romanele de azi sau răsfoiți revistele culturale: atenția acordată fiecărui roman în parte este pretutindeni mai mare decît aceea acordată romanului ca atare. Chiar și sintezele — unde sînt — trec prin analize ce se dovedesc, la capăt, mai atractive decît ipotezele teoretice generale. Cum arată cutare roman (sau, din cînd în cînd, cutare clasă de romane), aflăm cu ușurință, consultînd bibliografia; cum arată romanul românesc de astăzi în ansamblul lui, nu aflăm de nicăieri. Trec cu vederea inventarele, listele de titluri, nume, teme, care folosesc ca material didactic; mă refer la acele descrieri capabile să depășească nivelul simțului comun, al evidenței: ele sînt ca și inexistente.

N-am pretenția ca un articol ocazional să înlocuiască o cercetare laborioasă. Dar, mîrgîindu-mă să indic, în chip sistematic, anumite particularități și tendințe ale romanului nostru actual, urmăresc și să dau o idee de sensul pe care cercetarea amînită ar putea (și ar merita) să-l aibă. Înainte de orice, se cuvine definit domeniul din care voi culege faptele: este vorba de romanul românesc de azi, așa cum s-a constituit el în ultimele patru decenii și jumătate, și încă și mai exact, în ultimele două și jumătate, adică după ce si-a recăpătat, în anii 65, autonomia estetică necesară unei evoluții firești. Punctul de vedere nu este istoric (decît în subsidiar), ci tipologic: stilistica (în accepțiune largă) a romanului mă preocupă, nu evoluția lui. Și, în fine, discutînd origini sau tendințe, mă sprijin pe existența prezentă a romanului, ca pe singurul teren ferm, în stare a mă proteja de primejdii.

De sus privit, asadar, tabloul romanului actual românesc ne izbește prin eterogenitate. E o regulă aceasta, ca lucrurile apropiate să apară mai diverse decît cele depărtate: poate și de aceea romanul interbelic, de exemplu, ni se pare acum mult mai unitar, sfîșiat cît mult între tradiție și avangardă, ambele însă în cuprinsul unui realism moștenit din secolul XIX. De la Rebreanu la Holban, drumul este relativ scurt. Romanul actual este incomparabil mai eterogen stilistic. Iată: avem în el urmașii (sau, mai bine, bastarzii) romanului interbelic, realist, naturalist, psihologic și social, cu precizarea că nu se mai remarcă intoleranța de formulă și că unul și același

roman (exemple la Buzura, Preda, Ivăsiuc) poate conține la un loc perspective și tehnici considerate odinioară incompatibile. Oricît de multă greutate ar avea în literatura actuală acest fel de roman, el e departe de a domina autoritar tabloul, cum se întîmpla înainte de război. Există, alături de el, romane de o factură deosebită (cum ar fi, între altele, acelea ale lui Bălăiță, Paul Georgescu, Breban, Bănulescu, Mircea Ciobanu, Agopian), care pot fi numite post-realiste în măsura în care discursul narativ realist a fost fisurat adînc, dacă nu totdeauna prefăcut în altceva. Aceste romane nu mai au modele clare antebelice (nu trebuie confundate cu prozele fantastice ori mitice de aspect tradițional), decît, cel mult, romane ca acelea argheziene (**Cîștîtură Buna-Vestire**), complet nespecifice odinioară, sau ca prozele lui Urmuz și Matciu Caragiale, de asemenea nereceptate corect, înainte de război. Nici tema, nici personajul din **Drumul la zid** nu erau de conceput în cadrul convenției realiste anterioare, în ciuda faptului că romanul lui Breban pare realist. Iar structura **Vinătorii regale** e complet inacceptabilă dacă o raportăm la aceeași convenție, în care un roman era convergent și creștea organic. Un al treilea tip de romane actuale este acela care evoluează de la confesiune la metaliterar, de la jurnal la autenticitate a trăirii la autenticitate a scriiturii. M-am referit la ele comentînd cîteva apariții recente (între care **Intermezzo II** de Marin Mincu, cel care propune formula din urmă) și nu mai stăruie. Sursa acestei paradigme fiind romanele anilor '30 (Camil Petrescu îndeosebi), ea profită de expansiunea jurnalului intim și romanesc din deceniile ultime (Radu Petrescu, Topa, Al. George etc.). Interesantă e mai ales componenta metaromanescă: referentul, în sens propriu, al acestor romane nu este realul (interior, exterior), ci însăși conceperea și scrierea romanului, deci procesul prin care realul devine text (pionierii sînt M. Ciobanu și M.H. Simionescu). Înrudite cu acestea sînt romanele textualistilor, în care lumea e de-a dreptul un colaj de texte iar naratorul are în mod obligatoriu veleități de scriitor. De la Mircea Nedelciu la Gh. Crăciun, mulți tineri au preferat această formulă, caracteristică, înainte de toate, prin discursul netransparent și care permite o multiplicitate de registre stilistice (anticipată de „școala privirii” din romanele anilor '60, ale unui Nicolae Damian, de pildă, ieșite, ele, din le **nouveau roman**). În plus, oglinda purtată de-a lungul drumului este măritoare, așa încît toate detaliile devin perceptibile și accentul se mută de pe temele „majore” pe comun și pe banal, ceea ce atrage o „diminuare” voită a conflictelor și a statuii protagoniștilor. O sursă a romanului textualist fiind schița, trebuie spus că el nu exclude (din contra!) comicul, ludicul și parodicul, avînd adesea un **back ground** mitic sau livresc. Aceste patru tipuri implică numeroase intersecții, ca să nu mai spun că autorii au trecut uneori de la o formulă la alta și-l găsim așadar în mai multe locuri.

PRIMA impresie pe care ne-o trezește tabloul astfel schitat este că romanul actual tinde spre heterodoxie stilistică. Nu putem, desigur, pune în aceeași oală **Morometii** și **Martorii**, despărțite printr-un deceniu și jumătate (dacă ne gîndim cînd a apărut volumul întîi al romanului lui Preda), nici **Bunavestire** și **Cel mai iubit dintre pămînteni**, scrise cam odată, dar un lucru ne frapează în toate: conștient ori nu, romanul românesc actual manifestă dorința de a ieși din convenția acceptată, de a inova stilistic, de a-și crea propria convenție. Heterodoxia a fost un fenomen important în anii '30, dar s-a limitat la un grup de romancieri, toți relativ tineri, cărora le făcea față blocul compact al bătrînilor ortodocși, adică tradiționaliști. Astăzi puține romane sînt ortodoxe. Marea majoritate conțin „abateri” destul de semnificative de la normele vechi ori curente. Nu știu deocamdată dacă din aceste transformări de ansamblu și de amănunt s-a născut un nou roman ce va fi dominant în deceniile viitoare. Cum am arătat deja, eterogenitatea rămîne deocamdată mai frapantă. Dar e posibil

EFTIMIE MODALCĂ : 23 AUGUST 1944

ca, motorul fiind heterodoxia, dorința de abatere, să se ivească la un moment dat un roman care să impună celorlalte regula jocului său. Care sînt tendințele dominante? În ce direcție trebuie să căutăm răspunsul? Ele mi se par în număr de două.

Una este tendința, de care am amintit deja, către netransparența discursului. Nu numai textualismul comportă un discurs opac: netransparența pare să fie o trăsătură a prozei postbelice mai ales de la o vreme, cu excepția unui lot (nu neglijabil!) de romane documentale din deceniile 7-8. Și încă! Interesant (și paradoxal) este că aceste romane documentale (ale obsedantului deceniu, bunăoară) au mers foarte bine, uneori, împreună cu opacitatea discursului. Prin discurs opac înțelegînd o scădere a referențialului în favoarea exploatarei limbajelor (stilurilor) narrative, e ușor de dedus de ce avem aici un paradox. De exemplu D.R. Popescu ilustrează în romanele sale atît documentarul (**Vinătoreea**, F, se numără printre cele mai puternice romane ale satului românesc din anii '50), cît și intranșparența (sofisticare maximă a procedurilor narrative, jocuri de planuri, amestecarea verosimilului cu absurdul, „inconsecvențe” psihologice, etc.). Discursul românesc tradițional a fost totdeauna transparent. Unica excepție de la această regulă o constituie la noi romanele parodice și textualiste ale lui Urmuz. În epoca actuală, în schimb, oricare dintre cele patru tipuri de romane pe care le-am identificat conține înclinații vădite spre stratificarea stilistică menită a nu lăsa referentul să treacă dintr-o dată. Textualistii propriu-zisi fiind doar un grup de tineri autori, textualismul în sens larg e o trăsătură mai veche și aproape generală a romanului nostru contemporan. Punctul în care convenția realistă s-a modificat ireversibil se află undeva în vecinătatea acestei predilecții pentru discursul nonreferențial (sau pseudoreferențial, dacă avem în vedere romane ca acelea ale lui Bănulescu și Agopian).

Aceeași observație o putem face și cu privire la metaliteraritatea discursului: metaromanele fiind doar o categorie distinctă, procedeul romanului unui roman este cu mult mai răspîndit. Romanul de azi nu are doar o pronunțată textualitate, dar și o metaliteraritate la fel de pronunțată. Mai ales după 1970 s-a văzut că puțini romancieri au rezistat ispitei de a face din narator un scriitor (sau măcar un „marior”, „anchetator” etc.), dublînd așadar planul real și referențial de unul artistic. Nici nu se putea ocoli această evoluție, cîtă vreme discursul era „sabotat” de opacitatea discursului. Pînă și Preda a redactat **Cel mai iubit...** la persoana întîi ca pe o confesiune scrisă de eroul însuși (mai este și alt narator care, și el, scrie). Iată cum un roman tradițional sacrifică pe altarul unei teh-

nici heterodoxe. Nu încă opac, discursul din **Cel mai iubit...** e deja parțial metaliterar.

Ambele însusiri din urmă — textualitatea și metaromanescul — arată același lucru: creșterea gradului de conștiință artistică. Mi se pare fenomenul central al romanului actual, aflat la baza declinului lent al tradiționalei convenții realiste. Cu excepția epigonilor (destui), nici un romancier nu mai pariază pe inocența romanescă. În privința aceasta, dintre interbelici, cel care a triumfat cu adevărat a fost Camil Petrescu. Nu se înșela Călinescu accentuînd pe meritele lui de pionier în domeniu. Nu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Sadoveanu și alții, oricît de mari, ci Camil Petrescu se află la originea romanului nostru actual, sub raport artistic, prin voința lui de a transforma literatura într-un act conștient, lucid. Desigur, Camil a pledat pentru spontaneitate, pentru scriitura necalofilă, neartistică: dar numai intrucît trebuia înfrîntă rezistența vechii convenții românești, osificată deja, dar cu atît mai redutabilă. El a fost cel mai convins de necesitatea de a „compune” romanul, de a stăpîni mai multe procedee, deci, o tehnică, de a discrimina între naratorii posibile și, mai presus de toate, de a scoate la iveală într-un roman (și ca temă a lui) înseși conceperea și redactarea lui. În **Patul lui Procust**, toate personajele scriu.

Acesta este modelul principal al romanului actual, despre care putem afirma fără riscul de a greși esențial că și-a pierdut „inocența” artistică, adică acea predilecție pentru situațiile și psihologiile „naturale” pe care miza romanul vechi realist. În el, viața este totdeauna mediata (chiar și cînd pretinde că este reprodusă exact) iar filtrul nu este conceptual, ideologic (o teză, de pildă), ci stilistic (o manieră de a distorsiona discursul). Metafora stendhaliană a oglinzii purtate de-a lungul unui drum ne oferă o bună cheie pentru romanul clasic, în care stăteau față-n față o felie de realitate și imaginea ei. Romanul contemporan nu mai confruntă realul și răsfrîngerea lui în capul autorului, ci decuă feluri de discursuri. Realul este deja în el prelucrat („limbaj”, „discurs”): rămîne să fie găsită modalitatea de a-l prelucra încă o dată ca să devină roman. Într-un fel, toată literatura modernă este literatură de gradul al doilea. Monica Spiridon a scris de curînd un solid și scilpitor studiu pe această temă. Refăcînd realul, romanul reface totdeauna și un alt roman. Scriitorul contemporan nu mai este inocent și fiindcă trăiește din nostalgia arhetipurilor. În acest loc se varsă toată discuția despre textualitate și metaromanesc: romanul a devenit un text despre un alt text. În literatura lui, romanul actual este o parafrază.

Nicolae Manolescu

Sub flamuri de August

Patruzeci și cinci

În August,
Fabuloase cununi de lumină
Pe templele țării, înalte,
Amonie de aripi, deplină,
Într-un singur zbor,
Să tresalte.
Patruzeci și cinci

Crezul nostru
Către zările toate,
Patruzeci și cinci
De izvoare viind
Spre piscuri de izbinzi luminate.

Victor Rusu

Demnitatea și autenticitatea teatrului

DRAMATURGIA originală creată după Congresul al IX-lea al P.C.R., începutul unei noi epoci revoluționare în opera de făurire a socialismului în patria noastră, a intrat într-o zodie prolifică în ce privește problematica umană și social-politică, tematica subiectelor și configurarea tipologiilor, definindu-se prin substanță și complexitate ideatică, prin expresivitate conflictuală și diversitate stilistică. De la un orizont de investigare restrins și unceri derizoriu ca abordare a realităților și realizare estetică, în sfertul de veac pe care l-am parcurs dramaturgia originală și-a extins sfera de cuprindere ideatică, s-a legat firesc de tradiția consolidată de înaintași. Paralel cu plesa de actualitate s-au dezvoltat vizibil teatrul istoric și mitologic, drama filosofică, parabola politică și satira socială, fiecare scriitor exprimându-se prin modalități artistice proprii naturii sale spirituale. Amplitudinea genului s-a făcut vizibilă prin piesele publicate în volume, precum și prin bogatul portofoliu de spectacole-eveniment cu lucrări dramatice originale, poezi și prozatori de certă valoare fiind atrași de luminile și riscurile rampei.

Importantă și decisivă pentru revigorarea genului dramatic a fost elucidarea tezei cu privire la existența contradicțiilor în etapa de construire a socialismului, teză exprimată cu clarviziune de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în conținutul cărora scriitorii au descoperit un nesecat izvor de inspirație și de abordare complexă a realităților social-politice din țara noastră, de înțelegere dialectică a proceselor revoluționare, lupta între vechi și nou fiind o componentă inseparabilă a devenirii umane și sociale sau, cum se menționează în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R., „a fost întotdeauna fundamentul dezvoltării societății omenești”. Prin negarea tezelor contradicțiilor, dramaturgia noastră postbelică fusese „mutilată” în celula sa embrionară, deoarece conflictul este esența vieții personajelor și a relațiilor dintre acestea. Cu alte cuvinte, teatrului i-au fost frustrate demnitatea și autenticitatea, vectori esențiali, oferindu-i-se „în compensație” un schematism anost și devitalizat de realități.

Consider că teza secretarului general al partidului cu privire la existența contradicțiilor în socialism a fost hotărâtoare pentru revigorarea genului dramatic, l-a restituit teatrului demnitatea și autenti-

citatea, stimulându-i pe creatori să abordeze o varietate de subiecte, să pătrundă în esența unor fenomene complexe, să disocieze cu luciditate cauzele care au inhibat procesele devenirii, dînd naștere la fenomene de stagnare și confuzie politică. „Desigur, așa cum partidul nostru a subliniat în repetate rânduri — se precizează în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R. — și în socialism există și vor continua să se manifeste contradicții în dezvoltarea economico-socială. Aceasta impune o atenție neslăbită pentru sesizarea, înțelegerea justă și soluționarea la timp a contradicțiilor, astfel ca să se evite degenerarea lor în antagonisme, apariția unor ciocniri și convulsii sociale”.

Această privire lucidă în realitatea economico-socială suscită un interes permanent față de problematica umană prinsă în conexiunile unor vremuri de prefaceri

profunde; o lume de contraste și fenomene complicate, natura însăși fiind agresată de nesăbuinta și geniul răului, în stare să destrame pînă și pătura de ozon a planetei. O societate care este preocupată să sesizeze, să înțeleagă și să acționeze pentru „soluționarea la timp a contradicțiilor”, întreprinde măsuri corespunzătoare pentru a preveni „degenerarea lor în antagonisme.” Asumarea acestui obiectiv politico-educativ de formare a omului nou, de ridicare a nivelului conștiinței socialiste, oferă dramaturgului un bogat spațiu de investigație și reflecție, de înțelegere și transfigurare artistică a realităților, actul de creație fiind o provocare incitantă, o interogație inseriată.

Ipoteză a realității, realitatea visată de creator, piesa de teatru trebuie să-și asume riscul de a desluși în esența fenomenelor, în ideologia și mentalitatea personajelor, contradicții în gestație, motivate de o cauză sau alta, con-

cepții și atitudini ce se cer a fi dezvăluite. Opera de artă, diagnosticînd simptomele contradictorii latente ale organismului social, nu trebuie să înregistreze un fenomen social deja omologat, clasat de timp, ea trebuie să-l prevină atunci cînd acesta poate fi deslășit în stare incipientă. Teatrul politic, pe care ar trebui să-l profesăm cu mai multă încredere, are menirea de a avertiza opinia publică, de a o face conștientă de sine, incriminînd vechiul care sufocă respirația fragilă a noului.

Noua etapă revoluționară ce s-a deschis odată cu Congresul al IX-lea al P.C.R., a sugerat dramaturgilor o varietate de teme și tipologii, a lărgit orizontul unor realități complexe, de perspectivă, ce se oferea scriitorilor, cu lumini și umbre, cu încredere și speranță în afirmarea personalității umane și în desfășurarea unei grandioase epopei, cu mărețe cîntări configurate plenar în „Epoca Nicolae Ceaușescu”. Tot în anii aceia de clarificări ideologice, cînd arta noastră socialistă avea nevoie de orientări lucide care s-o desnovăreze de inerțiile dogmatismului, să-i determine spiritul de emulație și valoarea estetică, tovarășul Nicolae Ceaușescu a luat atitudine împotriva uniformizării și schematismului, cerînd creatorilor să se exorime într-o diversitate de stiluri, să transfigureze artistic munca și viața constructorilor lumii noi, să creeze opere durabile spre a îmbogăți patrimoniul cultural național cu lucrări literare demne de tradiția și de limba poporului român.

Militînd pentru profunzime și perspectivă umanistă în conținutul lucrărilor literare, pentru originalitate în expresie și afirmarea personalității creatorului, ca opera acestuia să capete perenitate și continuitate în filonul tradiției, secretarul general al partidului cerea criticii literar-artistice să manifeste exigență sporită față de impostură și diletantism, validînd cu obiectivitate valorile autentice și noile generații de creatori. Pentru demnitatea și autenticitatea teatrului, dramaturgii și criticii de specialitate s-au solidarizat sub auspiciile acestor imperative nobile, au creat opere literare însemnate și studii critice de referință pe care teatrele și editurile le-au valorificat cu generozitate, oferindu-le unui public larg, a cărui pasiune pentru arta scenică se dovedește revelatoare.

George Genoiu

Puterea și adevărul de Titus Popovici pe scena Teatrului Tineretului din Piatra Neamț

Viața unui artist

APARIȚIA publică a dramaturgului Horia Lovinescu (a debutat în 1954 cu *Lumina de la Ulmi*, astăzi uitată, dar s-a consacrat în anul următor cu *Citadela sfărîmată*) a devenit un moment de referință în evoluția literaturii noastre dramatice de după război. Admitem astăzi, în principiu, că Horia Lovinescu (alături, desigur, de alți autori, ca Lucia Demetrius sau Mihail Davidoglu) a înfăptuit în domeniul dramel aceași revoluție („reformă” ar fi, poate, un cuvînt mai potrivit) pe care Aurel Baranga și-a asumat-o în genul comediei. Era vorba de a crea o „nouă dramă” potrivită noilor confruntări de idei și noilor mentalități ale epocii post-revoluționare. Ca și Baranga în comedie (*Mielul turbat* — actul de naștere al „noi comedii” — are premiera în 1954), Horia Lovinescu găsește soluția problemei nu în spectaculoase reformulări, ci în legătură cu tradiția, cu „drama de idei” camilpetresciană, în special. Născuți înainte de 1920, și Baranga și Lovinescu sînt în anii '50 oameni trecuți de treizeci de ani, deja formați în orizontul cultural dintre cele două războaie, indestructibil legați de acest orizont cultural și de valorile sale. I-am cunoscut prea puțin și cam de departe pe contemporanii noștri Baranga și Lovinescu, dar este cert că prezența lor ca oameni și intelectuali avea în anii 50—60 distincția unei alte epoci nu numai printr-un mod carismatic de a se purta ca „oameni de lume” dar, mai ales, pentru credința lor în buna cuviință, în bunele maniere care, inclusă în operă, devenea un cult al pieșei „bine scrise”. Poate din acest motiv „revoluția” pe care au înfăptuit-o în dramaturgie s-a petrecut, ca să spunem așa, „fără vărsare de sînge”. A fost o reformă săvîrșită în respectul tradiției, un fel de a turna un nou conținut în forme vechi. Spuneam cu un alt prilej că *dramele anajării* scrise de Horia Lovinescu (*Citadela sfărîmată*, *Surorile Boga*, *Al patrulea anotimp*, *Patima fără sfîrșit*) dar și

parabolele pe tema creației (*Moartea unui artist*, *Petru Rareș* sau *Locuitorul*) își păstrează prin armonia formelor și prin limbajul ales, o noblete din alte vremuri. Oricum, prin *Citadela sfărîmată*, revoluția din România își găsea nu numai un bun plastician în arta frescelor, ci și un teoretician subtil care știa să evite cu distincție enunțurile fără acoperire în favoarea controversei ideologice. Rigoarea intelectuală l-a obligat totdeauna să-și aproprieze tema, oricare ar fi fost aceea, să o transforme într-o problemă personală, deci să o problematizeze. Pe fundalul dezmembrării unei familii burgheze sub presiunea revoluției în *Citadela sfărîmată* se desfășoară, de fapt, o dramă de idei (o dramă a ideilor ar fi mai corect) pentru că nu altă o lume care este înlocuită cu alta este mutația cea mai dramatică, ci înlocuirea unei mentalități, a unei „forma mentis” cu alta. În adînc, înaintea dramel social-istorice, suferința filosofică este acaparată.

Între gustul, dobîndit prin formare, pentru drama tradițională și luciditatea de a înțelege necesitatea înnoirii, opera dramatică a lui Horia Lovinescu, privită de deasupra, pare sfîșiată de îndoiele. Din punct de vedere strict formal, balanșul între drama obiectivă tradițională și confesiunea epică redactată la persoana intîii (*Febre*, *Autobiografie*, *Și eu am fost în Arcadia*) sau parabola post expresionistă radicalizată pînă la formula *science-fiction* (*Hanul de la răscruce*, *Jocul vieții* și *al morții* în *deșertul de cenușă*, *Paradisul*) este fenomenul cel mai spectaculos (cel puțin din perspectiva psihologiei creației) pe care îl prezintă dramaturgia lui Horia Lovinescu. Nu este vorba cum s-ar putea crede de o „evoluție” de la drama ibseniană către formule neconformiste, de un progres cronologic pentru că *Citadela sfărîmată* (dramă tradițională) este scrisă cam în același timp cu *Hanul de la răscruce* (parabolă expresionistă construită ca și *Jocul vieții*

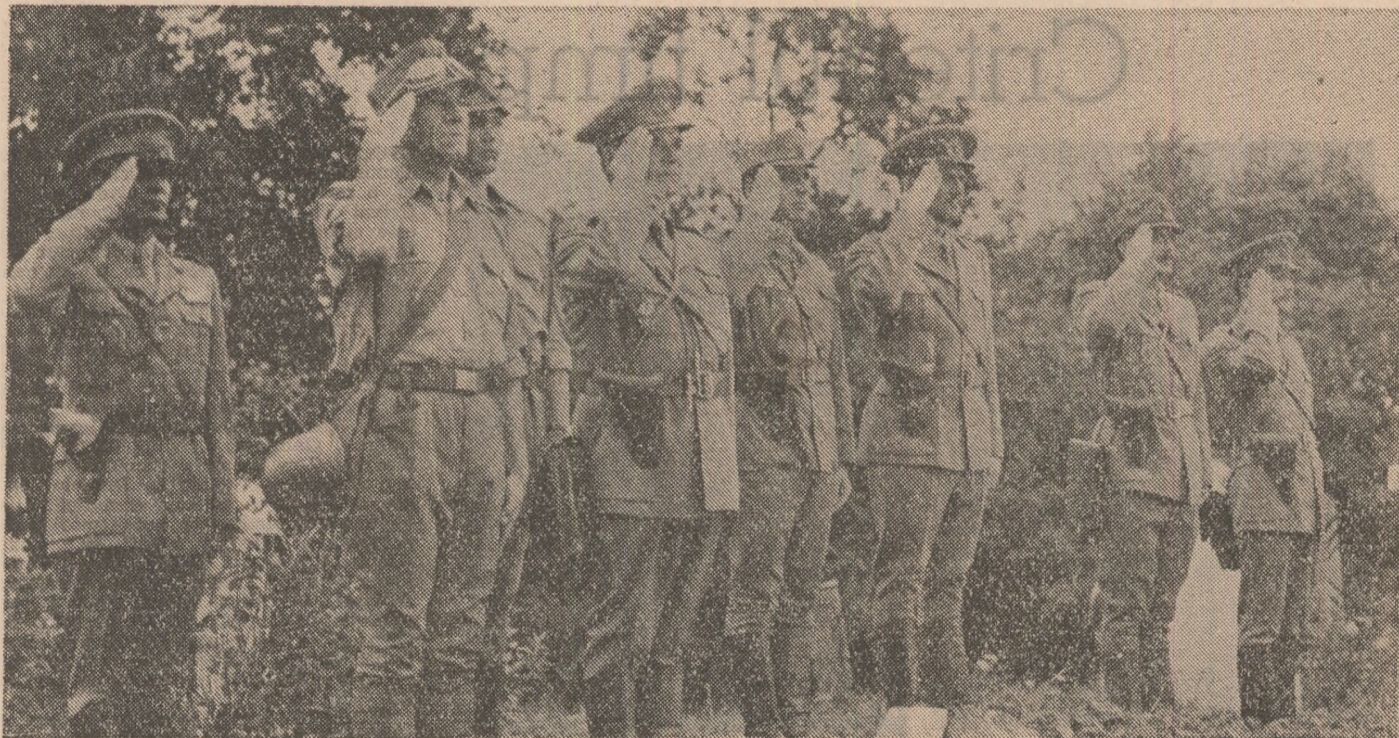
și *al morții* în *deșertul de cenușă*, — fără îndoială, capodopera lui Horia Lovinescu — pe ipoteza catastrofei planetare). Formulele sînt simultane sau alternative, oricum ele coexistă în timp, se înlocuiesc și se compensează una pe alta, devin un inconfortabil mod de a exista al dramaturgului dar singurul acceptabil. Interesant este că alternarea „formulei” nu strică unitatea tematică. Legături interne indestructibile, motive și obsesii comune unesc mai toate cele aproximativ douăzeci și cinci de piese care alcătuiesc opera dramatică a lui Horia Lovinescu. Trecînd de la o modalitate la alta, autorul nu făcea altceva decît să-și „modernizeze” instrumentele de investigație. Se pot identifica chiar diptirici, serii de piese identice, ca problematică dar redactate în „chei” diferite. Cel mai bun exemplu este *Moartea unui artist* cu pandantul său în cheie expresionistă *Omul care și-a pierdut omenia* (titlu, din păcate, pe cît de explicativ pe atît de infidel). Se știe că *Moartea unui artist* ascunde sub învelișul unei drame de tip ibsenian o parabolă a creației cu foarte fine, abia perceptibile trimiteri la mitul autohton al Meșterului Manole. Manole Crudu — protagonistul — este de fapt *Manole cel Crud*, artistul, deci, care se trezește dintr-un somn confortabil al egoismului, al detașării (împinsă pînă la cruzime) în starea insuportabilă de solitudine de dinaintea morții. Omul de lume, amabil, manierat, neologistic și frantuzit care adresează mesaje radiofonice tuturor artiștilor de pe mapamond își regăsește „demonismul” — ca atribut al geniului creator — doar în apropierea morții. În dulcele stil clasic în care este scrisă *drama Moartea unui artist*, Manole Crudu nu este altceva decît o reprezentare comună a geniului, imitată după un tipar clasic din care nu lipsește nimic, nici chiar determinarea erotică înțeleasă, în chip goethean, ca elan vital perpetuu. Abia cu mijloacele dramei expresioniste, în *Omul care și-a pierdut omenia* acel *Manole cel Crud* care este Manole Crudu își va găsi identitatea demonică autentică, e adevărat, corectată în final printr-o seninătate a sacrificiului altruist. Acesta este sensul transferului de vitalitate prin care Manole își jertfește viața pentru salvarea Fetiței. Pornit, ca un alt constructor Solness să ridice Turnul Lu-

nii — care nu este un simplu edificiu arhitectonic ci un monument al cunoașterii — căruia îi lipsește doar „piatra unghieră” (prin analogie, poate, cu „piatra filosofală”) pentru a fi desăvîrșit, după eșecuri succesive, Manole dispare și pribegeste prin lume lăsînd activă pe locul construcției umbra sa negativă. Elonom (evident, Elonom este Manole, citit invers) proclamă ca unică mîngiere o filosofie a deznădejdi. Confruntarea dintre dogmele estetice, dintre principiile de etică a creației este atît de pronunțată în amindouă dramele încît acestea devin veritabile arte poetice în care îl putem „citi” pe teoreticianul Horia Lovinescu în toate căutările sale. Între tradiție și inovație, între armonia clasică și sfîșierea modernă, Horia Lovinescu se află adesea aîdoma eroilor săi din *Moartea unui artist* și *Omul care și-a pierdut omenia*. Lovinescu se dorea clasic dar nu se putea opune atracției abisurilor pe care le dezvăluia arta modernă. Pledază, la suprafață, pentru o artă solară, armonioasă, terapeutică (în *Moartea unui artist*) îndreptată împotriva „angoasei” moderne pe care o califică drept „bălăceală psihanalitică”, dar în elogiul oripilat al ultimei creații a sculptorului Manole Crudu autorul își divulgă fascinația față de arta modernă care s-a dovedit capabilă să surprindă mișcarea zonelor obscure ale conștiinței.

Horia Lovinescu nu s-a putut hotărî să tranșeze între extreme, preferînd să se scindeze între două maniere care îl sollicitau deopotrivă. Și-a cenzurat excesele dar și cumințenia în numele bunului gust dobîndit printr-o temeinică cultură. „Lui Horia Lovinescu cultura îi apărea, uneori, ca plan de referință și forță de sugestie, la fel de importantă ca și viața — susține, pe bună dreptate, Natalia Stancu în volumul *Horia Lovinescu — o dramaturgie sub zodia lucidității*. Cumpănînt în expresie, adept al unei distincții livești de bun efect, ucenicînd la școala marilor modele (oricînd poți descoperi în paginile sale umbra lui Dostoievski, Ibsen, Cehov, Camil Petrescu), Horia Lovinescu proclamă prin tot ce a scris un ideal cultural și în același timp impune scriitorului un statut și o ținută culturală.

Mircea Ghiulescu

Filmele Insurecției

Imagine din filmul Noi, cei din linia întâi (scenariul: Titus Popovici, regia: Sergiu Nicolaescu)

C EI MAI MULȚI dintre realizatorii noștri s-au apropiat — pe trepte de finețe și de precizie diverse — de fenomenul rezistenței antifasciste din anii celui de-al doilea război mondial și din cei premergători, atât din punctul de vedere al pregătirii morale și al luptei în grupuri armate, cât și din punctul de vedere al transformării acestei lupte într-o vastă mișcare de masă, la chemarea partidului comunist, singura forță politică perfect conștientă că schimbarea pe care o cerea însuși poporul, sleit de anii îndelungați ai unui război străin de interesele sale, nu se putea reduce la o simplă lovitură de palat, ci trebuia să fie o revoluție adevărată, menită să favorizeze regenerarea fundamentală a societății românești. Cu alte cuvinte, fenomenul rezistenței era (și este) văzut de cinești ca un proces început de mult, cuprins în însăși matca istoriei naționale, avându-și „grandangularul” — adică maximum de claritate și profunzime — în momentul 23 August 1944. Un moment care constituie, dialectic, eliminând orice punct mort, pe de o parte, imaginea unei încheieri, a sintezei unui întreg trecut, și, pe de altă parte, o fermă deschidere de diafragmă asupra perspectivei noutății revoluționare, adică a ireversibilei avansări spre o societate de tip socialist, în care dreptul la fericire al individului să fie mereu în concordanță cu progresul și bunăstarea colectivității.

Războiul și dictaturile regale și fasciste au tulburat desfășurarea pașnică a vieții oamenilor, au retezat multe ambiții și elanuri, au blocat posibile dezvoltări, smulgându-i pe cei activi de la indeletnicirile lor și convingându-i repețe că nu există putință de salvare în indiferență și izolare. De aceea, unul dintre motivele frecvente ale filmelor noastre de rezistență (adică ale unei zecimi din producția curentă) este tocmai raportul dintre individ și societate, dintre individ și clasă, deseori între individ și partidul care îi reprezintă interesele. Explicat și implicit, **Valurile Dunării**, bunăoară, are o astfel de semnificație: debindirea unei conștiințe politice în ochiul de ciclon al violenței naziste, sub influența rațional integratoare a partidului. Cu un accent mutat pe o reacție aproape instinctivă, temperamentală, același lucru îl spune — ca să rămânem încă la Dunăre — **Pădurea pierdută**. După acestea, — **Ediție specială**, unde intelectualul „apolitic” găsește calea solidarității cu „lumea jignită”. De la „răbdarea” pasivă se trece, asadar, la acțiunea lucidă și la răspunderea asumată, chiar din anii adolescenței: **Să mori rănit din dragoste de viață**, film edificator în ceea ce concerne „disponibilitatea” tineretului, gata să dea curs, acesta, deopotrivă unei mobilizări „tehnice”, dar, mai ales, celei morale, spirituale, până la sacrificiul de sine, ca și în **Canarul și viscolul**, expresivă înfruntarea a două lumi, aceea a fascismului, limitată tocmai la aspectul „tehnic”, inuman, și cea a tinereții deschise primenirii (ambele filme sunt caracterizate și prin interesantă căutări de limbaj, cel dintâi prelucrând o „experiență de cinemateră”, al doilea subliniind, geometric și coregrafic, contrastul forțelor în luptă). Asemenea evocări cinematografice beneficiază de precedente viabile în **Străzile au amintiri**, în **Cartierul veseliei**, în **Procesul alb**, în **Facerea lumii** și au o încredunare calitativă în **Zidul**, la care vom reveni, și în **Duios Anastasia trecea**.

Spre deosebire de alte state înfeudate cu sila nazismului, România — grație coerenței și fermității comunistilor — a prelungit imediat lupta insurecțională împotriva regimului antonescian în războiul declarat Germaniei: grupurile de partizani s-au integrat armatei regulate, care avea să-și dea o contribuție impor-

tantă la victoria finală a aliaților. Evident, cineștii au găsit în această particularitate o sursă de inspirație diferențiată, și nu puține sint filmele ce urmăresc faptele de vitejie (dar și de omenie) ale soldaților români pe frontul antihitlerist, de la primele consecințe ale întoarcerii armelor, în **Porțile albastre ale orașului**, la **Am fost șaisprezece**, la cele două patetice povești ale unor copii ce însoțesc trupele până departe de țară, **Prea mic pentru un război atât de mare** și **Cintec în zori**.

RAPORTUL dintre rezistența antifascistă, insurecția de la 23 August 1944, războiul antihitlerist, pe de o parte, și „cariera” unor cinești, pe de altă parte, a cristalizat, la noi, două ipostaze relativ inedite. Întâi, mai mult decât „specializarea” ocazională — concentrarea unui grup de regizori în jurul fenomenologiei în discuție, Francisc Munteanu, de pildă, dovedește încă de la debut — **Soldați fără uniformă** — o precece predilecție pentru o realitate istorică pe care caută să o adinească progresiv până la coproducția **Tunelul**, fără să atingă, totuși, un nivel expresiv prea înalt, deși nu i se poate nega o anumită eficacitate a înlăturii faptelor, în respectul **story**-ului tradițional.

Partizan al tradiției, și el, dar mult mai vivace, Sergiu Nicolaescu și-a făcut o deviză din mișcare, din acțiune, devenind cel mai rapid povestitor pe peliculă de la noi; el e autorul unor produse pline de dinamism audiovizual în care se oglindesc episoade din rezistență și din războiul antihitlerist (în unele regizorul apare și ca actor), dintre care cele mai recente sint **Întoarcerea**, **Ziua „Z”**, **Noi, cei din linia întâi**, cel mai bun însă rămânând, în absolut, **Atunci i-am condamnat pe toți la moarte**: original ca idee, specific ca atmosferă, comico-grotesc în analiza unei lumi de „stilpi ai satului” ardelean (cum i-ar fi chemat Pavel Dan, stilpi putrezi, ca și în opera acestuia), cu un final construit pe echivocuri tragice, filmul trece pe lângă ocazia unei capodopere, rămânând poate cel mai interesant dintre cele închinat temei noastre.

Al treilea cineast al seriei este Malvina Urșianu, care, începând cu **Serata**, trecând prin **Liniaștea din adincuri** și terminând, deocamdată, cu **Pe malul stîng al Dunării albastre**, a urmărit un discurs critico-istoric consecvent: filmele ei demonstrează o fațetă importantă a situației din anii '40: certitudinea falimentului definitiv al clasei politice conducătoare în România de până la 23 August 1944, complet compromisă, profund coruptă, neîn stare să asigure țării orice perspectivă de progres și de pace socială.

A doua ipostază specifică e reprezentată de un număr destul de însemnat de debuturi valoroase, promițătoare, prin filme ale rezistenței. E vorba de poezia intensă și austeră din **Duminică la ora 6** al lui Lucian Pintilie, de pasiionalitatea trează a tinerilor eroi din **Întoarcerea lui Magellan** de Cristiana Nicolae; de patetica performanță — fizică și morală — a claustrării voluntare din **Zidul** lui Constantin Vaeni (apărut cu douăzeci ani mai devreme, ar fi fost o mare revelație pe plan mondial !); în sfârșit, e vorba de ultimul, în ordine de timp, delicatul și totodată virosul, persuasivul **Pădurea de fagi** al Cristinei Nichituș Mihăilescu.

La tot ce am arătat până acum se cuvine să atașăm cele două filme politice prin excelență, **Puterea și Adevărul** și **Clipa**: amindouă cuprind secvențe ale mișcării de la 23 August 1944, dar nu se opresc la analiza lor, ci doar le consemnează, ca puncte primordiale ale unei bogate evoluții a vieții noastre politice, sociale, economice, culturale. E un

alt fel de a spune că în aceste pelicule se au în vedere roadele investițiilor materiale și spirituale ale celui început de lume.

TABLOUL filmelor de rezistență românești, după cum se vede, e variat și colorat, șlefuieste multe din fațetele momentului cheie de la 23 August, direcția demersurilor e corectă, demnă de interes, dar un mare film, emblematic, al evenimentului nu avem încă. Un film care, pe lângă rapiditatea și vizualitatea discursului cinematografic, să aibă și virtutea multiplicității și a consistenței, a cuprinderii integrale a ansamblului de forțe în contradicție și luptă, a mecanismelor puterii și ale organizațiilor revoluționare; aceasta, pentru a restitui — și prin mijlocul de expresie al filmului — personalitatea definitorie, unică, a momentului! din august '44, ca întorsătură decisivă a dezvoltării societății românești, ca „virf istoric”, în perimetrul căruia activitatea comunistilor devine preponderentă, înlăturind vechea clasă conducătoare, care își dezvăluie, prin actul revoluționar al poporului, caducitatea, spectacolul ieșirii de pe scena istoriei.

Complexa, rotunda, cuceritoare **personalitate** a lui 23 August rămâne încă de pictat cu „penelurile de lumină” ale cineștilor într-un portret, dacă nu definitiv (ceea ce e greu, cînd se scrie istoria), cel puțin într-unul global, total, în care să se vadă cum totul se explică și se leagă cu totul.

Florian Potra

Radio t.v.

O imagine a literaturii contemporane

■ În pregătirea momentului sărbătoresc din luna august, programul literar al Radioteleviziunii a inițiat selecții reprezentative, difuzînd, de exemplu, zilnic, încă de la sfîrșitul lunii iunie, în cuprinsul **Momentului poetic** o adevărată antologie, intitulată 45 de ani de poezie românească. La rîndul său, reperoriul teatral a propus un impresionant număr de premiere, la care se adaugă reluări ale unor spectacole ce valorifică lucrări epice sau dramatice unanim recunoscute precum, săptămîna trecută, **Passacaglia** de Titus Popovici (la televiziune, spectacol realizat în colaborare cu Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra”, regia Eugen Todoran) sau **Mări sub pustiuri** de Dumitru Radu Popescu (la radio, regia artistică, Mihai Zirra).

■ Sumarul tuturor emisiunilor radiofonice vizează, de asemenea, alit prin comentarii, studii de sinteză și analiză, datorate, toate, unor cunoscuți critici și teoreticieni, cit și prin mărturiile de credință, consemnările la masa de lucru, constituirea unei vaste panorame de idei și atitudini literare, ilus-

trind tendințele dominante ale momentului literar actual. Ciclul **Scriptori la microfon** adună, astfel, sub genericul **Portret de țară nouă** sau sub cel intitulat **Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului**, luminose și însuflețitor program în activitatea creațiilor de artă, al instituțiilor cultural-educative, grupaje de poeme, însemnări, pagini de reportaj, confesiuni. La rîndul său, **Semnături în contemporaneitate** reunește un mare număr de creatori în jurul temei **Portretul țării și al oamenilor ei**, la aniversarea a 45 de ani de la victoria revoluției din August 1944 și în anul celui de al XIV-lea Congres al partidului. Și **Permanențe și valori ale literaturii române**, prin sinteze ca **Spiritul militant**, dominantă a literaturii române sau **Sentimentul patriei** în operele scriitorilor noștri clasici și contemporani, ca și ciclul **Carte frumoasă, cinste cui te-a scris**, ce a difuzat săptămîna trecută a patra emisiune din seria **Tema patriei în literatura română contemporană**, întregesc, cu specifice contribuții, o aceeași orientare de ansamblu a emisiunilor. Li se adau-

gă, cu o atență valorificatoare a tradiției, **Fonoteca de aur** (**Poeme ale dragostei de patrie în rostirea autorilor**), „**A serie pentru cei mulți este a serie pentru multă vreme**”, înregistrări antologice datorate unor reprezentanți de seamă ai literaturii contemporane) și **Dicționar de literatură universală** ce a transmis documentare radiofonice despre **Prețuirea valorilor literaturii române și Literatura română**, contribuție de seamă la tezaurul cultural al umanității.

■ În sfîrșit, după ce în luna iulie Revista literară radio a desfășurat de-a lungul a patru ediții, tema **Literatura Epocii Nicolae Ceaușescu**, contribuție de frunte la îmbogățirea tezaurului culturii naționale, atenția s-a concentrat, în continuare, asupra unei edificatoare **Retropective artistice** 1944—1989, urmărind felul în care poezia, proza, dramaturgia, critica și eseistica actuală se inseriu, prin opere de seamă, în rîndul valorilor perene.

Ioana Mălin

Flash-back

A doua ediție

■ **VISUL** lui Liviu Rebreanu de a-și vedea ecranizată **Ciuleandra** a devenit în anul 1930 o obsesie, care s-a sfîrșit, din păcate, prin ratarea filmului de către regizorul german Martin Berger, cu distribuția internațională pe care și-o alcătuisese. Atribuirea unui subiect atât de specific românesc unei echipe străine fusese ea însăși o greșeală, dar disponibilitățile financiare din epocă nu îngăduiau o altă soluție.

Date fiind aceste avataruri, **Ciuleandra** din 1985 a fost așteptată cu aprehensiuni, mai ales că lui Sergiu Nicolaescu i se reproșaseră unele excese de personalitate în ecranizări anterioare, precum în aceea după Camil Petrescu. Rezultatul n-a fost atât o surpriză, cit o liniștire. Fidel originalului literar, pină la confundare, regizorul s-a retras de astădată, aparent, în planul secund, mulțumindu-se cu rolul unui traducător. Trama, personajele, atmosfera sint respectate, uneori pină la redarea întocmai a dialogului din carte, pină la transpunerea în decor și costume a culorilor și materialelor indicate. O ecranizare calmă și stăpînită, păstrînd cu perseverență obiectivitatea (și chiar neutralitatea) față de personaje, față de intențiile și explicațiile lor. Ca în proza lui Rebreanu, dincolo de epica exactă, riguroasă, se lasă ghicit un înțeles simbolic, moralizator, vizînd fatalitatea și rolul ei în relațiile sociale. Împropiatarea singelui! prin altoirea bătrînelui arbore genealogic cu seve mai proaspete, tărănești, este considerată nu numai o falsă soluție, dar și cauza nepotrivirii, nucleul nenatural care duce la alienare și în cele din urmă la crimă. O balanță ancestrală, istorică, este forțată să-și schimbe acele, în încercarea de a suplini pe plan biologic ceea ce trebuia rezolvat pe plan social. Dezechilibrul creat se răzbună, stă la baza tragediei la care asistăm, și pe care această a doua ediție a filmului, mai norocoasă, nu încearcă nici s-o îndulcească, nici s-o simplifice, dar nici s-o sofisticizeze.

O distribuție înfăptuind cu precizie indicațiile de obiectivare, un operator preocupat mai mult să nu se lase observat decît să frapeze, o echipă artistică-tehnică (muzică, decoruri, costume) urmărînd discret intențiile textului literar l-au secundat pe regizor în această transpunere care, prin tonul ei neostentativ, îl plasează mai aproape de artă decît alte opere creditate de un succes imediat. Mă întreb cum și-ar vedea prozatorul însuși, în acest ceas comemorativ, noua interpretare din șiragul cu care l-a răscum-părat postum arta a septeia.

Romulus Rusan

Criteriul timp

SCHITIND intenția unei sintetice priviri retrospective asupra evoluțiilor petrecute cu arta românească de după 23 August 1944 ne trezim, de fapt, în plină istorie. Lucru absolut firesc, dacă ne gândim că 45 de ani — deci aproape o jumătate de secol — înscamnă în același timp foarte mult, atunci când acumulăm fapte, evenimente, întâmplări, mutații, dar și puțin, în raport cu deplasările ce se produc în planul marilor structuri și al mentalităților. Iată de ce, oricare ar fi criteriul abordărilor — de natură cantitativă sau calitativă, din unghiul concepțiilor sau al limbajelor, sub raportul impactului social sau al penetrației în universal — vom constata că arta noastră a cunoscut evoluții, deplasări și relansări spectaculoase la toate nivelurile problematice amintite.

Inerent, în analiza faptelor va trebui să introducem și să utilizăm criteriul cronologic, urmărind diacronic momentele de acumulare și punctind ecloziunea care se produce la un moment dat în toate domeniile. Cu atât mai mult cu cât anumite genuri ale artelor vizuale se dezvoltă spectaculos și se autonomizează explicit abia în anii de după 23 August. Este cazul artelor ambientale-decorative, cu un termen mai vechi și inoperant astăzi —, al graficii și chiar al sculpturii, mai ales sub raportul cantității pronunțate și soluțiilor inedite, în acest ultim gen. Tradiția, solid instalată mai ales în pictură și în celelate posibile derivate ale ei, postulind respectul pe-tru formă, construcție, desen, colorit solar și un sentiment al cosubstanțialității funciare, funcționează pentru o anumită perioadă în subsidiar, ca un „Urgrund” ineluctabil. Anii '50, pun sub semnul întrebării și al anonimatului marile realizări ale artei interbelice și personalitățile ei, de la Petrescu, Palad, Rădulescu, Dădăruș, la Brăncuși, Paciurea, Steriadi, Lucian Grigorescu. Perioada respectivă, în fond stagnantă dacă privim din perspectiva evoluției de până atunci și a disponibilităților reale, a permis în schimb aprofundarea problemelor de meșteșug, un câștig imens de care vor beneficia generațiile următoare.

Anii '60, iar ca un reper simbolic *Congresul al IX-lea al partidului*, provoacă acea spectaculoasă deschidere din toate domeniile, asistând la o ecloziune fără precedent. Este momentul în care se pun în libertate forțele creatoare în toată diversitatea obiectivă de poziții și limbaje, demonstrându-se capacitatea creatoare a poporului nostru și posibilitatea punerii în sincron a culturii cu evenimentele și solicitările contemporane, la nivel universal. Paralel se provoacă și o schimbare de mentalitate la nivelul publicului, ceea ce accentua de-

TRAIAN BRĂDEAN : Victorie

finitiv relația profundă, reală, cu întregul teritoriu al artelor vizuale.

Asistăm, în fond, la o reală democratizare a creației, în sensul problematicii abordate, al limbajelor utilizate și mesajelor încorporate, mult mai bogate, nuanțate și complexe, în raport cu stadiul de civilizație și cultură ce se contura. Un rol important l-au avut mijloacele de largă difuzare ale unei mass-media deschise cunoașterii nelimitate, dar și enormul număr de lucrări monumentale ce se adesează publicului prin soluții agorice, de spații publice. Artă parietală — fresca, mozaicul, diferite tehnici mixte —, apoi tapiseria de mari dimensiuni, sculpturile, taberele de sculptură și pictură, cele de artă ambientală — ceramică, sticlărie — și difuzarea imaginilor de grafică au însemnat tot atâtea mijloace de educație prin artă și pentru artă, în raport cu un program cultural mai vast, la nivelul țării. Efectele se văd la nivelul conștiinței publicului, dar și în mărirea numărului creațiilor și al operelor de patrimoniu, criteriu cantitativ în care se cere să vedem și creșterea calitativă. Calitatea limbajelor și a codurilor comunicative, nuanțarea elementelor de vocabular și a cimpului tematic, eliberarea de sub tutela dogmelor sau normelor restrictive caracterizează arta ultimelor două decenii și jumătate, marcând o mutație în cimpul general al celor 45 de ani de la eve-

SABIN BALĂȘA : Luminile lui August

nimentele din August 1944. Să ne gândim că sculptura, beneficiind de modelul unor Brăncuși și Paciurea, prin eforturile de prelungire și înnoire a tradiției pe care le-au depus artiști ca Ladea, Medrea, Jalea, Anghel, Caragea, Irimescu, Vida Geza, enumeră astăzi un set de nume de primă mărime, din generații diferite, de la Maitec, Popovici, Vasilescu, Iliescu, Călinești, Spătaru la Buculei, Bolea, Afteș, Bucur, Măndrescu, Păduraru, Iancuț, Rădulescu, Rusu, toți formați în spiritul noului climat cultural. La fel s-au petrecut lucrurile și în grafică, domeniu destul de limitat în perioada postbelică, fără o estetică și un teritoriu strict delimitat, specific, trăind prin desenele pictorilor, gravurile cu valoare picturală și varianta de presă, pronunțat militantă, angajată. Caracterul militant s-a păstrat, nuanțându-se și căpătând noi ipostaze, dar s-au înmulțit speciile, formele interdisciplinare și codurile semantice, dezvoltându-se și numeric un corp de artiști dintre cei mai interesați. Gh. Ivanenco, State, Octav Grigorescu, Luca, Vasile Kazar au format generații de artiști ca Leolea, Chirnoagă, Panaitescu, Socoliuc, Ciobanu, Donca, Dumitrescu, Niculescu, Ethel Lucaci, Geta Brătescu, Băciu, Mănescu, Giodic, Nicolae, Klara Tamás, pe urmele cărora vin tinerii din generațiile cele mai recente sau deja consacrate, ca Alexi, Botez Doina, Casia Csehi, Muntenescu, Damo, Mihuleac,

Olah, Pantea, Igozsag, Doina Simionescu, Timar, Gerendi-Găină, Bartha, Kazynczi, o întreagă și solidă pleiadă de graficieni cu vocație și stil. Spectaculoasă este ecloziunea artelor ambientale, limitate la agrement și destin domestic prin tradiție, astăzi operind ca un domeniu puternic și capabil de expresivitate la nivelul spațiilor mari, la interferența cu alte genuri — pictura și sculptura în primul rând — și cu un statut estetic distinct. Tapiseria a lansat personalități ca Mimi Pădeanu, Ileana Balotă, Șerban Drăgoescu, Elena Haschke Marinescu, Cella Neamțu, Ana Lupăș, Ileana Dăscălescu, Gabriela Cristu, Berta Benkő Mrazek, Zoe Porumb, Constantin Dumitru, Graziella Stoichiță, Daniela Grusevschi, în timp ce arta ceramicii, ajunsă într-un stadiu de autonomie și expresivitate, numără artiști ca Badea, Alexie, Rădulescu, Lucia Maftel, Cercei, Ioana Șetran, Tereza Pancili, Sumedrea, Ailincăi, Berendea. Sticla vine să completeze acest spațiu al ambientului modernizat cu autoritatea lui Băncilă, Bubă, Popa, Cadar, Anghelache, îmbinând tehnologia serializării cu valoarea unicatului.

PICTURA, care a beneficiat de cea mai solidă și strălucită tradiție, și-a regăsit dimensiunile reale și spațiul prospecțiunilor de esență și limbaj, datorită unor maeștri ca Alex. Ciucurencu, Ciupe, Baba, Bogdan, Labin, Popescu-Negreni, Muscelanu, Margareta Sterian, în descendență cărora numele lui Nicodim, Vasile Grigore, Pacea, Gheorghiu, Mărginean, Almășan, Ciubotaru, Sălișteanu, Brădean, Iacob, Piliuță, Cileviuc, Niculi, Nicogolian, George Năpăruș, Paula Ribariu, Boca, Mitrol, Moraru, Zamfirescu, Blendea, Flondor, Marin Gherasim, Anghel, Nedel, Hatmanu, Gheorghiu Val, Gavrilean, Căltia, Ilfoveanu, Dumitrescu, Cismaru, Catrinescu, Costinescu, Vasilescu, vin să completeze un orizont de căutări, diversitate și valoare picturală intrinsecă. Din teritoriul picturii provin și cele mai numeroase invitații la inedit, la un nou statut al limbajelor comunicative, datorită tinerilor din ultimele generații, la încrucșarea tradiției cu solicitările timpului nostru, ale noilor condiții concrete și ideologice.

O analiză profundă a fenomenului petrecut în ultimii 45 de ani înseamnă un sondaj pe verticala rezultatelor și pe orizontala diversificărilor și îmbogățirilor. Sinteza noastră a vrut doar să releve realitatea și sensul mutațiilor petrecute după 23 August '44 și mai ales în ultimele decenii, noua dimensiune a culturii și artei chemate să contribuie la instituirea unei noi conștiințe naționale, sociale, politice și spirituale, la o nouă existență umană.

Virgil Mocanu

Muzica

Un dicționar de proporții monumentale

DETINĂTOR al unei informații complete. Viorel Cosma este autorul unor vaste — și de însemnată excepțională — lucrări lexicografice. În forma în care se anunță după primul volum, lexiconul intitulat *Muzicieni din România* va fi o operă de proporții monumentale, fără egal în cultura noastră muzicală. Prezentul volum, apărut anul acesta la Editura Muzicală, cuprinde literatură A—C (incompletă, respectiv până la Ilarion Cocisiu, folclorist, colaborator apropiat al lui Constantin Brăiloiu); celelalte vor completa catalogul compozitorilor, muzicologilor, folcloristilor. Un alt lexicon, din cite am înțeles, va fi dedicat interpretilor. *Muzicieni din România* amplifică și desăvârșește precedentele dicționare. *Compozitori și muzicologi români* (1965) și *Muzicieni români* (1970). Imaginea pe care o oferă este însă incomparabilă, atât prin dimensiunea propriu-zisă a investigației și aparatul critic, cit și prin organizarea lexicografică, aprecierile și caracterizările estetice. Ultimele nu își făcuseră loc în dicționarul din 1970. La acest capitol, criteriile de selectare pot fi, prin natura lucrurilor, puse în discuție. Un dicționar nu e numai o materie moartă, o enciclopedie de date bio-bibliografice, foarte necesare, desigur. Importanța lui crește când întinse hartă a unui domeniu cuprinde și un relief reperabil, cu forme trasate clar — și când acest relief e cit mai aproape de o privire obiectivă (conștientă de primă însemnată). Dicționarele, lucrările de sinteză informațională nu fac, fără îndoială, prilejul opiniilor „pe muchi de cut” ori accentelor exegetice pronunțate. Rostul lor e altul și calitatea de instrument de lucru devine direct proporțională cu claritatea, fermitatea și deplina verosimilitate a criteriilor operaționale. Bogăția de nume și volumul mare de informații impune, scrie Viorel Cosma, „reliefarea personalităților de seamă ale școlii noastre naționale de compoziție”. Aceasta se realizează în primul rând

printr-o foarte riguroasă selecție, caracterizări apărând numai la autorii reprezentativi din istoria muzicii românești. În primul volum, selecția, apoi proporțiile tratării și echilibrul aprecierilor sint elocvente. În cazul compozitorilor în viață, muzicologul alege un criteriu care, destul de arbitrar în esență, este acceptabil din unghiul de vedere al sintezei pe care finalmente o va reprezenta lexiconul: „Vîrstă de peste 50 de ani la muzicienii în viață, spre a evita consideratii echivoce înainte de atingerea maturității profesionale, a dobîndirii stilului personal s.a.”. S-ar putea obiecta că *stilul personal* și *maturitatea profesională* nu sînt întotdeauna dependente, în muzică și în alte arte, de o vîrstă-prag. (Exemplele nu ar fi putine și mai ales ar fi în afară de orice îndoială). Lucru perfect adevărat, numai că o lucrare de felul acesteia nu este una de critică și, pentru a cîștiga unitatea dorită, trebuie să opereze și cu simplificări. Criteriul în discuție se nuiează printre acestea. Argumentele estetice valabile într-un caz nu mai sînt, de pildă, deloc potrivite în altul — și din punct de vedere strict lexicografic consecința ar fi fost pierderea unei unități cel puțin funcționale.

În al doilea rînd (nu în ordinea importanței însă), selecția și caracterizările își propun să contureze pregnant prezenta compozitorilor și muzicologilor noștri de seamă în context internațional. Se realizează astfel perspectiva necesară, evidențiindu-se cu atât mai mult importanța unui autor, locul său în cultura universală. Aprecierile caute, de aceea, formularea sintetică prin care să devină memorabile (nu spectaculoase!) în sensul dorit. Iată, de exemplu: „Mostenirea artistică și științifică a lui Ioan Căianu prezintă o valoare excepțională atât pentru cultura muzicală românească, cit și pentru popoarele vecine și sud-est europene, muzicianul român fiind prima

personalitate autohtonă de prestigiu universal”. Urmează dovezile, argumentele de natură artistică, acestea după ce cititorul a parcurs datele biografice, de biografie profesională, foarte detaliate, apoi prezentarea operelor. Aflăm, printre altele, la autorul citat, că a construit în 1655 un virginal (clavecin) original, folosind lemn de carpen local pentru pene și că „a participat ca interpret la manifestările artistice de la curtea domnitorului Moldovei, Vasile Lupu”. Poate că ar fi fost bine să fie menționate explicit chiar la acest articol transcripțiile după *Codex Caioni*, de pildă cele făcute de Doru Popovici (trei piese, între care *Cîntarea voievozesei Lupu* sună admirabil la orchestră de coarde) și Ulpui Vlad (7 dansuri valahe pentru cvintet de suflători, începînd cu cea inexprimabilă nostalgic, ce rezumă fiurul unui veac pierdut, din *Cîntio jucunda de nupții Canae Galileae*). Evident, ele vor apărea la compozitorii respectivi, scoase în relief prin prezentarea atât de sistematică, cu subdiviziuni „menite să limpezască imaginea oarecum sufocată de bogăția titlurilor”, în cazul autorilor mari (ele sînt: muzică de teatru, muzică vocal-simfonică, muzică simfonică, concertantă, de film, de cameră, separat muzica pentru pian, vocală, vocală pentru copii, orchestrală, editii critice, culegeri de folclor, etno-muzicologie, lucrări didactice, organologie, muzicologie, bibliografie, unde apar două secțiuni: articole lexicografice și bio-bibliografice, cu menționarea și celor din literatura de specialitate mai greu accesibilă, din străinătate, ori din publicații mărunt din provincie; nu la toți autorii bibliografia este adusă „la zi”, adică pînă la același an, din motive care tin probabil și de procesul de apariție al cărții).

Doar din enumerarea acestor subdiviziuni reiese cu limpezime impecabilă sistematizarea a materialului și ținuta elaborării. Consecutiv acestora, actul de eva-

luare se sprijină pe date bogate, care îi conferă rezonanță dorită. Portretele au tăietura sigură a textului cu largă perspectivă culturală: „Personalitate științifică și artistică de prestigiu mondial, posedînd o cultură generală și muzicală excepțională, Constantin Brăiloiu rămîne tipul de savant muzical singular al școlii muzicale românești din prima jumătate a veacului XX. Dispunînd de un cumul de calități umane și profesionale — inteligență scripitoare, forță de muncă uriașă, capacitate unică de analiză și sinteză, spirit fin de observație, imaginație creatoare remarcabilă, dăruire de sine, pasiune față de adevăr, eruditie și rigoare științifică, istetism și fantezie organizatorică — C.B. a lăsat posterității o moștenire spirituală exemplară prin metoda („geniu al metodei” — l-a caracterizat Andre Schaeffner), concizie, originalitate. Personalitate novatoare multilaterală [...], C.B. a deschis căi artistice și de cercetare uneori surprinzătoare, luptînd, afirmînd și impunînd idei și teze românești de valoare universală”. În general, așa cum se cuvine într-un dicționar, caracterizările încearcă să cuprindă maximum de „informație estetică” prin expresia minimală.

Dar un dicționar nu trăiește numai prin numele mari, ci — mai ales — prin sutele de autori mărunti. Marile personalități artistice nu apar decît pe fondul activității la sute de autori peste care o istorie literară, muzicală etc. poate trece surzătoare, expeditivă în citeva fraze. Dicționarul e locul în care acest peisaj se reuneste în datele lui fundamentale. Si surprizele, vorba lui Viorel Cosma, vin de obicei tocmai de la cei „mici”. Numărul muzicienilor incluși în prezentul volum este de aproape zece ori mai mare decît în cele precedente, iar spațiul acordat fiecărui creator s-a dublat: rodul unei cercetări minutioase, din care rezultă o imagine foarte bogată și variată, imaginea culturii muzicale românești reunită între copertile unei lucrări impresionante.

Costin Tuchilă

DIMITRIE GRIGORAȘ : 23 AUGUST

Tara în August

VOM observa acest adevăr : cu cât ne depărtăm prin vreme, cu atât strălucesc mai puternic pe cerul memoriei razele lui 23 August 1944, sărbătoarea națională a poporului român. Fiindcă în modul cel mai concret, nu există loc în cuprinsul patriei care să nu fi cunoscut o adâncă transformare în anii construcției socialiste. Locuri și oameni într-o continuă schimbare — totul început prin revoluția noastră de eliberare.

Am făcut o călătorie prin țară din toamnă până-n iarnă și din primăvară până-n vară, așa încât aș putea spune că m-am întors pe cind griul din coasta Dobrogei semănat în timp ce pescărușii zburăteau încă agitați deasupra unei mări cu valuri de plante viitoare, intrase acum în hambar. Iar în urma secerişului se ridicau iarăși acele curburi de brazde spre noi germinări, parcă anume să ne arate prin această mirişte, mereu altfel colorată, imaginea reală a necontenitei rotații a anotimpurilor.

În astfel de călătorii ai senzația că pe tălpile picioarelor s-a strins atât pământ, încât ai văzut tu însuși cum rodește. A fost o călătorie într-o lume a muncii și a spiritului, în care, plecând cumva de dinlăuntrul tău, te întorci pe cât de înărcat de imagini, pe atât de uimit, așa cum se întâmplă atunci cînd citești o carte bună, mereu bună și pe care o socotești știută din copilărie. Sentimentul care pe moment fusese doar o fulgerare de tablouri abia conturate devine în cele din urmă o înzestrare atât de profundă, încât simți mereu nevoia să-ți refaci itinerarul. Nu-i nevoie de nici o ordine — îți zici — deși ai putea să revezi așezările pe alfabet de la A la Z, de la Alba Iulia sau Arad, la Zalău sau Zimnicea, de la Alba Iulia modernă cu istoria ei înscrisă în aura vremurilor sau la Aradul de azi, dar și cel înțesat cu atâtea vestigii culturale și pină la Zalău și Zimnicea cu istoria lor pe cât de veche pe atât de nouă, orașe ca atâtea altele, reîntinerite, iar ultimul reclădit din temelii. Cîte județe are România ? Le-am văzut noi pe toate ? Și, mai ales, am intuit noi, cât de cât, imaginea lor adevărată ?

În Gorj există un loc numit Rovinari, ce ne dă chipul nevăzut al lunii — „nevăzut“, fiindcă pe lună, la această oră cel puțin, și în mod sigur, nu există trenuri și mașini, între care camioanele a-celea care aleargă neîncetat, într-o continuă fugă și într-un neîntreput zvîcnet — un fel de murmur al unui riu mecanic, înimțat. În Gorj există cel mai tînăr centru al cărbunelui românesc, devenit celebru parcă dintr-o dată și spre care mergi ca spre un monument în plină construcție, de sus în jos spre soclul ce va fi mereu mai în adînc. În Gorj există orașul Tîceni, orașul petroliștilor, și tot acolo se va naște încă unul, Albeni (Albeni — Alb — oraș al Aurului negru, paradox și contrast, metafore iscate parcă anume să șocheze !) și tot acolo se află Turceni, vestita termocentrală cu turnurile ei înalte și tot acolo Coloana lui Brîncuși, genială subliniere a zborului vertical, cu romburile duse parcă, într-un țîșnet de neoprit, până-n cer, și Liceul „Tudor Vladimirescu“, și Întreprinderea de confecții, superba fabrică a eleganței purtînd același nume.

În Buzău, dincolo de Copacul lui Andreescu, se întinde platforma industrială, cu zeci de fabrici și combinate — Fabrica de sticlă fiind una dintre cele mai mari din Europa — fabrici de toate tipurile : de țesături și utilaj tehnologic, de mase plastice și materiale de construcții, toate apărute în ultimele două decenii. Și tot în Buzău, la cealaltă margine a orașului,

se află tabăra de sculptură Măgura — statui pe o colină, albe flăcări încrem-nite.

La Giurgiu s-a construit imensa Uzină de mașini și utilaje grele, la Giurgiu s-a întemeiat Platforma industrială de pe Dunăre, și tot aici există un muzeu de vestigii de cultură datînd încă din paleolitic, „Cultura Giurgiului“ și, tot aici, înconjurat de blocuri-turn, Turnul cel vechi al ceasornicului. La Giurgiu sînt urmele lui Mircea cel Mare și ale lui Dan al II-lea, ale lui Vlad Dracul și Vlad Țepeș, ale lui Mihai Viteazul și Mihnea cel de-al III-lea, ale tuturor voievozilor eroi care și-au început domnia prin a readuce la Țara Românească această cetate căzută vremelnice sub stăpînire otomană. La Giurgiu există un înscris al Domnului Mihai, cel care, în preziua marii bătălii de la Călugăreni, cuvînta oștenilor săi înainte de a leși înaintea oștirilor lui Sinan-pașa : „Gîndi-ți-vă că în cumpăna bărbăției voastre atîrnă azi destinele țării, mîndria și viitorul neamului nostru“.

La Hunedoara te împîmpină o lume de coloși metalici, o lume de gigantice construcții fumegînde, irupînd clipă de clipă în semnele ușor descifrabile ale unui neîntreput ritual al focului. La Hunedoara îți apare, în mantia sa vinăt-cărmizie, Castelul Corvineștilor, cu turnurile sale de sluiță, și în albul varului proaspăt, orașul nou de pe Dealul Chizidului, și, mai încolo, te ademenește ciudatul lac de acumulare de la Cînciș-Cerna, pîrînd a fi de origine vulcanică, și te atrag centrelor miniere de pe vremea dacilor de la Ghețari și Teliuc și satele din Ținutul Pădurenilor, în care străvechi obiceiuri și chiar veșminte au rămas neschimbate. Acele costume de în și din piele, ce ne apar azi chiar foarte moderne, le găsești apoi expuse la tînărul muzeu de străveche artă populară de la Oraștie. La Hunedoara îți aduci aminte de cele dintîi mari șantiere naționale prin care locuri din cele mai depărtate colțuri ale patriei au tresărit încă de pe atunci spre înnoire, de la Bumbești-Livezeni la Bicaz, ca prim semn că August 1944 începuse să-și arate înfățișarea sa de pace, de avînt constructiv, poporul liber transformînd o țară. Hunedoara, așezarea dacică, devenise și ea un șantier național al tineretului, formîndu-se aici brigăzi din muncitori, țărani și studenți care-au inspirat pana multor prozatori și poeți ai timpului.

La Brașov chipul este al lui Proteu, schimbîndu-și profund înfățișarea, „Muzeu al lumii“, în care au trăit Honterus și Coresi, în care există Biserica Neagră și Scheiul. Brașovul este totodată unul dintre cele mai moderne orașe ale României, precum și o localitate turistică internațională. La Brașov există Uzinele Tractorul, fală a industriei românești, marcă prestigioasă cunoscută în mai toate locurile arabile de pe Terra, în care se ară cu tractorul ! La Brașov există două cetăți țărănești, fiecare de un fel deosebit, una care se numește chiar Cetatea țărănească, Cetatea de la Prejmer, impresionantă prin multitudinea evenimentelor istorice legate de numele ei, și cetatea numită Întreprinderea agricolă de stat Prejmer, de mai multe ori distinsă cu Ordinul Muncii clasa I pentru înaltul ei grad de producție, cetate agro-industrială modernă.

MAI apoi trec prin Bărgan și mă opresc la Gîrbovi și la Grîndu, cobor apoi în Valea Argovei, la Gurbănești și peste tot văd o pasăre de fier, un fel de dropie uriașă. Cîmpia e asemenea unei imense coli de hîrtie care așteaptă noile imagini. Cîmpia în care pui iarăși sămînța precum univul.

Pe această cîmpie parcă fără margini se fac pregătiri, de la un capăt la celălalt, pentru semănăturile de toamnă. Stînd de vorbă cu oamenii acestei nesfîrșite cîmpii care deja se și pregătește, fremătînd, pentru noua primăvară — țărani, ingineri, tractoriști și combinari — ei mi-au povestit despre acea pasăre de fier numită „Gloria“, combina fabricată la Uzinele „Semănătoarea“ din București, înzestrată cu puterea de a face lucrări agricole dintre cele mai complexe, asemenea, aș zice, muncitorilor care au creat-o. Astfel încît, văzînd această mașină universală, exportată acum în multe țări ale lumii, i-am cunoscut, totodată, și pe constructorii ei. Veneam din Cîmpie și mă duceam la Uzinele care-i trimiteau uneltele moderne și mă gîndeam că știința s-a născut în momentul în care omul, punînd în pămînt boabe de griu, și-a propus ca pentru fiecare să răsără o mică, precum în versurile Plugșorului. Agricultură are nevoie de industrie. Așa încît „Semănătoarea“, uzina prin ale cărei laboratoare treceam și în care se făceau mașini pentru cîmp și pentru dealuri, pentru griu și pentru porumb, pentru sfeclă și pentru cartofi, pentru trunchi și pentru frunze, cum s-ar putea scrie simbolic, nu mai este o uzină simbolică. Amintesc că în anii de început — sînt de atunci exact patru decenii — cu numai cinci ani după Revoluția din August ! —, „Semănătoarea“ a fost prima uzină care, avînd drept unealtă principală ciocanul (ciocanul de cinci kilograme, cum se spunea în presa vremii) a pornit să facă seceri. Deci, simbolul : seceră și ciocanul. Actul de naștere ? Plenara din 3—5 martie 1949. Secera a fost mai întîi secerătoare-legătoare, apoi prima combină trasă de tractor, tractorul fiind pe atunci iarăși o noutate a creației românești. A urmat combina autopropulsată, apoi s-au creat aceste Glorii care, dotate cu echipamente speciale, nu numai că seceră griul și ouleg porumbul, dar recoltează plante ce se înscriseră în tabelul cel mai complicat și pretențios al lucrărilor de suprafață, încheind un scoaterea din pămînt a bulbilor de diferite soiuri.

Iată, așadar, un simbol înscris pe steagul Partidului Comunist Român, cu care s-a mers în Revoluția noastră din August, Secera și Ciocanul — unelte înfrățite în munca de cea mai înaltă semnificație, concretă și pilduitoare. Profund impresionat, marele poet Tudor Arghezi scria, subliniind tocmai această semnificație, în vara anului 1965, cu puțin înainte de Congresul al IX-lea : „...Coroana de lauri împietrită cu seceră, ciocanul și inima poporului din care au ieșit atîția martiri, izbăvitori și realizatori, va fi opera apropiatului Congres, pe care o presimțim. Partidul și Muncitorii au vorbit, Congresul dă răspunsul.“

Arată-te comoară !
În acea vară a început, așadar, ceea ce numea Arghezi „O muncă nouă, o deschidere nouă, o nouă pornire...“. Și marele poet intuia adînc viitorul, fiindcă pe drumul moreu în urcș al creativității, neîndoiește Congresul al IX-lea, care l-a ales în fruntea partidului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, avea să marcheze un moment de mari și profunde porniri spre înnoire.

SI iată că peste tot, pe toate drumurile umblate s-a petrecut mereu forfota unei neîntrepute schimbări : de la miază-noapte la miază-zi, de la apus la răsărit, an de an, lună de lună, săptămîină de săptămîină, zi de zi. Și tocmai din acest freamăt și din acest vîlcut și din acest clocot al construcției neîntrepute ne-au rămas nouă amin-

tiri de neșters, ca de exemplu imaginea unui așf cuprînzînd o listă de obiective economice și social-culturale care încă nu erau. Atunci nu erau decît pe hîrtie și totuși erau. Adică, vreau să spun că prinseseră viață chiar de atunci. Căci numai cu o zi în urmă mă aflasem pe un cîmp pe care se săpa o groapă ce urma să se mărească mereu, ca apoi să se umple cu beton, acolo fiind postamentul unui mare combinat. Imaginea se multiplică, toate modernele noastre uzine au început astfel, cu o baracă și o groapă, cu un camion și un bulldozer. Și tot așa s-a petrecut pe toate drumurile noastre de reporteri, drumuri în Maramureș și în Dobrogea, drumuri într-un orașel din marginea țării sau în cutare comună din Argeș. Și de fiecare dată descopeream un număr mult mai mare de locuitori, descopeream orașe care, cu toate numeroasele lor blocuri și bulevarde, aveau să rămînă multă vreme un șantier deschis : Ploiești, Brăila, Cluj-Napoca, Satu Mare, Galați, Craiova, Oradea, Bacău, Timisoara, Tirgu Neamț, Iași, Tirgu Mureș, Suceava, Tulcea, Baia Mare, Drobeta-Turnu Severin, Tirgu Jiu, Huși, Petroșani, Bistrița, Vaslui, Sibiu, Filași, Focșani, Tirgu Cărbunest, Turnu Măgurele etc. etc. etc. mereu în construcție și amenajare, mereu tînzînd spre chipul ideal al unui centru civic cu trăsături moderne.

Nu demult, am revăzut *Coloana* lui Brîncuși, pe care o știam încă din copilărie, dar care acum îmi dădea o senzație copleșitoare. Mai întîi mi s-a părut că artistul o lucra chiar atunci sub ochii mei, cioplînd-o de-a droptul din virful cel mai înalt al Carpaților ; apoi, iscoditoare coloană părea să fi fost o flacără din care țîșneau, fantastic, lumini care-o dilatau, și abia cînd m-am apropiat s-a produs din nou fenomenul încremenirii, mișcarea petrecîndu-se acum, din nou, numai în sus — un imens stilp sfredelitor care susține cerul de deasupra. Cumva, mi s-a părut că de acolo trebuia să fi răsărit și soarele, întîmplare ce a avut loc de îndată ce am încercat să văd Coloana din spațiul Mesei dădăce, aflată în partea opusă a orașului. Celebra Coloană mi-a apărut atunci ca un simbol al întregii noastre existențe. O coloană a Visului, a Idealului, a Dezvoltării, a ceea ce dorim să împlinim.

Și iată cum într-o astfel de călătorie ai putea realiza o panoramă sentimentală, adică o mare fotografie făcută de o pasăre rotitoare, pasărea-vultur, cu aparatul în propriile-i retine, dar o fotografie mereu schimbătoare, o fotografie într-o continuă mișcare, fiindcă efigiile reale ale fixărilor punct de suflare omenească din spațiul nostru românesc sînt mereu în mișcare (sate ce se prefac în orașe, orașe ce devin mari centre urbane, deținătoare ale unor bogate trezore de cultură materială și spirituală).

Drumul poate începe de la Dunăre spre Moldova, spre podișul ei central și spre Bucovina, dar și de la Carei spre Tulcea și de-acolo spre Mare sau, pur și simplu, din satul meu, de sub Munții Paringului, Pogojeni sau, pur și simplu, din locul natal al flecăruia dintre noi, și s-ar putea încheia tot acolo, descoperînd acest adevăr : pămîntul nostru românesc, rotundul nostru carpatin e frumos. E cu adevărat frumos.

Călătorind prin patrie — lecția cea mai vie de istorie — o vezi Cetate străveche, o vezi Trecut glorios, dar o vezi, în aceeași clipă, Prezent și Viitor strălucitor, plin de măreție, pe măsura gîndului și a faptei eroice a constructorilor ei.

Vasile Băran

— **P**ESTE cinci zile te pregătești pentru un zbor în spațiile inamicului. Un zbor în Ardealul încă ocupat. Îi dai pe X cu trei însoțitori și-i duci unde-ți voi ordona. Ce faci mutra asta ofensată?

— Abia mi-am recăpătat antrenamentul, domnule general.

— Îți dau ocazia să ți-l substanțializezi! Vorba, sublocotenente! De altfel va fi un zbor de noapte superb. Nerecunoscutorile! Veți fi primul pilot român care execută două aterizări și două decolări în Transilvania ocupată.

— Nu chiar primul, a mormăit uitându-se lung la *Fleet*-ul pe care-l alimentau mecanicii Grupului 2 Vinătoare, unitate operativă născută din contopirea Flotilelor 2 și 3 Vinătoare. I.A.R.-urile 80 și 81, botoase, unele în biute, altele la linie, patrula în alarmă. Mediașul sub lumina aurie a amiezii de septembrie. „Deci nu întâmplător am făcut transportul asta de avion de la Sibiu la Mediaș”, își spune sublocotenentul aviator Radu Vornicu, Mefisto este agitat: „sintem în preajma marii ofensive și m-am săturat să-ți tot văl mutra asta ofensată de câte ori îți cer să zbori pe altceva decât pe avionul tău de vinătoare. Ai să-mi execuți misiunea la țane, îți ia exact o noapte, pe urmă te privește. Mi-o execuți milimetric, 'nțeles?”

— O execută nu numai milimetric, dar și cu conștiința că execută o misiune de excepție! A spus-o foarte sincer, Mefisto a crezut că-l ironizează, a bufnit, și-a ridicat sprincenele de mistreț frunte în unghi ascuțit: „Îți dau eu ție, te dau eu la coardă dacă crezi că-l ții în pinte pe general, șterge-o la Grup, te va anunța Prințul, adică te va trimite cu un avion la Mediaș, decolarea este tot de aici, am să fii și eu pe aerodrom. Salutări de la Augusta. Se pare că n-am să scap, țiine mortisă să te vadă, n-am putut să mă prefac, mă decodează pe loc diavolul...”

Nea Bujie demontează pompa de injecție, asta e, avionul lui indisponibil: „lasă, bă Herodoate, vezi c-au rămas Jurnalele de operații orfane cit ai fost lipsă, s-a zis cu gloria noastră, lasă manșa, apucă pana, pină nu te jumulesc ăștia”, a zis Mizantropul înainte de a decola, este cald, stă întins pe prelată și don' Pedro se aferează în surdina: „mai încet, băi neamul lui manivelă, mai încet, don' su'ent tocmai se află la masa noastră de scris” și glasul hirlit al lui Nea Bujie: „fuga mars după Zigoto, să vină Zigoto cu butoaiele de benzină”, dracului are un cocoș pe aerodrom, asta-i bună, cine putea să aibă un cocoș decât cei de la antiaeriană?!

...Deci, înainte de a ateriza ei pe Balmir, singura aviație pe care-a avut-o Armata I-a a fost „Școala de vinătoare” de la Ghimbav-Brașov, devenită operativă sub numirea de Escadrila 44 Vinătoare. Notează în **CAIETELE LUI HERODOT**: „Mă resorb din nou în aceeași conștiință stranie a permanenței care anulează cronologicul. Spațiul în care zbor este greu de istorie. De câte ori zbor peste Turda aud clișetelul armelor valonilor ucigași. Simt în nări duhoarea exaltată de trupul greșos, gutos al lui Basta. Alba Iulia, Mirăslău. Spațiul geme sub greutatea veacurilor. Am în aripa stângă Apusenii. Moțime. Cîmpenii. Albacul. Aud istoria. O văd. Este viciul înălțimii. Uite-l pe domnul Tîrîlă. Domnul Tîrîlă este foxterier sadea, cățelul lui Andu Păun, locotenentul Andu Păun este nepotul lui Păun Pincio și pilotul avionului de bombardament HE 111 H 6, cu numărul 56, iar domnul Tîrîlă este mascota pilotului, a avionului și a echipajului. Aici se notează o întâmplare care ține și de istoricul aviației românești în luptă, dar și de altceva. De ce «altceva» nu pot să precizez. La noi se zice că atunci cînd ciinele scurmă în pămînt făcînd groapă, înseamnă că moare cineva de-al casei. Andu Păun este expert în zborul instrumental, rece și calculat, tipul matematic al pilotului de biomotoare, gîndire tehnică riguroasă, minuțios pînă la pedanterie, îl invidiez din rărunchi pentru aceste calități pe care nu le am decât pe jumătate. Domnul Tîrîlă este zburător sadea. Pleacă la avion cu echipajul, este vesel, hămăie și face o mie de giubșlucuri. Sare primul în avion, își ocupă salteluța blindată, pînă la 4500 este vesel, cum nu are masă de oxigen, adoarme peste 4500 și doarme dus, perfect indiferent la reacția antiaeriană și la atacul vînătorilor inamici.

Misiunea din „Ziua aceea”.

FIECARE pilot, fiecare echipaj, fiecare avion are o „Ziua aceea”. O „clipă aceea”. În „ziua aceea”, domnul Tîrîlă intră în grevă. Lătră echipajul. Nu vrea să se ducă la avion. Se aține în calea echipajului. Îi intercep-tează pașii. Se repede la cel care vrea să se urce în avion. „Semne rele, domnule locotenent!”, spune Vasile, mitraliorul. „O fi simțit el ceva”, spune Tibi. Glasul echipajului la care locotenentul este sensibil... Raportează comandantului. Și comandantul este sensibil la starea psihologică a echipajului. Se înlocuiește echipajul permanent al avionului 56 cu un echipaj de rezervă. Pilot, adjutantul Aldea. Cel care și-a pierdut echipajul și avionul în prima misiune de luptă împotriva flotei germane de Dunăre, în 30 august 1944, dintr-o greșală de manevră, zic băieții de la bombardament. Decolează Aldea cu 56. Locotenentul Andu Păun, echipajul, plus domnul Tîrîlă se duc la stația de radio

de unde urmărește decolarea, misiunea formației de cinci, ea și drama avionului lor, pîrînd pe fuselaj, vopsit în alb, numărul 56.

Notez că 56 face parte din structura spirituală a echipajului căruia îi conferă toate atributele militare și războinice. Notez că acea comuniune aproape fiziologică între pilot și avionul său, avion căruia îi cunoaște hachițele, defectele, calitățile, încăpățînările; avion care de fapt îl definește pe pilot în dimensiunea lui esențială: pilot de război. Imi explic adunarea echipajului la stația radio, imi explic sentimentul amar cu care urmărește decolarea lui 56 exact așa cum am urmărit eu decolarea escadrilei în dimineața asta) alter-ego-ul, rațiunea și arma lui de luptă. Mi-o explic cu atît mai bine cu cît știu. I-am văzut, între două misiuni acest echipaj se refuză plăcerilor uzuale: soame, poker, pietre, taifas, Ei rîmîn la 56 unde Andu Păun se ocupă de aparatura de bord, de pompele electrice, de compensatoare, făcînd ordine, curățîndu-și masca de oxigen, în vreme ce radiotelegrafistul, sergentul major Teodor Olah, își controlează aparatura de radio-navigație, sergentul Vasile Popescu, în viața cea de toate zilele învățător din Brăila, și sergentul Vasile Breahnă — mitraliori — își ung și își aranjează armele, verifică modul de încărcare al benzilor de mitralieră cu cartușe trasoare și incendiare, astfel încît cu mecanicii, servanții, armurierii și aparatistii îl pregătesc pe 56 pentru randamentul maxim... Aldea refuză locul în ter stînga ocupat de obicei de 56, preferînd extrema stîngă. Comoditate. Amintirea angajării din 30 august. După 10 minute locotenentul Andu Păun știe după relevamentele stației gonio că formația zboară la 3000' și trece peste Muntele Mare și Vlădeasa. Peste alte 15 minute recepționează în fonie glasul capului formației:

— Aldea, forțează și ține aproape. Ești prea în urmă! Intrăm la obiectiv! Înălțime: 8700!... Atenție! Vinători inamici deasupra noastră spre Cojocna! Vor să ne atace din soare! Aldea, ține aproape!... Aldea, ții ordon să ții aproape!

Pocnet și țiuturi în căști. (Parcă-i țiute lui urechile. Andu Păun a relatat totul atît de sec, încît totul a devenit de-o verosimilitate vie, tulburătoare, dincolo de cuirasa obișnuinței care aduce după sine platitudinea)... Apoi tăcere. Apoi același glas anunțînd că bombele au fost lansate pe triajul Apahida, ordonînd formației să intre în viraj picat pentru a ieși din barajul de artilerie și a scăpa de vînători... Sint tentat să mă extrapolez lenei ăștiei și desfătului ăștiei, comodității mele de Herodot întins leneș pe husă, pătruns pînă-n măruntaie de soare și să mă lipesc de Aldea, să-l dublez pe Aldea la manșă cu toate că nici acum nu-l înțeleg. Ba mai mult: îl detest... Picaj pentru a ajunge de la 8700 la rasul pădurilor și al creștelor. Și mereu chemarea:

— Aldea, ține aproape!... chemare aproape disperată care percută nervii celor de la stația radio, echipajul permanent al lui 56. Și de unde presimțirea lui Tîrîlă care scheună la picicarele lui Andu, privindu-l cu ochi înțelepți și știutori. Secunde-veșnicii. Apoi glasul sfîrșit al lui Aldea:

— Lovit în motorul drept! Arde! Telegrafistul și mitraliorul morți! Golesc benzina din planul drept! Sting incendiu! Am trecut de Turda! Zbor spre Alba Iulia!

Andu mi-a povestit că în clipa aceea a simțit în nări mirosul de ulei ars și emailită calcinată. Că a auzit șuierul aerului prin găurile din fuselaj făcute de rafalele vînătorilor. Că i-a văzut pe mitralior și radio-telegrafist împușcați de aceiași vînători, zăcînd în chingi — așa cum eu insumi am văzut, așa cum eu insumi am trăit tragedia lui 56 pentru că, iată și acum sint în carlinga lui Aldea. Avionul 56 — transformat într-un sicriu zburlător, năclăit de singe... Dintr-odată, vîietul motoarelor. (Noi abia aterizaserăm dintr-o însoțire a asaltului care-a atacat coloane inamice pe comunicația Turda — Cluj). Trece peste aerodrom cele patru *Heinkel*e, făcîndu-l să intre în rezonanță. Echipajul lui Andu urmărește aterizarea. (Noi tragem avioanele în linie.)

De ce nu vine 56?

56 vine.

Zboară exact la verticala aerodromului cu elicea dreaptă pusă în drapel, cu trenul scos. Din motorul drept iese un fuio străveziu de fum.

56 trece spre vest fără să schițeze virajul care să-l aducă la aterizare. Virajul salvator. (Atunci am fugit la stație, totul mi s-a părut neverosimil, de necrezut). Ca și cînd pilotul lui ar fi orb și surd și mut, ori ar fi grav rănit și ar pilota în agonie, ori într-o stare de prostrăție totală.

Și finalul

De necrezut.

Vînătoria inamică nu-și părăsește prada. Ocolind aerodromul, vînătorii împuscă mortal observatorul și al doilea mitralior, singurii apărători ai epavei zburlătoare. Aldea sare cu parașuta. A doua oară în două săptămîni, părăsînd echipajul.

56 face explozie lîngă Simeria.

Andu Păun l-a luat pe Tîrîlă în brațe.

Mă întreb în ce zone imponderabile s-a consumat drama, zone ale unor mecanisme interioare iesite de sub incidența regulamentelor. Poate existînd de cînd lumea în aventura condiției umane pusă în ecuație cu războiul. Și Tîrîlă? Pentru că, de fapt, eroul este Tîrîlă. Foxterierul. Cum a presimțit drama? Ce, dincolo de condiția lui de cîine, l-a determi-

Radu THEODORU

Bătălia

nat la toată manevra de a împiedica echipajul lui să urce la bord? Sau mai concret, ce necunoscute alcătuiesc tocmai condiția lui de cîine în legătură secretă cu viitorul? Uite că n-am nici o indemnare, n-am nici o disponibilitate în acest sens, cu toate că nu-mi este indiferentă parapsihologia. Nu poți fi pilot de vînătoare fără acest sens al parapsihologiei.

DE fapt mă obsedează Căpitanul X. Mă obsedează de cînd l-am cunoscut în interiorul acela săsesc, atît de neverosimil familial în chiar iminența frontului și a ofensivei. În mod ciudat, încă de cum l-am văzut în stralele acelea indiferente, am simțit un soc. Omul venea de undeva din niște amintiri obscure. Dintr-o altă identitate a mea, sau dintr-o identitate posibilă. Nu știu. Dintr-o zonă amorfă, încă nediferențiată, a propriei mele experiențe de viață sau dintr-o experiență previzibilă, o experiență pe care-mi dau seama că aș putea-o trăi în viitor. Mereu am senzația duplicității mele. Mai corect, a multiformității mele. Sint eu, dar sint și Andu Păun, sint și Căpitanul X și Mefisto și nu se știe ce elev caporal de la Păuliș și Sergentul acela și Caporalul, bărbății fără identitate, însoțitorii lui X, cînd zbor deasupra coloanelor noastre de infanterie sau artilerie sint deopotrivă infanterist și tunar și cavalierist. O sete cumplită de identificare cu totul. Adică o imposibilitate. Gata cu „Caietele lui Herodot”. Aud avioanele. Se-ntorc. Și nea Bujie vîd că închide capota motorului. Trece în carlingă să încerce motorul. Oricum, mai am patru zile pînă la misiunea ordonată de Mefisto. A început să mă pasioneze. Probabil am să-l iau pe X cu Sergentul lui, cu Caporalul lui, cu încă cîeva din cei ai tainei — ce nervi, ce nebulie, să lucrezi în spațiile inamicului — deci să-i ieu de acolo de unde și-au executat misiunea și să-i duc mai adînc în dispozitivul inamic, chestia are culoare, iese din rutină, dar X? Dar Iza? Dar *Arieșul*? Nopti întregi am încercat să găsesc figuri umane celor două nume conspirative. N-am reușit. Probabil, al patrulea pasager va fi *Arieșul*. Oricum, geograficește, *Arieșul* este mai aproape de zona în care operează X, decît *Iza*. Important este că aceștia toți există încă, dacă Mefisto face apel la mine. Dar vor mai exista încă peste alte patru zile? Cine i-o garantează lui Mefisto? A acționat X în comando? Numai cînd scriu acest cuvînt „comando”, mă invadează o mie de mii de sugestii. Am reținut exact: „Va trebui să sustragi de la presiune pe cei de pe lista A”. Am oarecare experiență în domeniu. Ce-am făcut eu la B. Cu sergentul. Și cu ceilalți. Dar sergentul meu avea nume. Și eu aveam identitate exactă. Și mi-am păstrat identitatea. Dar X? Generalul l-a somat să evite presiunea gratuită. Pe X... Dar eu? Ce-am făcut eu la B? Nu cumva îi port pe conștiință pe cei executați de Pill? Scriu lucrul acesta care este cutremurător și nu mă încercă nici măcar o undă de emoție. Războiul. M-a tocit războiul. M-a ucis războiul. Interior, pe dinăuntru, sint iască...

...Turda.

IARĂȘI Turda ca un moment tragic. Turda burdușită cu baterii anti-aeriene, mai ales *flack*-uri cu tragere rapidă. Băieții de la asalt intră la firul ierbii. Aruncă bombele armate cu întîrziere. Vede bombe din loja lui blindată, le vede căzînd peste unitățile de husari. Explozii! Jerbe de explozii, cai luînd-o razna, *Henschel*-ul căpitanului Vlăsceanu degajază, azi dimineață, după pregătirea misiunii, vorbește cu Jean Marinescu, abia-l cususeră doctorii. Jean Marinescu de la asalt, care să fie Jean Marinescu, dom'le alci se-ntîmplă ceva, probabil a început **OFENSIVA**. Marea ofensivă preconizată de Mefisto. Ofensiva care să dezrobească Ardealul. Gîndul-cuvînt, gîndurile-cuvînte au o rezonanță ciudată în carlingă, nu le aude în avioane, le aude în carlinga inundată de soare, de o albăstrime străvezie, glacială ca și cînd cerul i-ar fi tăiat carlinga și s-ar fi instalat acolo, tot cerul Transilvaniei, vede Apusenii, nu-i vede sub numirea lor generică, distinge clar cocoșele blinde ale munților Trascăului, distinge Gilăul spre nord-vest și Muntele Mare cu Belioara și Băisoara, virfurii domoale, vede licărul apelor, asta trebuie să fie

Îlăsdatele, asta Tara, Cheile Turzii, viraj înclinat, iarăși gîndurile-cuvînte: Marea ofensivă! Prea multă aviație la Turda, tot Corpul Aerian la Turda, de pe valea Mureșului, de la Aiud vede urcînd *Stukas*-urile — *Ju 87 Stuka (Sturzkampfflugzeug)* adevărat, dar sub comanda căpitanului Petre Agheici, soarele se face tîndări în cuculele lor cosate.

— Băi Herodot! ne mai ții mult în viraj?

— V-ați plictisit, bebeluși?

Cineva i-a dereglat recepția, îl aude pe Strateg cu intreruperi și cu un fel de tremolo. Zeci de mii de trasoare se încrucisează sub ei. Îi caută pe cei de la asalt care degajează și tabără cu armamentul de bord pe bateriile de *flakuri*. Unde naiba este turla aceea de biserică în care este instalat observatorul bateriilor grele nemțești, vede Turda, vede bisericile, vede *Arieșul* strălucindu-și solzii, aici sus este o pace serenă, aproape că nu aude zgomotul motorului, cerul albăstru este de vină, cerul face să nu se audă zgomotul motorului, Observatorul, i-a spus locotenentul Jipa Ionescu (ce prenume, Jipa și-a adus soția la Balmir de curînd) că de acolo, din turla bisericii, i-a și arătat turla, nu turla, un cerc roșu pe planul orașului, de acolo un artilerist neamț „aș, măi băiatule”, pune proiectilele cu mina. Pe bazele de plecare la atac, pe tancurile rusești, pe infanteria noastră, pe aruncătoare, pînă și pe cuiburile de mitralieră. „Praf îl fac”, a spus Jipa Ionescu. Care avion este al lui Jipa? Picajul ia înălțime. Se vede după direle de fum că băieții forțează motoarele.

Drace!

Băieții de la asalt iau la scîrmănat fiecare baterie în parte. Este absurd să stea la înălțime, să se tot rotească ca o cloșcă peste spațiul în care cei de la asalt fac ravagii, desigur Stăpînul îl ține aici să-l aibă împotriva vînătorii inamice, sau poate numai pînă cînd se angajează *Stukas*-urile în picaj. Mai sint cinci zile pînă la data fixată de Mefisto. Redresează din viraj să privească spre Luduș. Uite că virajul asta o să-l facă pe dreapta, spre Cîmpia Turzii, dincolo de care i se pare că trage artileria și de o parte și de alta a Mureșului care se vede strălucind în zarea împelcătă. Acolo, în spațiul acela incert, cețos, impiclit, trebuie să fie X.

— Vornicu!

— Ordin!

— Ataci la sol după picaj!

— Victor!

— Rămîn la plafon!

— Victor!

...Adjutantul Jean Marinescu zboară razant. Își dă seama că în sectorul de front ocupat de nemții fiecare cuib de mitralieră este camuflat sub foile de cort și că motocicliștii și-au acoperit motocicletele cu ataș și mitraliera de pe ataș cu pelerinele lor lungi de camuflaj tip *Afrika Korps*. Trage cu tunul și mitralierele. Un pistolar neamț sare dintr-o groapă. Retina adjutantului reține clipa. Microscunda în care pistolarul îl ocheste cu pistolul mitralieră. Vede gaura rotundă, neagră a țevii pistolului mitralieră. Picaj ușor. Foc cu tot armamentul de bord. Necugetatul se pulverizează. În dreapta lui ia foc avionul sublocotenentului Vasile Năsturaș. Pilotul încearcă o aterizare pe burtă în liniile inamice. Explozie. Cumplită... O aripă cu motorul arzînd țîșnește spre cer. Carlinga se dezintegrează. Jean Marinescu degajează.

...Glasul lui Șurub:

— Atenție la picaj!

— Victor, răspunde, laringofonul îl strînge, ce dracu, parcă nu este casca lui, iar i-a luat casca microcefalul de Șurub și casca îl strînge! Urmărește escadrila căpitanului Agheici care face un viraj larg spre Cîmpia Turzii să ia soarele în spate, adică să pice din soare și probabil să-și recunoască obiectivele. Căpitanul Mitică Pretor de la asalt i-a explicat cum vine chestiunea cu bombele cu explozie instantanee și cu bombele pasive, cu focos electric care declanșează explozia după 14 secunde, încă nu i s-a șters de pe parbriz imaginea batalionului unguresc pe care a picat el pe drumul Feleacului, a picat din soare, l-au confundat cu *Ghe*-urile nemțești de la Someșeni, soarele zef al zefilor care-a împodobit culul lui Zamolxis.

Gata!

Căpitanul Agheici execută o răsturnare lentă.

Toate avioanele *Stuka* execută răsturnare

pentru Turda

narea, acest balet aerian de-o acuratețe perfectă văzut de deasupra lor, cind le arată pantalonii trenului de aterizare și burțile albastrii sub care sînt prinse bombe și planurile frînte sub care sînt prinse celelalte două bombe, i se usucă gura, asudă din belsug, de jos urcă spre el mii de traiectorii luminiscente.

— Treceți în fir indian, ordonă.
Vede cu coada ochiului patrula Stăpînului încrucișînd pe celule, deasupra lui. Face o ranversare scurtă.

Pică !
Acul vitezometrului începe să urce. Închide radiatoarele.

Pică !
Avioanele picajului se-nfundă într-o plasă verticală de traiectorii multicolore. Dintr-odată apar 80-ciurile. De unde dracului au apărut 80-ciurile pe care le știa la Medias ? Sînt acolo, jos, atacă la sol, sînt acolo Secicar, Hristos cum îi spun ei, Lulu Ionescu, maestrul de ceremonii al optzeciștilor, pe care Tânase Cărăbuș și-l luase drept fin cînd Lulu îl invitase să dea un spectacol la Grup, spectacol în hangarul transformat în sală de teatru unde-au venit toate vedetele estradei bucureștene, dracii ăștia cu locotenentul Gheorghe Butnariu și căpitanul Ene Țîsnesc acum în fir indian într-un carusel pe verticală.

În mod sigur a început MAREA OFENSIVĂ !

Secunde, aiurea, microsecunde se dilată dureros.

Acul vitezometrului urcă spre 300.
Redresează. Încă nu și-a găsit obiectivul. Botul avionului glisează peste acoperișurile de ardezie și țiglă. Curți interioare. Pătrate. În curți, tancuri. Un pluton unguresc, uniforme verzui, se aruncă pe burtă într-o stradă numai ruine. Turla. Jetul de flăcări. Vede cum se crapă turla. O crăpătură care se lărgeste, zigzagînd pe verticală. Prin crăpătură Țîsnesc flăcări violet. Turla se năruiește. „Observatorul” își spune, și atunci vede avionul, vede Stuka-ul angajat în picaj sub verticală. Urlă în laringofon : „redreseazăă !” Avionul percutează pămîntul lângă Arieș.

Explozie. Flăcări.

— Vornicu, angajează bateriile vest pod.
— Victor !

Unde dracului este acest „vest pod”. Și unde podul ?

— Lovit, strigă cineva în căști.
— Zbăcăra spre liniile noastre.

Vede un 80 cu flămă în clipa cînd trece peste pod, fără s-o fi vrut. Vede parașuta. Vîntul o poartă spre periferia orașului. Pică pe baterie. Aduce colimatorul pe tunul dinspre Arieș. Rafală. În aceeași clipă, lovitura. Surdă. Brutală. În motor. Șocul care-l proiectează din chingi. Hîrîitul asurzitor al pistoanelor măcinînd bucăți de chiulasă. Altimetrul ? 1000 ! Cînd naiba a ajuns la 1000 ?

Perfect !
Chingile, mîncîrul de largare a cupolei, ce roșu este minerul, izbește mînașă pe piciorul, curentul suierător de aer care-l smulge din scaun, care-l proiectează spre pămîntul care se învîrte amețitor, cînd venîndu-i în cap, cînd alunecîndu-l pe sub burtă, trasoarele venînd drept spre irisul lui, minerul de comandă al parașutei, ceva uriaș trece fulgerător pe lângă el într-un valier asurzitor, „Șurub” își spune și trage de mîner cu toată puterea. Fîșiitul parașutei pilot.

Apoi aerul umflînd cupola parașutei, smucitură care-i despică umerii, voalura albă plutînd ca o meduză în cerul albastru, apoi groaza.

Paralizantă.
O diră luminoasă biciuie aerul pe sub tălpile lui. Pămîntul s-a fixat normal, sub tălpi. Trag în parașută, imbecilii... Rinjește cu gura pînă la prechi. Trei siluete subțiri gri-albastrii, trei păștrăvi uriași trec mugînd în dreapta, înfigîndu-și rafalele în scuturile bateriilor a.c. În pozițiile de infanterie... Explozie puternică. S-a dus „5 roșu”. Apoi, într-o imagine globală orașul cu acoperișurile de ardezie și țigle legănîndu-se în stînga lui, vîntul împingîndu-l ușor pe Cheile Turzii, șirul lung de trasoare urmărînd patrula care degajează peste panglica strălucitoare a Arieșului o autoșeniletă mișcîndu-se într-un nor de praf pe direcția în care-l poartă vîntul, un tout-terrain nemțesc pe aceeași direcție, sub el, mascate în viroage adînci, trei Henschel-uri, probabil mașinile bateriilor de flak, cîțiva soldați germani fugînd cu armele în cum-

pănire spre locul unde va ateriza în câteva secunde și disperarea. Îi vine să-și tragă un glonț în timplă. „Calm” își spune și se gîndește brusc, o fulgerare, la Căpitanul X... Își trage tocul pistolului pe sold. Se pregătește de aterizare.

Pripor însoțit.
Un gard viu.
O livadă tinărară.
Vîntul cade brusc.
Lovitura în piciorul stîng. Zeci de ghia-re îi sfîșie carnea. Voalura îi cade flască în cap. Bușitură pe spate. Amețală. Nu se poate spune că este un maestru în materie de aterizare cu parașuta. Duduit puternic de motor, scrișnetul șenilelor, se descurcă greu din voalură, din suspante, vrea să-și tragă pistolul din toc, șenileta trece prin gardul viu care-i smulsese carnea de pe pulpă și trei soldați unguri îi sar în cîrcă, îl izbesc cu patul puștilor, cu virful bocancilor în fluierul picioarelor ; iar unul scund, cu mustața prelînsă la colțul buzelor, încearcă să-l izbească în testicole.

Se aude un ordin.

Durerea îl chinăcește în el însuși.

Copleșit de lovituri, umilit (fulgerător se vede în carlingă, în văzduhul strălîmpede) este suit în autoșenileta care demarează brusc. Are vreme să vadă mașina de comandament germană virînd pe urmele autoșeniletei. Deasupra, trei avioane cu cocarda tricoloră trec mugînd spre liniile românești...

SUBLOCOTENENTUL aviator Radu Vornicu se deconectează de la ritmul insuportabil al senzațiilor care l-au aglomerat pînă la explozie. Își spune că i-a rămas un singur lucru esențial de apărut acum, cînd totul este pierdut în mod absurd și idiot, mustăciosul așezat pe blindaj îl înțeapă cu virful baionetei în git, strigă ceva, probabil îl injură, știe exact, cu o luciditate perfectă că totul este pierdut, fețele soldaților sînt sălbătice, își spune că va trebui să-și apere demnitatea, onoarea de ofițer, nu poate răspunde brutelor sadice cu lovituri dar își poate ucide în el gemetele și memoria. Mai ales memoria.

Îl înbrîncește într-un beci dărîmat de proiectile. Deasupra, cerul, zidurile macerate de explozii. Cîteva aparate telefonice. Un post de radio F.G.16. Un bărbat înalt, foarte slab, cu mustața coadă de rîndunică, ochi verzi, buze cîrnoase, roșii, într-o uniformă elegantă, pătată de moloș. Rezemat de zid, Secicar. Plin de singe. Mîna dreaptă inertă. Mineca combinezonului de zbor sfîșiată. Singe cleios curgîndu-l peste palma atîrnîndu-i flasc. Piciorul stîng răsucit neverosimil, cu laba întoarsă spre înafară, obrazul stropit cu ulei, combinezonul ars la genunchi și la piept, ochiul drept tumefiat. Îl recunoaște. Zîmbește. Zîmbetul lui Secicar venit din moarte îl sfîșie. Dintr-un salt este lângă Secicar.

— Hristoase, îi șoptește.

Omul acela zdrențuit îi caută umărul. Spune clar :

— Taci !

O lovitură surdă în timplă. Amețește. Nu se poate !... Nu acum !... Peste cinci zile... Mefisto... Este smucit brutal. Lovit peste obraz. Își revine. Doi soldați îi țin miinile răsucite la spate. Ofițerul cu mustață coadă de rîndunică îi spune lui Secicar în franceză :

— Sînt căpitanul-conte Ianos Czillej de Kaposvár... Pricepi ?

— Perfect, răspunde clar Secicar și-l vede căutînd cu umărul sprijinul zidului.

— Și dumneata ?

— Te somez, în numele onoarei de ofițer, să-l expediezi pe camaradul meu la o ambulanță.

— Te grăbești, domnul meu.

— Este inadmisibil ca prizonierii să fie tratați în afara legilor internaționale.

— Sînteți naiv, zîmbește căpitanul-conte. Se întoarce spre Secicar.

— Ești ofițer ?

— Sublocotenent.

— Atunci îmi datorezi respect.

— Exact atît cu cît respect mă tratezi dumneata.

— Încețază barbaria strigă Vornicu. Suferința lui Secicar, felul în care pierde singe, perversitatea interogatoriului îl turbează, ca și neputința. Ca și această schimbare radicală a condiției lui atotputernice din văzduh, stăpîn absolut pe un tun și două mitraliere grele purtate cu 600 pe oră acolo unde a vrut-o. Neputința îl turbează, condiția asta mizeră de prizonier necinarmat la cheemul primei brute lipsită nu de omenie, s-ar putea să nu-i cîră omenie adversarului pe care l-ai tocat în rafale, dar demnitate și onoare militară...

Un semn cu mînușa de căprioară. Unul din soldați îl izbește peste gură cu dosul pumnului. Vorpicul simte cum îi rupe buzele.

— Ne obligați, răspunde ironic Secicar. Dumnezeuule, să nu se piardă Secicar. Nu l-a cunoscut niciodată pe Secicar. Hristoase, așa zdrențuit cum ești, sfîrtecat, insingurat și livid, Hristoase, de unde mai poți, Hristoase ?... Simte gustul propriului lui singe. A cita oară ?...
— Ce unitate ?

— Ce unități sînt dispuse la Turda și unde au rezervele ?

Tăcere. Secicar caută mereu zidul beciului cu umerii. Îl vede trăgîndu-și piciorul rupt cu un efort care-i schimonosește trăsăturile, îi vede mîna teafără strîngîndu-se convulsiv și expresia de suferință tragică pe care Hristos nu și-o poate disimula și resemnarea cumplită din priviri, ca și cînd de pe acum Hristos vede altceva, nebuloș și tainic, o privire încrețosată, eliberată parcă, o privire care aparține unuia alt Secicar necunoscut chiar lui însuși, așa este, Hristoase, iată războiul. Ora de educație militară, onoarea, legile ei și legile internaționale cu privire la prizonierii de război, acordurile de la Geneva și Haga, patetism, oratorie și-aici domnul căpitan-conte, palma mirosînd a urină a cuiva venit din spate acoperîndu-i gura și privirea de dincolo, privirea lui Hristos anticipînd, ori venînd din moarte... De fapt aici este cu totul altceva.

— Ai văzut din aer dispozitivul românesc și rusesc. Unde sînt blindatele rusești ? Vino aici, la hartă !

Ordonă ceva în ungurește. Dintr-o hribă pe care abia acum o vede, iese un tip athletic, mustăcios, cu obraz de apoplectic. Îi trage două palme lui Secicar. Fulgerător, cu mîna teafără, Secicar replică printr-o directă. Mustăciosul își pierde echilibrul.

Ecoul internațional al revoluției române din

■ Intrarea României în războiul antifascist, alături de Uniunea Sovietică și celelalte țări ale coaliției antihitleriste, a avut un puternic ecou internațional și a fost salutăată ca un eveniment de importanță deosebită pentru desfășurarea victorioasă a luptei pentru zdrobirea fascismului. Presa din vremea aceea aprecia că acțiunile României au dus la prăbușirea întregului front hitlerist din Balcani și la scurtarea cu 6 luni a războiului, subliniind că alăturarea României coaliției antihitleriste a avut loc în condițiile cind încă nu se precizase soarta războiului, cind nu apărea clară victoria asupra Germaniei fasciste.

NICOLAE CEAUȘESCU

ANUL acesta, marea sărbătoare națională a României socialiste are loc în ambianța generată în întreaga societate românească de pregătirile pentru cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, eveniment care se prefigurează de pe acum a avea o dimensiune istorică pentru întregul partid și pentru întreaga noastră națiune în mersul lor ferm înainte pe calea socialistă de dezvoltare, opțiune fundamentală la care actul istoric de la 23 August 1944 a avut un rol decisiv.

După scurgerea a patru decenii și jumătate, valoarea istorică a actului de la 23 August 1944 se relevă într-o măsură impresionantă atît în planul istoriei naționale, cit și al celei universale. Devenirea contemporană a României își are punctul de pornire în revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antimperialistă; ea demonstrează elocvent amploarea transformărilor revoluționare, măreția operei de realizare a unei noi societăți, socialiste, cărora Epoca Nicolae Ceaușescu le-a asigurat cea mai dinamică și rodnică etapă de afirmare din întreaga noastră istorie. Confirmînd opțiunile istorice ale poporului român de acum 45 de ani, dezvoltarea impetuoasă a României de azi, stat socialist, unitar, suveran, liber, independent, probează capacitatea de creație a națiunii noastre, demonstrează, prin întreaga prezență activă a României în viața internațională, prin personalitatea de imensă autoritate pe plan mondial a președintelui Nicolae Ceaușescu, că țara noastră este asociată indisolubil marilor principii — respectul independenței și suveranității naționale, deplina egalitate în drepturi între toate statele mari, mijlocii sau mici, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc — ca și marilor cauze ale omenirii contemporane — apărarea păcii, dezarmarea, securitatea, cooperarea, abolirea politicii de forță și dictat, democratizarea relațiilor dintre state, asigurarea dreptului sacru al fiecărui popor la dezvoltare independentă, o nouă ordine economică și politică, progresul economic, social, cultural al tuturor națiunilor.

23 August 1944 are, totodată, în istoria universală rezonanța marilor evenimente, jucînd un rol excepțional de important în înfringerea Germaniei naziste, în cucerirea victoriei popoarelor împotriva dușmanului principal al civilizației, hitlerismul. În scurtarea războiului din Europa cu aproximativ 200 de zile.

Sînt toate acestea motivații temeinice pentru ca astăzi, la 45 de ani de la epocalul moment al lui 23 August 1944, să găsim în imensa istoriografie a celei de a doua conflagrații mondiale un întreg și dens capitol consacrat semnificației faptei României, faptă prin care poporul nostru și-a marcat încă o dată și cu vigoare rolul în istoria europeană și universală. Sefi de stat ai puterilor coaliției antihitleriste, personalități politice și militare, serviciile speciale, presa și radioul din întreaga lume furnizează principalele surse analizelor istorice operate de numeroși istorici români și străini. Dar pe parcursul deceniilor, numeroase alte documente — inclusiv din tabăra Germaniei naziste — au lăsat la iveală din safeurile arhivelor militare și civile, pentru a pune în lumină unul dintre momentele cruciale din acest veac atît de zbuciumat, în care românii și-au făcut cunoscută și recunoscută contribuția la patrimoniul civilizației mondiale cu o imensă jertfă de sînge și cu un recunoscut efort uman și material.

Este deosebit de pregnantă aprecierea formulată de președintele Nicolae Ceaușescu privitor la însemnătatea internațională a actului de la 23 August 1944, prin care „România a adus o însemnată contribuție la prăbușirea frontului hitlerist în Balcani, la dezvoltarea ofensivei armatelor eliberatoare spre Europa centrală, la grăbirea înfringerii depline a Germaniei hitleriste. Viteja armatei române în marile înclătări cu mașina de război germană, contribuția României la războiul antihitlerist s-au bucurat de o caldă și binemeritată apreciere din partea întregii opinii publice internaționale. Este cunoscută aprecierea făcută în acea perioadă că, prin forțele armate și potențialul cu care a participat la lupta împotriva Germaniei, România a ocupat locul al patrulea, după primele țări ale coaliției antihitleriste”.

Successul strategiei și tacticilor politice prin care Partidul Comunist Român a

inițiat, pregătît și condus revoluția din August, capacitatea sa evidențiată atît în mobilizarea maselor populare, inclusiv a armatei, în jurul obiectivelor revoluționare și insurecționale, cit și în realizarea celei mai vaste coaliții de forțe politice din istoria țării care a stat la baza consensului național în scopul înlăturării regimului antonescian, al lichidării dominației hitleriste, al redobîndirii independenței și suveranității naționale, al alăturării țării la coaliția Națiunilor Unite, au făcut posibilă declanșarea asaltului decisiv într-un moment în care s-au luat în considerare ansamblul condițiilor istorice interne și internaționale și în care nimeni dintre adversari nu se aștepta, surpriza fiind totală și pentru coaliția Națiunilor Unite.

Adevărul istoric despre marea epopee revoluționară de acum 45 de ani este puternic reliefat în cuvintele președintelui Nicolae Ceaușescu, care arată că 23 August 1944 „a fost rezultatul voinței întregului nostru popor, al acțiunii revoluționare a eroicei noastre clase muncitoare, a maselor largi populare, al unirii într-un front larg a tuturor forțelor antifasciste, democratice, patriotice”. Partidul Comunist Român — dînd dovadă de o înaltă responsabilitate revoluționară — a fost organizatorul luptei pentru libertate și independența patriei, pentru participarea poporului român la zdrobirea Germaniei naziste și transformarea revoluționară a societății românești.

SURSELE vremii oferă un tablou atotcuprinzător asupra impactului extrem de puternic al evenimentelor din România pentru mersul celui de al doilea război mondial în favoarea coaliției antihitleriste. Practic, agențiile de presă și posturile de radio au comentat acțiunea României și repercusiunile ei, chiar începînd din noaptea de 23 spre 24 august 1944, după cum a făcut-o de a doua zi presa din diferite țări europene și extraeuropene.

Cititorului din 1989 îi apare extrem de revelator că multe puncte de vedere exprimate atunci în mass-media sau într-o serie de documente militare, politice, diplomatice din străinătate sesizau esența fenomenului, pe care ulterior analiștii îl vor denumi „lovitura de trăznet” sau „surpriza mondială”, prin care „România a uluit întreaga lume la 23 August”. Înainte de a trece în revistă o colecție de aprecieri din presa mondială din săptămîna 24—31 august 1944 să reținem că serviciile speciale ale celui de al III-lea Reich și ale Marii Britanii intuiau în perioada premergătoare revoluției rolul comunistilor în conducerea mișcării de rezistență antifascistă din România. Rapoarte parvenite în 1944 guvernelor Marii Britanii și S.U.A. indicau: „comuniștii cîștigă în putere dinspre stînga” (ministru Suediei la București), „partidul comunist există și se afirmă că el ar fi singurul în măsură să culeagă ce va fi după Antonescu” (ministru Italiei la București, Bova Scoppa), „propaganda comunistă la amploare, Ziarul «România liberă», publicat clandestin, are o largă difuzare” (serviciile secrete britanice), „Comuniștii tipăreau un ziar cunoscut ca «Scinteia» și ulterior ca «România liberă». Acesta din urmă este răspîndit printr-o organizație subterană și scoasă într-o tipografie secretă, fără ca autoritățile să o descopere” (Special Operations Executive). La rîndul lor, serviciile secrete naziste se arătau alarmate serios de rolul conducător al partidului comunist în mișcarea de rezistență din România. (De altfel, numeroase documente germane din iulie-august 1944 indică o creștere vertiginoasă a semnalărilor despre intensificarea stărilor de spirit antihitleriste din România). Iată o caracterizare din 5 august 1944 a Oficiului Central pentru Siguranța Reichului: „Evoluția politică internă din ultimele patru săptămîni arată clar o deplasare spre stînga a ansamblului opoziției” și odată cu aceasta „preluarea conducerii acestei opoziții de către partidul comunist. Conducerea partidului comunist ilegal din România se străduiește să acapareze conducerea în lupta împotriva guvernării marelui. Diversele dezbateri care au avut loc în ultimul timp între conducerea comunistă ilegală și cercurile opoziționiste burgheze au dus, se pare, la un acord.

După cit se pare, se încearcă, sub conducere comunistă, să se creeze în România un fel de guvern de front popular,

care să se întindă pînă la cercurile național-tărăniste. Scopul principal al acestui așa-numit guvern de front popular trebuie să fie acela de a se ajunge la discuții cu Uniunea Sovietică, spre a se obține pe această cale din partea Uniunii Sovietice condiții de armistițiu favorabile și, totodată, să creeze chiar în rîndul poporului român atmosfera și opinia că Uniunea Sovietică este garantul independenței României”.

REFERINDU-NE la posturile de radio, agențiile de presă și la ziarele și revistele de peste hotare, din cercetările publicate pînă acum rezultă că evenimentele cruciale petrecute în România în august 1944 au fost prezentate și comentate în Anglia, Argentina, Brazilia, Bulgaria, Cehoslovacia, China, Elveția, Finlanda, Franța, Grecia, India, Italia, Iugoslavia, Polonia, Portugalia, Spania, S.U.A., Suedia, Turcia, Ungaria, U.R.S.S., Vatican, etc., etc.

Primele informații peste hotare despre evenimentele din România le-au transmis posturile de radio și agenția de presă britanică, apoi cele americane, sovietice și din alte țări. Aproximativ concomitent, autoritățile politice și militare germane s-au aflat și ele sub „bombardamentul” vestilor din „miercurea neagră” pentru hitleriști, cum avea să o boteze chiar comandantul grupului de armate „Ucraina de Sud”, generalul Hans Friessner, care-și avea instalat Cartierul general la Slănicul Moldovei.

Iată un comentariu al postului de radio Londra din 24 august, orele 5,15: „România a trecut acum în rîndul Națiunilor Unite care luptă azi pentru civilizație și împotriva stăpînirii Europei de către germani. Fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfîrșitul războiului. Situația Germaniei în Balcani se apropie de o catastrofă îngrozitoare care va depăși proporțiile aceleia provocate germanilor în puntea de la Falaise. Armatele române și sovietice își vor crea acum drum spre Budapesta și vor face legătura cu forțele marelui Tito”.

Nebunia lui Hitler și a bandei lui va duce Germania la o distrugere națională dacă germanii nu vor pune capăt unui război de pe acum pierdut. România își va arăta acum voința ei pentru o viață nouă, liberă și fericită. Prăbușirea hitleriștilor se apropie cu pași repezi, iar zilele nemților din Balcani pot fi numărate pe degete”.

La orele 7 în dimineața de 24 august tot B.B.C.-ul transmitea pentru populația Germaniei: „Prin ieșirea din război a României, flancurile celor două armate germane din Moldova sînt complet descoperite. Astfel, armata a 8-a germană, aflată între Siret și Prut, care pînă acum acționa împreună cu armata a 4-a română, este de așeară complet descoperită. La fel armata a 6-a germană, ceva mai la Sud, lîngă care se află armata a 3-a română”.

Cele două armate germane din Moldova au acum un efectiv de 20 divizii de infanterie și 2 de tancuri.

Prin ieșirea României din alianța cu Germania, nemții pierd toate resursele lor petrolifere din regiunea Ploiești. Gestul României va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda și Ungaria”.

Dintre numeroasele documente germane, reacția furibundă a căpeteniilor hitleriste poate fi judecată după consemnările din Jurnalul de război al grupului de armate „Ucraina de Sud”:

„Atacul asupra Bucureștiului ordonat de Führer nu a avut succes. El s-a lovit de o puternică rezistență organizată și nu a ajuns decît pînă la intrările din partea de nord și de vest ale orașului. În teritoriile românești din spatele frontului, unitățile și serviciile de aprovizionare germane au fost somate de către trupele române, în formă ultimativă, să părăsească orașele.

În cursul dimineții Luftwaffe a fost angajată în principal împotriva coloanelor inamice și a pichetelor mobile de cap de bază de tancuri în sectoarele Comrat, Huși, Vaslui, Bîrlad și Bacău, iar după-amiază împotriva ministerelor și a palatului regal din București (...)

Luptele de pe front sînt astăzi puse în umbră de evenimentele din România.

La ora 00.00, șeful Direcției Operații îi comunică telefonic ofiterului 1 din Statul major ordinul Führerului (confirmat ulterior prin telegramă) de a suprima puciul, a-l captura pe rege și camarila de palat și a constitui un nou guvern condus de un general filogerman, în cazul că mareșalul Antonescu nu ar fi disponibil. Comandantul superior îl însărcinează cu îndeplinirea ordinului Führerului pe comandantul Luftwaffei germane din România, generalul de aviație Gerstenberg. La ora 1.05 șeful Statului major comunică telefonic această însărcinare șefului Statului Major al Comandamentului Luftwaffei germane din România și cu acest prilej, află că generalul de aviație Gerstenberg se află împreună cu ministrul plenipotențiar german și cu generalul de corp de armată Hansen la Legația germană, blocată de tancurile românești. Apoi, la ora 1.55, se emite o telegramă în care se arată că, în cazul în care generalul de aviație Gerstenberg nu își va redobîndi libertatea de mișcare, acțiunea să fie condusă de Brigadenführerul SS Hofmeier. La ora 3.00 acesta raportează telefonic,

de la tabăra din pădurea de lîngă București, șeful Statului major, că el este gata, că în circa o oră și jumătate vor ajunge (acolo) capetele de coloană ale grupului de luptă care vine din zona Ploiești și astfel va putea începe acțiunea.

La ora 3.05 telefonează șeful Statului major al Misiunii militare germane pentru armata de uscat și face cunoscut că generalul de corp de armată Hansen se află la noul ministru de război român Racoviță; românii au declarat că, dacă măsurile germane nu vor fi sistate, ei vor deschide ostilitățile. Șeful Statului major răspunde că măsurile se bazează pe ordinul Führerului (și) sînt aduse la îndeplinire de Brigadenführerul SS Hofmeier; vom vedea ce se va mai întîmpla. Apoi, la ora 4.05 telefonează chiar generalul de corp de armată Hansen și vorbește mai întîi cu șeful Statului major, iar după aceea cu comandantul superior. Arată că a fost la noul guvern român; acesta s-a plîns de numeroase incidente și în special de măsurile întreprinse de germani împotriva Bucureștiului, spunîndu-i-se că, dacă aceste măsuri nu vor fi sistate în interval de o oră, armata română va îndrepta armele împotriva armatei germane; noul guvern român trebuie luat în serios; nu trebuie să ne lăsăm pradă iluziei că ar fi vorba de o cli-că restrînsă de trădători: în spatele lui se află întregul popor român și mai ales întregul corp al generalilor. Generalul de corp de armată Hansen arată în continuare că el, cit și ministrul plenipotențiar von Killinger, generalul de aviație Gerstenberg și ministrul (plenipotențiar) Clodius sînt unanimi în părerea că forțele proprii sînt cu totul insuficiente pentru luarea în stăpînire a orașului București și înlăturarea noului guvern și că este de așteptat, cu siguranță, eșuarea acțiunii. De aceea, el sfătuiește stăruitor să se renunțe la măsurile ordonate. Comandantul superior îl întreabă dacă are libertate de mișcare și, la răspunsul negativ al generalului de corp de armată Hansen — acesta aflîndu-se ca și mai înainte, în clădirea Legației germane — arată că va vorbi din nou cu Berlinul.

Acțiunea împotriva Bucureștiului, care este declanșată în jurul orei 7.30 cu cca. 6.000 soldați, eșuează. După cum comunică șeful Statului major al Flotei a 4-a aeriene într-o convorbire telefonică avută la ora 8.00 cu ofiterul 1 din Statul major, generalul de aviație Gerstenberg se izbește încă de la pornire de rezistență și — potrivit unei alte comunicări (telefonice) de la ora 8.40 a șefului Statului major al Flotei a 4-a aeriene către ofiterul 1 din Statul major — se împotmoleşte puțin timp după aceea. Generalul de aviație Gerstenberg personal raportează telefonic șefului Statului major, la ora 11.30, că rezistența este foarte dură, că nu se poate pătrunde în orașul propriu-zis și că pînă acum el a ocupat doar emițătorul de radiodifuziune. Urmează ajutor mai intensiv. Comandamentul suprem al Wehrmachtului și Direcția Operații sînt înștiințate despre situația de la București printr-o telegramă la ora 11.05, iar Direcția Operații și separat, telefonice, cu prilejul dării de seamă de la ora 17 a ofiterului 5 din Statul major. De asemenea, șeful Statului major solicită șefului Direcției Operații, într-o convorbire telefonică de la ora 10.35, iar într-o (altă) convorbire telefonică de la ora 11.50 șefului Direcției Operații a Comandamentului suprem al Wehrmachtului, să se aducă imediat la București forțe de infanterie, pe calea aerului, îndecosebi din spațiul Comandamentului superior Sud-Est. Generalului de aviație Gerstenberg i se mai aduc pe calea aerului forțe din propria zonă, anume două companii de pușcași de desant de la Focșani și o companie de la Constanța. Dar prin aceasta situația lui nu se ameliorează.

Un atac prin surprindere asupra postului de radioemisie de la Brașov, ordonat telefonic de către ofiterul 1 din Statul major, ora 16.45, comandantului rezervei Führerului staționată la Brașov, eșuează de asemenea — așa cum raportează comandantul rezervei Führerului, colonelul Stollwerk, șeful Statului major, la ora 17.50”.

„The New York Times” comentează la 25 august graba lui Hitler de a ordona trecerea României prin foc și sabie: „Reacția lui Hitler s-a călăuzit după modelul acțiunilor sale în Italia. Guvernul din București care a îndrăznit să facă pace este condamnat ca fiind «trădător» și «criminal». Trupele germane aflate în România, pînă în prezent ca «prietene» și «aliate», amenință acum să lupte împotriva trupelor române care se supun regelui.

Chiar dacă Hitler era gata să se declare total învins — un act pînă la care mai este, după cit se pare, cale lungă — o asemenea reacție era de așteptat. Controlul asupra teritoriului românesc fi este de cea mai mare importanță. De aici se aprovizionează cu petrol, cel mai indispensabil material de război. Desigur, nu există estimări precise, dar se crede că între o pătrime și o treime din petrolul german, natural și sintetic, provenea din importanțele terenuri petrolifere românești de la Ploiești. Pierderea acestei surse va fi serioasă și, probabil, chiar o lovitură paralizantă.

Istoria poate consemna, pe bună dreptate, retragerea României (din războiul

August 1944

hitlerist) ca unul dintre evenimentele decisive ale întregului război“.

La 27 august, ziarul „Pravda“ comenta la Moscova importante evenimente din România informind că : „La 25 august 1944, trimisul diplomatic român la Ankara, Crețeanu, la indicațiile noului guvern român, l-a vizitat pe ambasadorul U.R.S.S., T. Vinogradov, și i-a înmănat o notă în care guvernul român comunică guvernului sovietic că Antonescu a fost înlăturat, iar generalul Sănătescu a fost desemnat ca președinte al Consiliului de Miniștri. În notă se arată că noul guvern de uniune națională include liderii celor patru partide politice care formează Blocul Național-Democratic : Maniu, Brătianu, Lucrețiu Pătrășcanu și Titel-Petrescu. Noul guvern — se spune mai departe în notă — a hotărât să semneze fără întârziere armistițiul și să treacă, cu ajutorul tuturor forțelor țării, la lichidarea tuturor trupelor germane de pe teritoriul român“.

Într-un alt articol consacrat situației din Balcani, „Pravda“ scria : „Eșecul germanilor în România pune pentru ceilalți sateliți ai Germaniei problema continuării acestui război de jaf alături de hitleriști. Evenimentele militare se desfășoară cu o asemenea rapiditate încât nu mai este timp de a ezita și de a aștepta.“

Noul guvern român a început să-i izgonească pe germani din țara sa și a declarat război Germaniei. Numai angajându-se pe același drum, ceilalți aliați ai Germaniei vor putea evita consecințele de temut ale politicii criminale a guvernelor lor“.

Reputatul istoric britanic Robert William Seton-Watson publica în cotidianul „Manchester Guardian“ un amplu articol sub titlul **Apusul quislingilor. Prăbușirea germană în Balcani**. Încă din primele rânduri ale articolului, autorul consemnează semnificația internațională a acțiunii României : „Devenise clar că smulgea României din ghearele naziste, acțiune surprinzătoare și incununată de succes, avea să aibă repercusiuni uriașe în toată Europa de Sud-Est și că ea putea să grăbească sfârșitul războiului...“

Ocupându-se de schimbările politice petrecute în Bulgaria, sub influența evenimentelor de răscruce începute la 23 August în România, R.W. Seton-Watson sublinia că „poziția Bulgariei a devenit deodată deosebit de dificilă, iar regimul germanofil de la Sofia s-a destrămat peste noapte“.

În ziarul francez „Le Figaro“, într-un articol de la 25 august, citim : „Este prematur să evaluăm toate consecințele pe care le poate avea răsturnarea de situație produsă în România. În orice caz, este un eveniment de mare importanță care a dat una din cele mai sensibile lovituri celui de-al III-lea Reich. În primul rând, pentru că îl lipsește definitiv de ultimele resurse de petrol pe care le-ar mai fi putut extrage. În al doilea rând, pentru că ar fi imposibil ca celelalte state aliate, Ungaria și Bulgaria, să nu fie și ele antrenate în catastrofa care a și început să amenințe cel de-al III-lea Reich“.

Importanța acțiunii României nu se referea numai la petrol, ci și la alte domenii de importanță strategică. „Prin ieșirea României din război, flancurile celor două armate germane din Moldova sînt complet descoperite“, se transmitea într-o altă emisiune din 24 august a postului de radio Londra. „The New York Times“ din 25 august, referindu-se la consecințele militare pentru Germania, arăta : „România are probabil mobilizate aproximativ 20—30 de divizii ; acestea au luptat alături de germani, iar după ruperea alianței au întors armele împotriva lor“.

Și în Turcia populația era informată despre cele petrecute în România. „Pentru Germania, în această jalnică și nefericită perioadă a ei — se scrie în ziarul „Åkşam“ la 25 august —, ieșirea României din război și întoarcerea armelor constituie, neîndoind, una din cele mai dureroase lovituri. Pierderea României va fi începutul pierderii Balcanilor, va prileji desprinderea mai rapidă a Bulgariei și Ungariei“.

În Suedia, „Dagens Nyheter“, care în ediția sa din 27 august 1944 publica un amplu articol sub titlul **După România**, sublinia că „roata evenimentelor se învârtte iute în Balcani“, iar „România a declarat oficial război Germaniei“, care „amintește, în ultimul timp tot mai mult, de un fost mare boxer ce este hărțuit și gonit de pe ring de un tânăr adversar superior, și se menține doar printr-o bogată experiență. După lovitura dată de România, se pare că experiența nu mai este suficientă, deoarece (lovitura) a venit prea neașteptat și a atins Germania într-un centru vital“.

Același ziar scria : „În ceea ce privește aspectul militar al problemei, informațiile recepționate de la Berlin sînt sărace. Există desigur lupte între germani și români chiar la București, dar succesele germane lipsesc, altfel propaganda le-ar fi relevat. România a comunicat că Bucureștiul au fost total curățiti de trupe germane și în continuare situația de pe front nu este de natură a le permite (germanilor) vreă acțiune. La început Berlinul crezuse că putea conta pe loialitatea ofițerimii române față de Germania, dar, după cum se vede, noul regim are arma-ta de partea sa“. În continuare, „Dagens

Nyheter“ scria că trupele române „au îndreptat armele împotriva celor germane, ceea ce a avut drept urmare înrăutățirea situației militare germane din oră în oră“.

Extinzându-și analiza, autorul suedez consideră că „deoarece România a mers atât de departe și a declarat război Germaniei este probabil că anumite condiții puse României (la armistițiu) vor fi modificate (spre bine).“

Pe cînd pasul făcut de România a fost o surpriză mondială se pare că Bulgaria mai întârzie“.

Același „Dagens Nyheter“ scria într-un editorial, a doua zi după începutul revoluției române : „Faza ultimă și veritabilă a războiului a început. După patru zile de succese defensive germane pe frontul de est, România a găsit că a venit momentul de a trece de partea Aliaților. În felul acesta, sistemul (politico-militar german din) sud-est bazat pe vasalitate a primit o lovitură vitală, ceea ce va avea urmări decisive, atât de ordin militar cit și politic, asupra situației europene globale“.

La 25 august, ziarul „Svenska Dagbladet“, cel mai cunoscut cotidian din Stockholm, publica următoarele, de la corespondentul său la Helsinki : „Puternică emoție în Finlanda după schimbarea politică a României. La Helsinki nu se ascunde opinia că știrile din București vor putea avea urmări și pentru poziția Finlandei față de problema război sau pace“. Același ziar își intitula un alt articol **România redevine o democrație**.

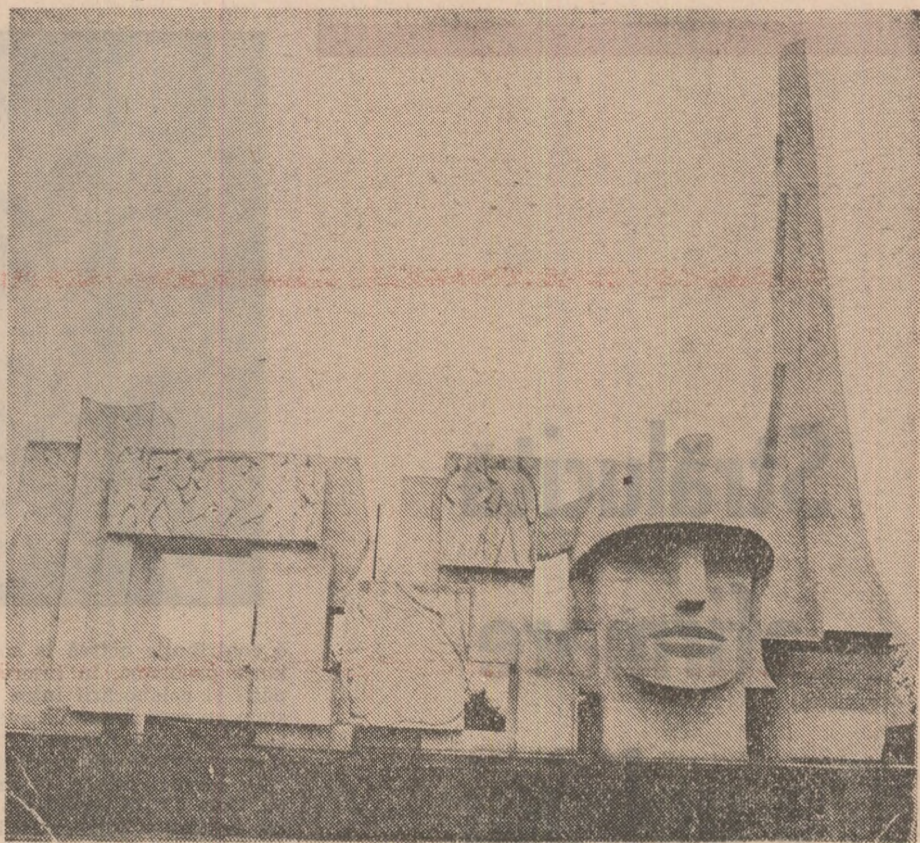
Tot „Svenska Dagbladet“ scria într-un editorial din 25 august „Se aștepta că și de data aceasta Bulgaria va da prima semnalul retragerii din rîndul aliaților și sateliților Germaniei (referire la situația din primul război mondial). Dar de data aceasta se pare că România este cea dinții care dă semnalul“. Același ziar aprecia că urmările militare ale cîștirii înfăptuite de România „sînt fără îndoială foarte însemnate. Situația Germaniei în regiunea balcanică fiind grav amenințată, nu este decît o chestiune de timp pînă cînd Germania va fi nevoită să-și retragă trupele din Grecia și Iugoslavia“.

Evaluînd consecințele evenimentelor din România, autorul articolului din „Svenska Dagbladet“ preciza : „Se adaugă faptul că România a avut un rol de seamă în aprovizionarea Germaniei, nu numai cu petrol, ci și cu grîne și alte produse esențiale“. El conchidea : „În clipa de față, de primă importanță sînt consecințele politice și psihologice“ care „vor avea probabil un uriaș efect deprimant asupra opiniei publice germane“.

Reîntregirea României prin „realipirea teritoriilor transilvănene pierdute“ ca urmare a Dictatului de la Viena era apreciată drept o hotărîre politică de natură să însuflețească întregul popor român. „Stockholms Tidningen“ se ocupă în comentariul său din 25 august 1944 de faptul subliniat în titlu : **Balcanul scapă din gheara germană**. Ziarul rezuma noua situație din țara noastră : „România rupe legătura sa cu Germania, încheie armistițiul cu Aliații și trece în stare de război cu Ungaria, în vederea redobîndirii Transilvaniei“. O concluzie fundamentală era formulată : „Trecerea României de partea Aliaților înseamnă începutul unei evoluții ducînd destul de repede la o descătușare a întregului Balcan din gheara germană. Hegemonia germană în Peninsula Balcanică se apropie de sfîrșit, în vreme ce Franța este pe cale de a se elibera și ea, iar în Italia Aliații înaintază încet, dar sigur. Citadela Europa (cum numea Hitler centrul continentului) devine tot mai mică. După cinci ani de război, citadela zace în ruine“.

COMENTARIILE și aprecierile accentuau asupra întregii evoluții pe care o implica actul înfăptuit în ziua de 23 August. Astfel, radio Londra își informa ascultătorii că „România n-a capitulat, ci luptă acum mai departe alături de aliați. Noul guvern român a hotărît mobilizarea tuturor forțelor naționale pentru noua luptă împotriva germanilor și alături de aliați“. Era o recunoaștere și o apreciere a faptului că importanța actului înfăptuit de poporul român depășea granițele și interesele României. Victoria poporului român era de un sprijin real și pentru popoarele vecine, avea o influență considerabilă asupra forțelor democratice și progresiste, pentru mișcarea de rezistență din multe alte țări, mai apropiate ori mai îndepărtate. „Să ne aruncăm o privire pe hartă — transmitea în limba greacă radio Londra la ora 9 în dimineața zilei de 24 august. Vom putea deduce astfel că în curînd și Bulgaria se va alătura luptei împotriva Germaniei. Zilele lui Hitler sînt numărate. Prin actul României, soarta tuturor țărilor balcanice a fost pecetluită“. Și concluziile se extind asupra unei arii mai largi. „Prin intrarea României în luptă alături de Aliați, calea Dunării este deschisă. Ruperea alianței cu Germania înseamnă apoi amenințarea diviziilor germane din Grecia. Cele din Iugoslavia sînt de mult crîncen lovite de Tito. Astfel întreg Balcanul se va prăbuși“.

Comentatorul ziarului american „The Evening Star“ din 24 august sublinia că România, prin înlăturarea regimului Antonescu, formarea unui nou guvern și prărsirea lui Hitler „a declanșat evenimen-

MONUMENTUL EROILOR (Cluj)

te de importanță hotărîtoare în estul Europei. Ea năruie întregul front balcanic și pune în pericol oricare din trupele germane din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia și Polonia de sud. Cu totul aparte prin efectele lui asupra finlandezilor, ușor de agitat, acest eveniment trebuie în mod sigur să grăbească hotărîrea bulgarilor și unguirilor de a pune capăt asocierii lor nefericite cu Berlinul și în felul acesta va fi apropiată ziua cînd Hitler va fi obligat să facă drumul înapoi spre Germania, unde să fie ținut pînă cînd va fi îngrunchiat sau pînă cînd va fi lichidat pentru a permite capitularea Reichului“.

Postul de radio Londra transmitea un comentariu la 24 august din care reținem o apreciere importantă : „Ajutați în mod activ de români, rușii vor putea fi în curînd la Viena. Prin poarta Carpaților deschisă de români, rușii vor putea ajunge la München și înainta spre Berlin“.

Agencia Reuter, comentînd aprecierile făcute de unele ziare despre hotărîrea României, o socotea ca „fiind de cea mai mare însemnătate politică și militară“, și „această lovitură va fi fatală Reichului german“. Și mai departe : „Decizia României va avea un efect direct asupra Turciei, care a rupt relațiile diplomatice cu Reichul. Acțiunea României va da formațiunilor militare și organizațiilor politice din Grecia cel mai bun motiv de a coopera cu guvernul național al lui Papan-dreu și va încuraja partizanii marelui Tito“.

În ziarul turc, „Cumhuriyet“ din 25 august se evidențiază importanța hotărîrii României din punct de vedere politic și economic : „Importanța militară a evenimentului este și mai mare. Căci, germanii, prin ieșirea României și Bulgariei din Axă și prin trecerea acestora de partea Aliaților, vor fi obligați să se retragă din toată regiunea Balcanilor și, astfel, se va deschide calea Aliaților spre centrul Europei; atunci nu va mai fi posibil ca Ungaria să rămînă alături de Germania, iar prin ieșirea Ungariei din război, nimic nu va mai putea împiedica formarea din nou a Cehoslovaciei. Se observă că ieșirea României din război va avea consecințe foarte mari și va facilita și, totodată, va accelera sfîrșitul războiului“.

Ziarul american „The New Times“ își încheia unul din articolele sale, din 25 august, cu următoarea apreciere : „Istoria poate consemna, pe bună dreptate, retragerea României [din războiul hitlerist] ca unul dintre evenimentele decisive ale întregului război“.

Și în ziarul Vaticanului „L'Osservatore romano“, din 25 august, actul de la 23 August era apreciat ca „istorica decizie a României“, unde „războiul nu s-a terminat, ci a căpătat un nou obiectiv, de a înlătura prezența trupelor germane de pe teritoriul național“.

Ecoul evenimentelor istorice de la 23 August din România s-a extins și în țările nordice. Astfel, într-o telegramă a serviciilor speciale adresată comandantului suprem al armatei germane referitor la reacția guvernului horthyst provocată de evenimentele din România, după ce se arată măsurile preconizate de reprezentanții acestuia, se constată : „Evoluția situației din România și reacția germană la atitudinea acesteia este urmărită de Finlanda cu un interes extraordinar, deoarece este posibil ca situația de aici să constituie un imbold spre atitudini asemănătoare, între altele (și) pentru Finlanda“.

La rîndul său, corespondentul ziarului elvețian „Der Bund“ transmitea telefonic din Stockholm, la 24 august :

„Mai clar decît toate celelalte evenimente de pînă acum ale războiului, retragerea trupelor germane din Paris și trecerea României de partea Aliaților trebuie să deschidă ochii poporului ger-

man, în sensul că definitivă prăbușire a Germaniei nu mai poate fi împiedicată. Conform informațiilor pe care le avem, aceste două evenimente dau un nou impuls mișcării de rezistență patriotică din Danemarca și Norvegia. În ultimul timp, în aceste două țări se constată frecvente semne ale unei agitații mai puternice în rîndul populației“.

SA REMEMORĂM în încheiere cîteva documente de stat ale principalelor puteri din coaliția antihitleristă datînd din epocă și care elogiau acțiunea României. În mesajele din 27 mai și 14 iunie 1945 către W. Churchill, șeful guvernului sovietic aprecia aportul României și Bulgariei „la cauza înfrîngerii hitlerismului“ și contribuția „la terminarea victorioasă a războiului în Europa“.

Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. considera, în iulie 1945, 23 August 1944 drept „actul curajos al cîștirii hotărîte a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă și alinierea cu Națiunile Unite în clipa cînd încă nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei“.

În mai 1947, președintele Statelor Unite, H. Truman, vedea în actul de la 23 August 1944 o „contribuție valoroasă adusă cauzei libertății și democrației“ la care „răspunsul poporului român a fost imediat și însuflețit, el avînd drept rezultat ca, în decurs de cîteva zile, cea mai mare parte a teritoriului României să fie eliberată de controlul nazist și ca linia principală de rezistență pe frontul de sud-est să fie retrasă către nord-vest, pe o distanță de mai mult de 500 km“.

„Ajutate de revoluția română, scria la rîndul său premierul britanic Churchill în memoriile sale, armatele sovietice s-au apropiat de valea Dunării“

Și tot Churchill, în Memorandumul adresat șefilor de stat major britanici, la 8 septembrie 1944, scria : „Trecerea României de partea cauzei aliate a dat rușilor un mare avantaj și s-ar putea ca ei să intre în Belgrad și Budapesta, și posibil în Viena, înainte ca aliații occidentali să reușească să străpungă linia Siegfried“.

Secretarul de stat american, Cordell Hull, spunea la 24 august 1944 : „Germania își pierde astfel primul dintre sateliții ei. Naziștii trebuie să știe că stăpînirea lor asupra Balcanilor se sfîrșimă“.

Actul de la 23 August 1944 se regăsește în principalele enciclopedii și dicționare istorice, ca și în memoriile și jurnalele multor mareașali și generali sovietici, iar valoarea sa politico-strategică nu este omisă de nici unul din marii istorici ai perioadei. Pentru istoricul britanic Hugh Seton Watson, „acțiunea de la 23 August 1944 a fost unul dintre evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial“ ; pentru Sir Basil Liddell Hart, datorită lui 23 August 1944 „întreaga Armată a 6-a germană, totalizînd douăzeci de divizii, a fost pierdută. Înfrîngerea fiind din acest punct de vedere tot atît de dezastruoasă ca și la Stalingrad“ ; iar pentru cel mai cunoscut expert britanic în strategia militară, John Erikson, 23 August 1944 „a transformat o înfrîngere militară a Germaniei într-o totală catastrofă, care s-a făcut simțită mult mai departe de perimetrul unui singur Grup de armate... Întreaga Basarabie de sud, Delta Dunării și trecătorile Carpaților se deschideau larg Armatei Roșii. Nici Dunărea, nici Carpații nu mai puteau împiedica înaintarea rusă. Înaintea armatelor sovietice se așternea drumul spre cîmăia ungară, spre porțile Cehoslovaciei și Austriei, ca și calea spre Bulgaria și Iugoslavia, prăbușirea întregului sistem defensiv german pe teatrul de operații sud-estic. Toate acestea au fost precipitate de lovitura Bucureștiului“.

Cristian Popișteanu

Strălucită afirmare a politicii externe românești

o contribuție activă la soluționarea celor mai importante probleme, în interesul destinderii, dezarmării, păcii și colaborării între toate națiunile. De la 67 de state cu care România avea relații diplomatice în 1965, astăzi țara noastră întreține raporturi cu 155 de state, fără deosebire de mărime și orinduire socială.

În lumina acestei orientări, s-au dezvoltat relațiile cu toate țările socialiste, acționându-se pentru întărirea unității și colaborării lor, pentru creșterea forței de atracție a ideilor socialismului. România acordă o mare importanță raporturilor cu țările în curs de dezvoltare, cu țările nealiniat, considerând că acestora le revine un rol de seamă în actuala situație internațională, deosebit de gravă și complexă. În același timp, în spiritul coexistenței pașnice, se extind continuu relațiile cu țările capitaliste dezvoltate.

ESTE meritul de excepție al președintelui țării de a fi un promotor și apărător ferm al statornicirii în viața internațională a principiilor noi, democratice, care trebuie să guverneze raporturile dintre state: respectul independenței și suveranității naționale, deplina egalitate în drepturi, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forță. Numai respectarea riguroasă a acestor principii constituie garanția sigură a amplificării raporturilor dintre state, reprezintă singurul cadru în care se pot realiza înțelegeri, găsi soluții și rezolvări problemelor oricât de complicate ar părea și care ar putea surveni, la un moment dat, pe plan bilateral sau multilateral. Oricine înțelege să-și întemeieze conlucrarea cu România pe aceste noi principii găsește și va găsi în țara noastră un partener deschis și loial, dornic să intensifice și să adâncească conlucrarea și înțelegerea în toate domeniile.

În lumea contemporană, în care au loc schimbări și mutații profunde, nu mai pot fi nici admise, nici tolerate relații de subordonare a statelor, arogarea, de către unii, a rolului de „sfătuitor”, de „arbitru”, încercările de a se impune ideile și punctele de vedere. Concepția unitară a președintelui țării consideră existența umană ca fiind adânc ancorată în relațiile sociale, corelând drepturile fiecărui om cu cele ale poporului cărui îi aparține. Cum ar putea fi un om liber într-o țară dependentă, oprimată? Demnitatea omului depinde de demnitatea patriei sale.

Ideea-simbol care concentrează ca într-un focar acțiunile de politică externă românească este aceea că destinderea, asigurarea unei securități reale nu pot fi concepute fără măsuri reale de dezarmare.

Pe arena mondială, tovarășul Nicolae Ceaușescu este prețuit și recunoscut drept unul dintre cei mai vajnici luptători pentru dezarmare, pentru afirmarea dreptului popoarelor la viață, la existență, libertate și independență. Președintele țării a prezentat în fața întregii omeniri un program complex și realist pentru eliminarea tuturor armelor nucleare, a armelor chimice, reducerea armamentelor convenționale, a cheltuielilor militare. Problema eliminării tuturor acestor arme de distrugere în masă trebuie abordată, în concepția României, în mod unitar, în strânsă legătură, pentru a preveni concentrarea puterii militare în câteva centre care să-și impună supremația asupra lumii.

Experiența tragică a trecutului, când de pe pământul Europei s-au declanșat două conflagrații mondiale care au avut la bază politica revanșardă, de cîmpire, de reîmpărțire a lumii și de dominație, impune ca, în condițiile de astăzi, când un nou război s-ar transforma inevitabil într-un cataclism nuclear, toate popoarele, oamenii politici realiști, forțele progresiste să-și intensifice lupta, să acționeze unite pentru a determina trecerea la realizarea de acorduri corespunzătoare privind eliminarea totală a tuturor armelor de distrugere în masă.

În dialogul general european pentru creșterea încrederii, securității și cooperării pe continent, România a fost și este o prezență activă. De-a lungul anilor, începând cu Reuniunea de la Helsinki și terminând cu cea încheiată la Viena, la începutul acestui an, România, prin poziția, considerentele și inițiativele tovarășului

Nicolae Ceaușescu, și-a adus o contribuție activă la statornicirea unui climat care să asigure făurirea unei Europe unite în diversitatea orinduirilor sociale, a națiunilor libere și independente, care să respecte orinduirea socială, năzuințele, tradițiile fiecărei națiuni.

În ansamblul amplei și prodigioasei activități externe a României, preocuparea pentru soluționarea pe cale pașnică, la masa tratativelor, a tuturor problemelor litigioase și diferendelor dintre state, a situațiilor conflictuale, ocupă un loc de prim ordin.

DE LA PREMISA inadmisibilității războiului decurge în chip firesc ideea că tratativele, mijloacele pașnice constituie singura cale de soluționare a disputelor, unica alternativă la înfruntările militare. Metoda negocierilor nu trebuie limitată la domeniul confruntărilor militare; dimpotrivă, trebuie să fie extinsă asupra tuturor problemelor, printre care și cele economice și financiare. Recent, ziarul cipriot „Anexartitos” arată: „Istoria ultimelor peste două decenii de când președintele Nicolae Ceaușescu se află la cîrma destinului național stă mărturie că tocmai în spiritul acestor poziții de principiu a depus România eforturi permanente, a întreprins și întreprinde demersuri constante pentru stingerea diferitelor focare de conflict. Nu a existat diferend — oricare ar fi fost originea, natura sau evoluția sa — nu a existat caz de recurgere la arme — în orice parte a lumii s-ar fi produs — în legătură cu care România să nu-și fi făcut auzit glasul, să nu fi făcut apel la rațiune...”

În această lumină, este de relevat poziția constantă a României privind soluționarea conflictelor din Orientul Mijlociu, Africa, Asia, America Latină.

În concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, pacea, dezarmarea, colaborarea internațională sînt astăzi mai mult ca oricînd legate de lichidarea subdezvoltării economice. România a militat și militează activ pentru instaurarea noului ordinii economice internaționale și lichidarea marilor decalaje care separă țările bogate de cele sărace. Pentru dezamorsarea „bombei sociale” pe care o reprezintă starea gravă în care se află zeci și zeci de state este necesară reglementarea problemei datoriei externe, ajunsă la peste 1 300 miliarde dolari, care împovărează țările sărace, excluderea cu desăvîrșire a politicii de jaf și camătă practică de monopoliurile imperialiste și marile bănci internaționale.

Este bine cunoscut în întreaga lume faptul că tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a fundamentat teza cu privire la căile pentru instaurarea noului ordinii economice internaționale, a propus organizarea unei Conferințe internaționale sub egida O.N.U., cu participarea țărilor în curs de dezvoltare și a celor dezvoltate, în vederea soluționării tuturor problemelor subdezvoltării.

LA cea de-a 45-a aniversare a marelui act istoric de la 23 August, poporul român se înfățișează lumii cu demnitate și mîndrie pentru tot ce a înfăptuit cu eroism și spirit revoluționar, sub conducerea partidului, pentru largul ecou internațional al politicii externe românești.

Marele nostru istoric Nicolae Iorga spunea: „Ferice de acela care înfățișează nația sa așa cum este, dar mai ferice de acela în care se poate ghici cum va fi nația sa urmînd pe calca însemnată de dînsul cu singele viu al inimii sale”.

Urmînd cu încredere neabătută politica Partidului Comunist Român, poporul nostru înconjoară cu dragoste, prețuire și stimă pe conducătorul de geniu al destinului României.

Chezășia mersului nostru spre piscurile luminoase ale comunismului este realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, la cel de-al XIV-lea Congres, în funcția supremă de secretar general al partidului.

Prin impulsul de energie al ideilor și acțiunilor sale generoase, România va participa activ și în viitor la eforturile pentru dezarmare și pace, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune.

Ion Mărgineanu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Apare sub conducerea unui consiliu redacțional coordonat de
DUMITRU RADU POPESCU
președintele Uniunii Scriitorilor

Redactor șef adjunct Ion Horea

Secretar responsabil de redacție Roger Câmpeanu

5 lei

REDACTIA: București. Piața Scintei nr. 1, poartă B2—B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRATIA: Calea Victoriei 115. Telefon: 50 74 96.
ABONAMENTE: 3 luni — 65 lei; 6 luni — 130 lei; 1 an — 260 lei. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” —
sectorul export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10876, prsfir București, Calea Griviței, nr. 61—68. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA SCINTEII”